

FLENS STADSKÄRNA

GESTALTNINGSPROGRAM FÖR FLENS STADSKÄRNA

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2015 Matilda Lindström och Tina Vagner

epost: lindstrom.matilda@hotmail.com och tina.vagner@gmail.com

Titel på svenska: Flens stadskärna - Gestaltningsprogram för Flens stadskärna

Title in English: Flen's town centre - Design program for the town centre of Flen

Handledare: Ylva Dahlman, institutionen för stad och land

Examinator: Lars Johansson, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Susan Paget, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Perspektivbild, Götgatan i Flen. Fotografi, illustration och bearbetning av författarna.

Övriga foton och illustrationer: Av författarna om inget annat anges. Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsman.

Originalformat: A4

Nyckelord: gestaltningsprogram, Flen, stadskärna, gestaltning, centrumutveckling, stadsmiljöprogram, identitet, attraktivitet, trygghet, orienterbarhet, stadsutveckling, stadsplanering.

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

FÖRORD

Vårt gestaltningsprogram för Flens stadskärna är ett examensarbete inom landskapsarkitektur motsvarande 30 högskolepoäng utfört vid institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet, Ultuna. I examensarbetet använder vi oss av de kunskaper som vi tagit till oss under vår utbildning till landskapsarkitekt. Vi tar oss an en uppgift vi tidigare inte arbetat med, men där vi får möjlighet att applicera de kunskaper vi tillgodogjort oss under den fem år långa utbildningen.

Vi vill rikta ett tack till Flens kommun som gett oss möjligheten att ta fram ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna, där vi fått fria tyglar att utveckla arbetet i den riktning vi själva velat. Helena Rengemo och Britt-Marie Andersson, planarkitekter på kommunen, har bidragit genom att förse oss med allt material, alla dokument och sin kunskap för att vi skulle kunna utföra detta arbete.

Vi vill tacka vår handledare Ylva Dahlman, som varit ett mycket bra stöd och kommit med goda synpunkter och kommentarer under hela arbetet. Tack också till Ulla Myhr som besvarat våra funderingar angående växtval och Anna Lundvall som bollade idéer kring vår gestaltning.

Matilda Lindström & Tina Vagner
Uppsala, våren 2015

SAMMANFATTNING

Detta examensarbete handlar om att utveckla ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna och därigenom skapa en stad med bättre orienterbarhet, tillgänglighet, trygghet och med förstärkt identitet. Ett gestaltningsprogram har gestaltande avsikter och är en samling riktlinjer som används inom arkitektur, stadsbyggnad samt infrastruktur för att skapa en sammanhållen stadsmiljö (Tornberg 2008).

Flen är en stad belägen i hjärtat av Sörmland och har drygt 6000 invånare i staden och 16 000 invånare i kommunen. Staden växte fram som ett stationssamhälle längs med västra stambanan då denna öppnades för allmän trafik år 1862. Samhället blev en viktig knutpunkt när järnvägen mellan Grängesberg, Eskilstuna, Flen och Oxelösund stod klar 1866. Flen blev ett municipalsamhälle år 1902 och 1949 en stad. Staden är kanske mest känt för allmänheten genom visan Violen från Flen skriven av Ulf Peder Olrog.

Flens kommun arbetar aktivt med att stärka och förbättra stadens kvaliteter som idag kan upplevas bristfälliga. Faktorer som identitet, orienterbarhet, trygghet och attraktivitet är delar som kan och bör förstärkas i staden. Kommunen arbetar dels med *Handlingsplan ortsutveckling Flens stad* (Flens kommun 2014b) och dels med en fördjupad översiktsplan som vunnit laga kraft januari 2015, med namnet *Flen - staden mellan sjöarna* med visionen:

”Stadskärnans utformning och framtoning har stor betydelse för stadens attraktivitet. Ett tydligt centrum bidrar till ökad orienterbarhet i staden. De offentliga rummen är även av stor betydelse för stadens identitet och det är viktigt att stadsrummen upplevs som trygga miljöer. Att skapa ett centrum som upplevs levande bidrar till att invånarna känner tillhörighet och stolthet”.

(Flens kommun 2015)

Gestaltningsprogrammet för Flens stadskärna är ett led i denna fördjupade översiktplan.

I vårt arbete har vi förhållit oss till och utgått ifrån kommunens dokument.

Examensarbetet presenteras i två delar: dels i denna rapport som presenterar arbetets syfte, frågeställningar, mål och genomförande och dels i det färdiga gestaltningsprogrammet som är ett fristående resultat av arbetet.

För att skapa förståelse för orten och reda ut centrala begrepp har en förstudie gjorts i två delar där Flens kommuns arbete har undersökts samt en jämförande studie av andra städers gestaltningsprogram. Resultatet baseras på de studier som gjorts av Flen genom inventering, analys, stadens historia och kommunens arbete samt den jämförande studien. Arbetet har avgränsats till att behandla Flens stadskärna och målet var att skapa ett komplett gestaltningsprogram. Ambitionen är att programmet ska kunna användas vid förnyelse och ombyggnationer i Flens stadskärna och genom de riktlinjer vi presenterar leda till en attraktivare, mer sammanhållen stadskärna med tydligare identitet.

SUMMARY

INTRODUCTION

Our ambition with the master's thesis was to take on a problem based on reality, where our results could be used in future renewal of public places. We were approached by the municipality of Flen that was in need of a design program for the town centre and suggested this as a possible thesis. Developing a design program is something we haven't worked with previously and therefore this felt challenging and stimulating for us as landscape architects.

The municipality of Flen wishes to develop a design program due to the lack of cohesiveness in the public environment in the town centre of Flen. A comprehensive design program with clear guidelines and objectives for the design creates a conscious view of the importance of an attractive and cohesive town centre with better legibility, availability, security and enhanced identity.

PARTS AND GOALS

The work is presented in two parts. The

first part consists of a written report with background, problem, purpose, method, discussion and reflection. The second part consists of the design program, which is the result. The target audience of this work is the profession of landscape architects and the municipality of Flen. The design program is a finished product for the municipality of Flen to use. The final result can also be utilized by anyone involved in the renewal of the town centre in Flen.

BACKGROUND

The background consists of information regarding the town Flen and how design programs were first developed.

THE TOWN OF FLEN

The municipality of Flen is located in the heart of Sörmland with about 16 000 inhabitants, 6000 inhabitants live in the main town Flen. A result of the strategic location with close proximity to bigger cities as Norrköping, Nyköping, Eskilstuna and Stockholm is that

Flen municipality in the heart of Sörmland and other bigger cities within the railway net.

many of Flen's inhabitants commute to work or studies. Flen is perhaps best known to the public through the song Violet from Flen written by composer Ulf Peder Olrog.

Flen emerged around the railroad when the Western Mainline between Stockholm and Gothenburg was opened for public use in 1862. The community then became an important junction when the railway between Grängesberg, Eskilstuna, Flen and Oxelösund was completed in 1866. Flen was declared a municipality in 1902 and a town in 1949.

During the second half of the 20th century Flen's town centre developed and was renewed. In this process large parts of the oldest buildings in Flen were demolished and therefore the architecture is mostly from the second half of the 20th century.

THE INTENTIONS OF A DESIGN PROGRAM

A design program has creative intentions and is a compilation of guidelines that are used in architecture, urban design and infrastructure to create a cohesive urban environment. We perceive that unlike a site-specific design, a design program can be applied to several locations within a geographically defined area such as a town centre or a neighborhood.

AIM AND RESEARCH QUESTIONS

The purpose of this work is to establish a design program for Flen's town centre and thereby make Flen an attractive town with a distinctive identity.

- » What is the identity of Flen?
- » How can the identity of Flen be developed and strengthened through a design program?

METHOD

The method consists of pre-studies, inventory and analysis, design selection and design examples.

PRE-STUDIES

To gain information about the town of Flen, its development and ongoing plans we studied master plans, district analyses, strategic plans, as well as citizen surveys developed by Flen's municipality.

To understand what a design program for Flen should contain we studied five design

programs for the cities of Eksjö, Ronneby, Hallstahammar, Kristianstad and Borås. The study was completed by determining which design aspects all cities include in their design program, and which aspects are different. The studied programs, Flen's prerequisite, the town's identity and its history made it possible to establish which aspects would be relevant in the design program for Flen.

SITE VISITS AND ANALYSIS

To get to know the town and the prerequisites of Flen we conducted site visits and inventory. The inventory of the town was carried out by dividing the town into smaller areas.

The inventory then was analyzed to determine the qualities and the flaws found in Flen today. The analytical method used was inspired by Kevin Lynch's way of categorizing the town with the help of paths, edges, districts, nodes and landmarks.

DESIGN SELECTION

Based on pre-studies, site visits and analysis, the characteristic of the town Flen could be determined. This was used as criteria to base the design process on.

DESIGN EXAMPLES

To clarify the design program, the guidelines were applied to three locations in the town centre. The locations were selected to represent places with different function and character. By applying the design program to different sites, we were able to give a deeper understanding of the program.

RESULT – THE DESIGN PROGRAM

The inventory and analysis revealed that Flen today lack distinctive identity and cohesive elements. For those without local knowledge the town is difficult to orient oneself in due to few landmarks and lack of guidance. The town centre is divided and partially inaccessible due to the railroad and the level differences. Gaps in the urban environment and the width of

the streets however allow for change. There are squares and public places in the town centre, nevertheless due to lack of design, they are not perceived as venues. Inadequate lighting creates insecurity, especially around the central station. To sum up, Flen's town centre faces many challenges but also has the potential to change.

CONTENTS

By studying design programs of other cities we were able to decide which aspect should be included in the design program for Flen. The content of the design program is the following and contain both background of the town and the design proposals. *(see list on page 8.)*

Design program illustration.

- » Aims and purpose
- » The attractive town
- » The town of Flen
- » Geographical definition
- » Inventory
- » Analysis
- » Identity
- » Color palette
- » Groundcovers
- » Furnishing
 - Seating area
 - Bins/Ashtrays
 - Bicycle racks
 - Railings/bollards
 - Planting urns
- » Vegetation
 - Street trees
 - Accent trees
 - Undergrowths
 - Trees grid and tree trunk protector
- » Lights
 - Security
 - The lighting functions
 - Functional lighting
 - Aesthetic lighting
- » Signs
- » Art and decoration
- » Outdoor cafes

GUIDELINES

To create an attractive town centre, guidelines were developed to support the selections of the design program.

ACCENT COLOR

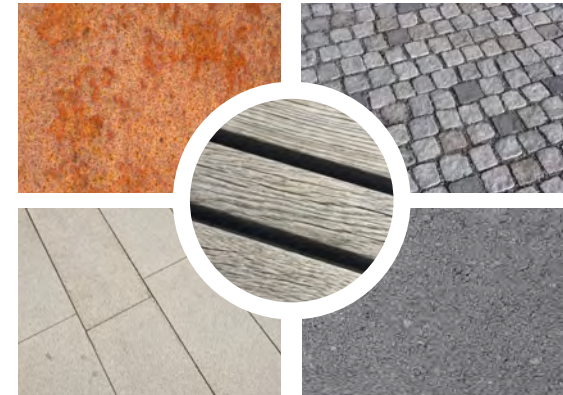
The town centre of Flen is dominated by orange, red and beige tones. To contrast against these colors and to create an exciting townscape the complement color blue should be used.

MATERIALS

In order to highlight the railroad we suggest that the associated materials granite, corten steel and wood are to be used in the town centre.

CHARACTER

The downtown buildings are from the second half of the 20th century with a modern character. The guidelines in the design program are therefore of modern character to match the existing townscape. The purposed furniture and equipment in the town centre should have simple lines and a contemporary design.

Material palette that was used.

Drottninggatan after applying the design program.

Street section from Götgatan after applying our design.

Furniture serie Bloc from Vestre to be used in Flen.

The lamp Stockholmslyktan was recommended.

DISCUSSION AND FINAL WORDS

The aim of this work was to establish a design program for the town centre of Flen with the goal to turn Flen into an attractive town with a distinctive identity.

RESULT

By developing a design program for the town centre of Flen guidelines and ideas have been gathered for the town's public spaces.

EXPECTATIONS

The expectations we had were that the result would feel well-conducted and that the result could be realized in Flen. We feel that we have achieved those expectations.

REALIZATION

There is a risk, if the design program is not implemented, that strengthening the identity of Flen and creating an attractive town centre will not be achieved. Maintenance is another aspect that is crucial if the town centre is to be perceived as attractive in the future. However the fact that the municipality of Flen has approached us about a design program for

the town centre, shows that there is a will to change and strengthen the identity of Flen and to create an attractive town centre.

SPECIFICATIONS OF THE DESIGN PROGRAM

When we developed the design program we realized that there was a difficulty in how detailed the guidelines in the design program should be. It was difficult to write a concise and comprehensive text which at the same time was clear enough. Because of this one risk is that the guidelines could be misinterpreted and that the design program therefore is not applied properly.

PERSONAL TASTE

The choices made in the design program were based on general guidelines which in turn were based on what makes the town unique. In addition to this selection process, our personal opinions formed the design program. Therefore personal taste is influential in the design program, which may result in differences of opinion regarding the design proposals. By developing guidelines and criteria for the design choices this risk will however be diminished.

IDENTITY

One problem we encountered in Flen is that the town lacks the character of an idyllic small town which, according to us, otherwise generally constitutes the identity of smaller town. Large parts of the older buildings have been demolished and the small scale and buildings with strong character are missing. Other cities in the surrounding area have become competitors by offering a more idyllic environment. Flen has somewhat of a bad reputation, civic dialogues and place analysis reveals negative opinions. It can be difficult to find strengths in a town where the negative sides are being highlighted. However it is important to study the strengths and the weaknesses to determine what should be preserved and what should be improved.

DISTINCTIVE IDENTITY

We ask ourselves if all cities have a distinctive identity and if the identity is possible to determine. A goal in several of the design programs that we have studied is to create a distinctive identity for the town. It was also requested by the municipality of Flen. However, if the town lacks distinctive features,

we feel that the identity can be difficult to find. Our observation is that in larger cities the identity is possibly easier to determine, since these cities often have a longer history that characterizes the identity. Factors that contribute to cities' identity, besides buildings, are historical events, geographical location, universities and major industries. In Flen these factors are lacking. Large parts of the older buildings have been demolished and replaced by modern buildings. The town is one of Sweden's youngest and therefore lacks older history. However, the town's history is connected with the railway, which therefore forms the town's identity.

By studying the town, its history, civic dialogues and by speaking with the municipality, we have managed to distinguish what we consider to be the identity of Flen, a town that neither of us had visited before. The question is whether we have found the correct identity, or if we in our search for the identity instead have constructed one. A possible issue with this may be that the town's inhabitants cannot identify with the identity we have based the design program on.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

» INTRODUKTION	13	ANALYS	25	» RESULTAT	55
INLEDNING	14	GESTALTNINGSVAL	25	FRISTÅENDE GESTALTNINGSPROGRAM	
ARBETES DELAR OCH MÅLGRUPP	14	FÖRDJUPNING	25	» DISKUSSION	57
BAKGRUND	15	» FÖRSTUDIE	27	SYFTET MED ARBETET	58
Staden Flen	15	FÖRSTUDIENS DELAR	28	METOD	58
Önskemål om gestaltningsprogram	15	KOMMUNENS ARBETE	29	AVGRÄNSNING	59
Gestaltningsprogrammets framväxt	17	PROJEKT I STADEN	34	KOMMUNENS STORLEK	59
SYFTE	18	JÄMFÖRELSE AV GESTALTNINGSPROGRAM	36	STADSKÄRNANS STORLEK	60
FRÅGESTÄLLNINGAR	18	» INVENTERING & ANALYS	39	RESULTAT	61
AVGRÄNSNING	18	INVENTERING	40	IDENTITET	62
BEGREPPSUTREDNING	19	INVENTERINGSKARTA	41	REFLEKTION	65
Attraktivitet	19	ANALYS	48	VIDARE FRÅGESTÄLLNINGAR	65
Trygghet	20	SLUTSATSER	53	» KÄLLOR	67
Tillgänglighet	21				
Identitet	21				
» METOD	23				
FÖRSTUDIER	24				
PLATSBESÖK & INVENTERING	25				

»» INTRODUKTION

INLEDNING · ARBETETS DELAR OCH MÅL · BAKGRUND · SYFTE · FRÅGESTÄLLNINGAR · AVGRÄNSNING · BEGREPPSUTREDNING

» INTRODUKTION

INLEDNING

Vår ambition med examensarbetet var att ta oss an ett verklighetsförankrat problem där vårt resultat kan omsättas till en realitet. Flens kommun var i behov av ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna och föreslog detta som ett möjligt examensarbete. Gestaltningsprogram är något vi inte arbetat med under tidigare kurser och därför kändes detta utmanande och utvecklande för oss som landskapsarkitekter. Vi upplever att det idag läggs mer fokus och pengar än tidigare på de offentliga miljöerna. Vår uppfattning är även att människan får större utrymme i staden framför bilen, som länge varit prioriterad inom stadsplanering. Av den anledningen känns det

aktuellt och viktigt som landskapsarkitekt att vara delaktig i denna utveckling.

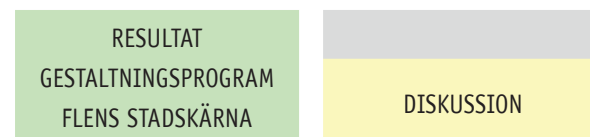
Flens kommuns önskemål att utveckla ett gestaltningsprogram grundar sig i att den offentliga miljön i Flen idag saknar en sammanhållande helhet och att den upplevs som svårorienterad. Genom ett samlat gestaltningsprogram med tydliga riktlinjer och mål för gestaltningen skapas en medveten syn kring vikten av en attraktiv och sammanhållen stadskärna med bättre orienterbarhet, tillgänglighet, trygghet och med förstärkt identitet.

ARBETETS DELAR OCH MÅLGRUPP

Arbetet redovisas i två delar. Dels i denna skriftliga rapport med bakgrund, problemformulering, syfte, metod samt reflektioner och dels i ett gestaltningsprogram, som är resultatet. Arbetets målgrupp är yrkeskåren med landskapsarkitekter samt Flens kommun. Gestaltningsprogrammet är en färdig produkt som kommer att överlämnas till Flens kommun. Av den anledningen presenteras alla källor i rapporten och inte i gestaltningsprogrammet. Det färdiga resultatet skall kunna nyttjas av alla berörda aktörer vid förnyelse i Flens stadskärna. Redovisning av arbetet sker även muntligen under examinationstillfället.

Arbetes presenteras i två delar - en rapport och ett fristående gestaltningsprogram som utgör arbetets resultat.

BAKGRUND

I bakgrunden redogörs för staden Flen och dess historia samt hur gestaltningsprogram har uppkommit.

STADEN FLEN

Flens kommun ligger i hjärtat av Sörmland med cirka 16 000 kommuninvånare, varav drygt 6 000 invånare bor i centralorten Flen (SCB 2010). Det strategiska läget med närhet till bland annat Norrköping, Nyköping, Eskilstuna och Stockholm gör att många Flensbor pendlar till jobb eller studier (Flens kommun 2014a). I Flens kommun finns det cirka 900 registrerade företag. De största arbetsgivarna i Flens stad är Flens kommun, GB Glace, Volvo Parts och Momento (Flens kommun 2009). Flen är kanske mest känt för allmänheten genom visan *Violen från Flen* skriven av tonsättare Ulf Peder Olrog, efter att ha träffat Carin Schenning från Flen under en tågresa (Flens kommun 2014d).

I rapporten *Flens centralort - Kulturhistorisk områdesbeskrivning* (Forssblad & Anderberg 2011), framtagen av Sörmlands museum, på uppdrag av Flens kommun, beskrivs utvecklingen i Flens centralort. Rapporten

redogör för hur stationssamhället kring Flen växte fram i samband med att Västra Stambanan mellan Stockholm och Göteborg öppnades 1862 för allmän trafik. Samhället blev sedan en viktig knutpunkt när järnvägen mellan Grängesberg, Eskilstuna, Flen och Oxelösund stod klar 1866. I Flen etablerades industrier och serviceinrättningar. Flen blev ett municipalsamhälle år 1902 och 1949 en stad (Forssblad & Anderberg 2011).

Under 1900-talets andra hälft utvecklades och förnyades Flens centrala delar. I den processen revs stora delar av Flens äldsta bebyggelse och därför kvarstår främst byggnader från 1900-talets andra hälft (Forssblad & Anderberg 2011). Det går att urskilja huvuddrag i bebyggelsen: närmast järnvägen ligger framförallt industrier, institutionsbyggnader och köpcentret Violen uppfört på 1980-talet. Norr om detta område består bebyggelsen framförallt av flerbostadshus och villor (Forssblad & Anderberg 2011).

ÖNSKEMÅL OM GESTALTNINGSPROGRAM

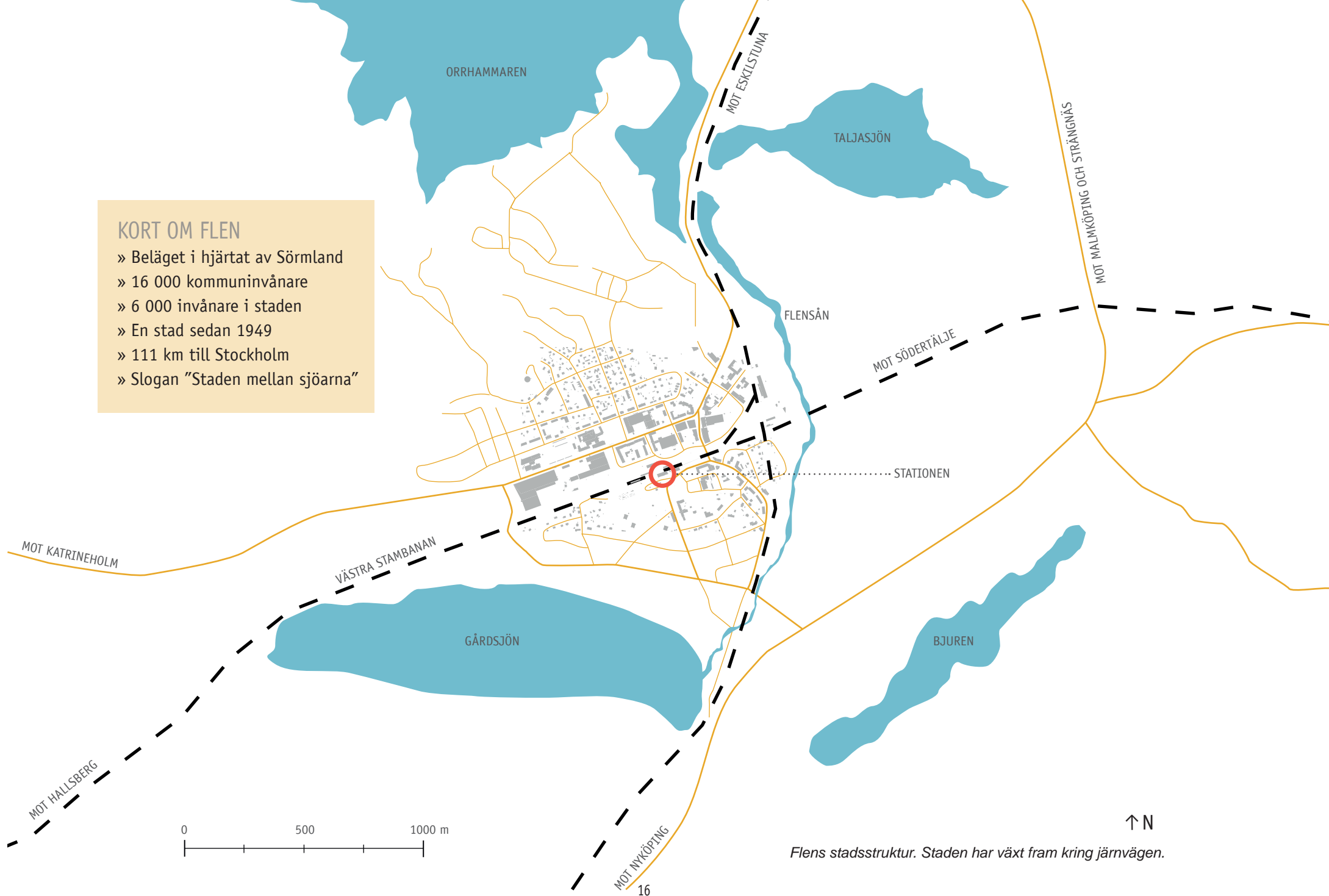
Många Flensbor har en negativ bild av Flen - brist på aktiviteter, att stadskärnan upplevs som oattraktiv och "ful" samt bristande identitet är åsikter som höjts (Flens kommun 2009). Medarbetarna på Flens kommun är medvetna om att det finns problem i staden och arbetar aktivt med ortsutveckling. Som ett led i detta efterfrågas ett gestaltningsprogram för stadskärnan med generella principer. Genom ett gestaltningsprogram önskar Flens kommun uppnå en stad med bättre orienterbarhet, ökad attraktivitet, tydligare identitet samt ökad trygghet och tillgänglighet.

Staden Flen är beläget i hjärtat av Sörmland och har närhet till flera större städer.

KORT OM FLEN

- » Beläget i hjärtat av Sörmland
- » 16 000 kommuninvånare
- » 6 000 invånare i staden
- » En stad sedan 1949
- » 111 km till Stockholm
- » Slogan "Staden mellan sjöarna"

Flens stadsstruktur. Staden har växt fram kring järnvägen.

GESTALTNINGSPROGRAMMENS FRAMVÄXT

År 1998, när riksdagen antog propositionen *Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design*, fick Sverige sitt första nationella handlingsprogram inom detta område (Kulturdepartementet 1998). Syftet med programmet var att öka och stärka intresset för kvalitet inom arkitektur, formgivning samt den offentliga miljön. I programmets inledning går att läsa att "en estetiskt tilltalande utformning skall kunna hävdas vid byggande och planläggning" (Kulturdepartementet 1998).

Genom de lagändringar som genomfördes i plan- och bygglagen under 1998 och 1999 reglerades att varje kommun måste ta fram riktlinjer för hur de estetiska värdena skall tillgodoses (Tornberg 2008). I *Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design* (1998) föreslås kommunerna upprätta arkitekturprogram lokalt för att bättre kunna påverka de arkitektoniska kvalitéerna. I propositionen från 1998 nämns också att estetiska värden är en bedömningsfråga, men att det finns ett antal komponenter som påverkar vår uppfattning om vad som

är en god miljö, exempelvis färgsättning, skala, material och rumsbildningar och hur dessa samspelar med sin omgivning. Genom en god sammansättning av dessa faktorer skapas en helhetsbild med positiva värden (Kulturdepartementet 1998). Värdet av god gestaltning kan dessutom uttryckas i lönsamhet där sämre utformade stadsmiljöer ofta leder till minskad lönsamhet (Berntsson 2002). Sedan 2010 är det enligt plan- och bygglagen fastslaget att en estetiskt tilltalande utformning ska tillämpas på bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder (PBL 2010:900).

I Sverige finns ett miljömålssystem, där ett av de 16 miljö kvalitetsmålen är *God bebyggd miljö* för vilket Boverket är ansvarig myndighet (Miljömål.se 2013). I Boverkets rapport *Förslag till strategi för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö* (2014) menar man att en grundläggande förutsättning för att kunna uppnå attraktiva och kvalitativa miljöer är att arbeta medvetet kring arkitektur, form och design (Boverket 2014, s.31). Att kommuner utformar gestaltningsprogram är en metod för att aktivt arbeta med dessa frågor på lokal nivå.

Ett gestaltningsprogram har gestaltande avsikter och är en samling riktlinjer som används inom arkitektur, stadsbyggnad samt infrastruktur för att skapa en sammanhållen stadsmiljö (Tornberg 2008). Vi uppfattar det som att till skillnad från en gestaltning, som kan anses vara plats specifik, så kan ett gestaltningsprogram tillämpas på flera platser inom ett geografiskt avgränsat område, exempelvis en stadskärna eller en stadsdel.

SYFTE

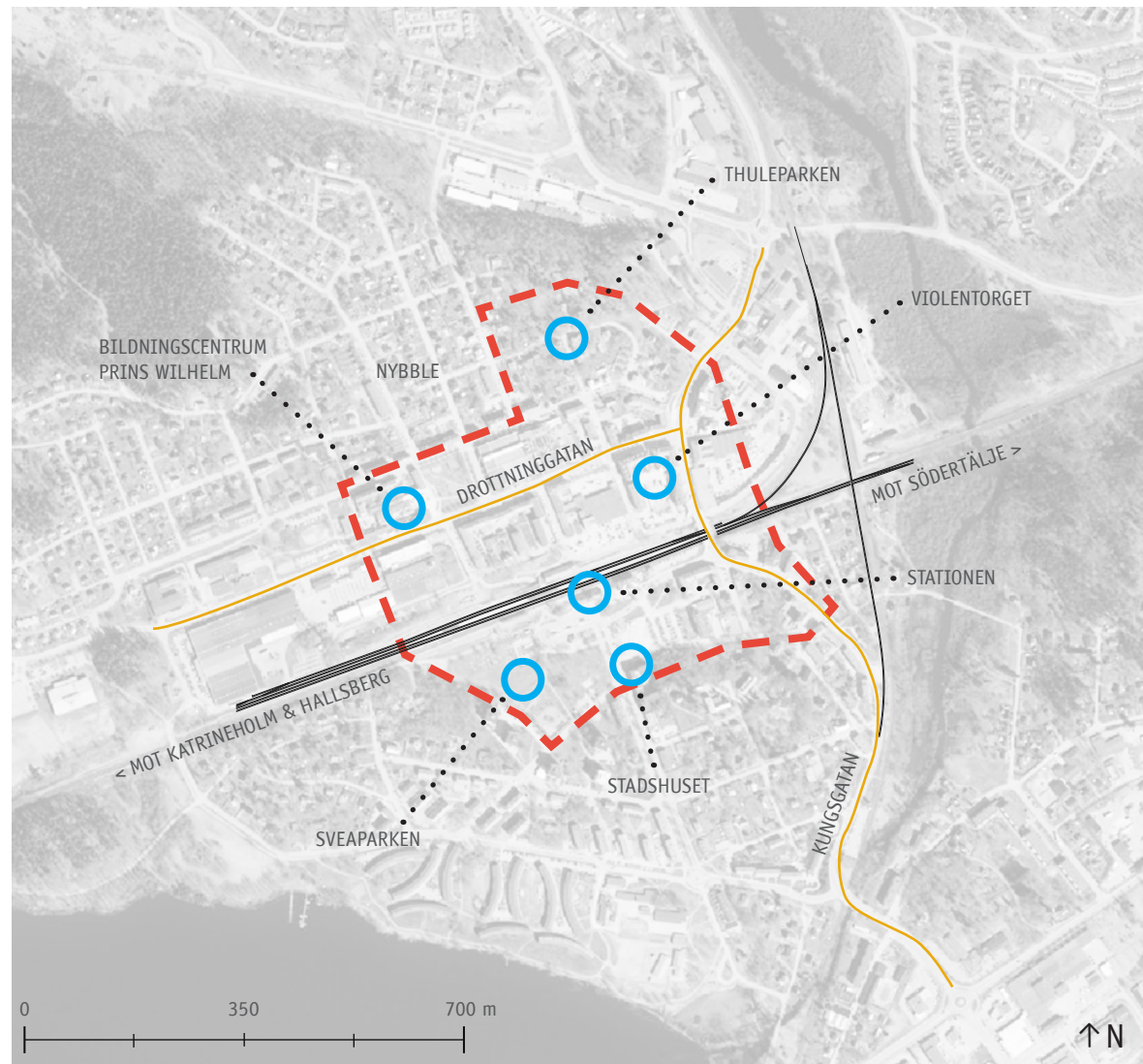
Syftet med arbetet är att upprätta ett gestaltungsprogram för Flens stadskärna med målsättning att Flen ska bli en attraktiv stad med särpräglad identitet.

FRÅGESTÄLLNINGAR

- » Vad är Flens identitet?
- » Hur kan Flens identitet utvecklas och stärkas genom ett gestaltungsprogram?

AVGRÄNSNING

Arbetet avgränsas till att utforma ett gestaltungsprogram för Flens stadskärna. Arbetsområdets gränser har i första hand definierats av vår upplevelse av stadskärnan och i andra hand i samråd med Flens kommun. Gränsen går söder om Sveaparken och Stadshuset, öster om Kungsgatan, norr om Thuleparken avgränsat från bostadsområdet Nybble och väster om Bildningscentrum Prins Wilhelm. Arbetet utgår ifrån, och förhåller sig till, kommunens redan framtagna dokument samt utredningar för Flens stadskärna.

Avgränsningsområde - Flens stadskärna. Kartunderlag: © Lantmäteriet, i2014/764

BEGREPPSUTREDNING

Nedan utreds vad som avses med begreppen attraktivitet, trygghet, tillgänglighet och identitet.

ATTRAKTIVITET

En levande stad förutsätter en stadsmiljö där människor vill vistas. Gestaltningen av den offentliga miljön är en viktig del eftersom människors upplevelse av en plats påverkar deras beteende (Berntsson 2002, s.231). En sammanhållen och vacker stadskärna stärker inte bara stadens identitet och uppmuntrar fler till att vilja vistas i de offentliga rummen, utan attraherar också företagare och turister (Berntsson 2002, s.227). Artikeln Urbana möjligheter (Udovic 2015) i tidningen Kupé beskriver att i och med extern- och näthandelns

uppsving har en konkurrenssituation uppstått om konsumenterna, vilket gör det än viktigare att kunna erbjuda en kvalitetsmässig och attraktiv stadskärna. Idag skall en stadskärna inte enbart fungera som handelsplats, utan ska dessutom kunna erbjuda upplevelser, vara estetiskt tilltalande och fungera som mötesplats, menar Emma Hernell, seniorkonsult och retailexpert på analysföretaget United Minds (Udovic 2015).

Att beskriva vad som anses attraktivt skiljer sig åt beroende på person, sammanhang och bakgrund (Berntsson 2002, s.232). Dock menar Berntsson att det ofta är liknande parametrar som gör att vi upplever något som attraktivt. Många gånger är det helheten, det

sammantagna intrycket av alla parameter, som avgör attraktiviteten. Om vi har kunskaper kring vad som av många upplevs som attraktivt ökar chanserna att utveckla sammanhållna, vackra och välfungerande städer (Berntsson 1996). I begreppet attraktiv stad innefattas inte enbart en stad som är estetiskt tilltalande, utan som dessutom erbjuder trygghet, tillgänglighet, orienterbarhet och ett utbud av god service (Berntsson 2002). Faktorer som mikroklimat, skala, formspråk och vegetation påverkar vår uppfattning om en plats (Berntsson 2002, s.232). Enligt Jan Gehls (2010) teorier har platser som uppfyller dessa kriterier god potential att bli välbesökta, vilket i sin tur lockar ännu fler till platsen eftersom människor attraherar människor.

Människans uppfattning om en plats attraktivitet påverkas av mikroklimat, skala, formspråk och vegetation.

TRYGGHET

En del i att skapa en attraktiv stad är att kunna erbjuda trygghet. Trygghet är en upplevd känsla där definitionen varierar från person till person. Boverkets publikation *Plats för trygghet* (2010) menar att trygga platser kan definieras enligt ett antal gemensamma parametrar som överblickbarhet, kontakt med omgivningen, hur väl befolkade de är, om de går att orientera

sig i, hur blandningen av vägar och bebyggelse ser ut samt hur välskötta de är. Vidare menar Boverket att en plats upplevda trygghet beror på hur den fysiska miljön är utformad och det går därmed att påverka upplevelsen genom att utgå från ett antal riktlinjer. Exempelvis är det viktigt att tänka på ljussättning, vegetationens utformning, var siktlinjer finns

och hur ödslig platsen känns. Undersökningar visar att främst kvinnor känner sig otrygga i den offentliga miljön och att de ofta anpassar sitt rörelsemönster efter hur trygga eller otrygga vissa platser upplevs vara (Boverket 2010).

Gångtunneln under järnvägen upplevs av många Flensbor som otrygg.

Identitetsskapande element i Flen i form av Thuleparken, stationsbyggnaden och runda banken. Hus, platser och mellanrum i kombination med stadens historia och betraktarens perspektiv skapar en stads identitet.

TILLGÄNGLIGHET

Inom stadsplanering betyder tillgänglighet att de offentliga rummen ska kunna nås av alla utan att stadsmiljön upplevs som ett hinder. Enligt plan- och bygglagen (2010:900) 8 kap 12 § preciseras att allmänna platser och områden ska kunna användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. En attraktiv stad innefattar en stad som är tillgänglig för alla i så stor utsträckning som möjligt. Undantag från plan- och bygglagen kan göras när det med hänsyn till terrängen inte är rimligt att uppfylla kraven (PBL 2011:335).

IDENTITET

En stads identitet utgörs av flera aspekter: hus, vegetation, platser och mellanrum, men också av stadens historia och betraktarens perspektiv (Berntsson 1996, s.22). Dessa aspekter påverkar i sin tur människorna, som sedan formar staden med sitt beteende och sitt sätt att leva (Berntsson 2002). En stad är alltså en syntes mellan hur den är utformad, dess historia och vilka som lever i den. En stark identitet och särprägel är ofta ett sätt för en stad att nischas sig i förhållande till andra städer i regionen och därmed skapa en starkare dragningskraft (Berntsson 2002).

I begreppet attraktiv stad innefattas inte enbart en stad som är estetiskt tilltalande, utan som dessutom erbjuder trygghet, tillgänglighet, orienterbarhet och ett utbud av god service.

(Berntsson 2002)

»» METOD

FÖRSTUDIER · PLATSBESÖK · ANALYS · GESTALTNINGSVAL · FÖRDJUPNINGAR

» METOD

FÖRSTUDIER

För att lära känna staden, dess utveckling och pågående planer studerades översiktsplaner, ortsanalyser, strategiska planer samt medborgarundersökningar framtagna av Flens kommun. Dessutom studerades historiska sammanställningar från Sörmlands museum.

För att undersöka vad ett gestaltungsprogram för Flen skulle innehålla granskades fem

STAD OCH ANTAL INVÅNARE

Flen	6229
Eksjö	9701
Hallstahammar	10 478
Ronneby	12 029
Kristianstad	35 711
Borås	66 273

(Statistiska Centralbyrån 2010)

Tabell. De studerade programstädernas invånarantal.

program för andra städer. Flen är en liten stad och därför studerades tre städer av liknande storlek: Eksjö, Ronneby och Hallstahammar. Utöver dessa tre valdes program från två städer som under senare år har utsetts till Årets Stadskärna, vilket är en bekräftelse på ett lyckat arbete med stadskärnan: Kristianstad som utsågs 2014 och Borås som utsågs 2010.

Studien avslutades med att fastställa vilka gestaltungsaspekter som alla städer tagit med i respektive gestaltungsprogram, samt vilka aspekter som skiljer sig åt. Genom att utgå från de studerade programmen, Flens förutsättningar, stadens identitet och dess historia kunde de aspekter som är relevanta för Flens gestaltungsprogram fastställas.

De underlag från Flens kommun som studerats.

PLATSBESÖK

Platsbesök och inventering utfördes, vilka dokumenterades genom att fotografera, skissa i kartor samt anteckna våra upplevelser och iakttagelser. Platsbesöken ägde rum den 20 januari, den 16 februari samt den 15 april 2015. Inventeringen av staden genomfördes genom att dela in stadskärnan i mindre delområden. Vid platsbesöken konsulterades planarkitekterna Helena Rengemo och Britt-Marie Andersson på Flens kommun.

ANALYS

Inventeringen analyserades för att fastställa de brister och kvaliteter som finns i Flen idag. Den analysmetod som användes var inspirerad av Kevin Lynchs sätt att kategorisera staden med hjälp av stråk, gränser, områden, noder och landmärken (Lynch 1960). Därefter sammanställdes Flens utmaningar och förändringspotential.

GESTALTNINGSVAL

Utifrån vad som genom förstudier, platsbesök och analyser framkommit som utmärkande för staden Flen summerades utgångspunkter för gestaltningsvalen. Digitala kataloger från möbeltillverkare, plantskolor och markstensleverantörer granskades för att fastställa de möbler och material som bäst motsvarade dessa utgångspunkter.

BELYSNING

För att kunna säkerställa en djupare förståelse inom kategorin belysning studerades ett belysningsprogram från Karlstads kommun (2013). Detta för att kunna ange korrekta riktlinjer samt undersöka vilka aspekter som är viktiga att ta hänsyn till vid gestaltning med belysning. Belysningsprogrammet valdes då det är mycket utförligt, pedagogiskt upplagt samt utarbetat i samarbete med ljusdesigners.

FÖRDJUPNINGAR

För att tydliggöra gestaltningsprogrammet gjordes ett antal fördjupningar. I dessa fördjupningar applicerades gestaltningsprogrammet på tre olika platser i stadskärnan. De olika miljöerna valdes ut för att representera viktiga platser i staden så som stråk och mötesplatser.

Inledningsvis gjordes enkla skisser för att undersöka hur de specifika platserna kan gestaltas med hjälp av gestaltningsprogrammet. Skisserna renritades sedan i AutoCAD och modellerades i SketchUp för att studera skala och volym. Även fysisk modell byggdes för att utvärdera placering i förhållande till volym. Därefter bearbetades planutsnitten i Illustrator och Photoshop. Avslutningsvis användes SketchUp för att framställa perspektiv som renderades med V-ray och bearbetades i Photoshop. All layout har gjorts med hjälp av InDesign.

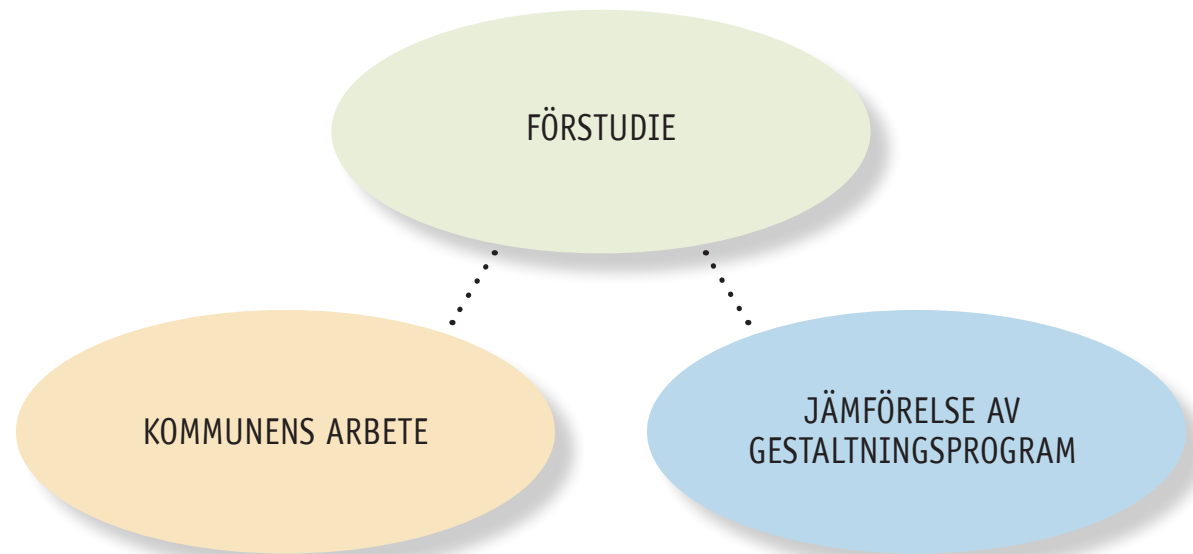
» FÖRSTUDIE

KOMMUNENS ARBETE · PROJEKT I STADEN · JÄMFÖRELSE AV GESTALTNINGSPROGRAM

» FÖRSTUDIE

FÖRSTUDIENS DELAR

Förstudien består av två delar: dels hur Flens kommuns arbete har sett ut hittills och dels vad som ska ingå i ett gestaltningsprogram. Eftersom gestaltningsprogrammet utvecklades för Flens kommun var det viktigt att summera vad kommunen hittills har arbetat med i frågor som berör stadskärnans utemiljöer. Att utreda vad ett gestaltningsprogram innehåller var nödvändigt för att utveckla gestaltningsprogrammet för Flens stadskärna.

KOMMUNENS ARBETE

Det pågår en mängd olika projekt för att utveckla och förbättra kommunens orter. *Färdplan Flen* är ett exempel och innefattar kommunens ortsutvecklingsarbete. Flens kommun består av de åtta orterna Bettna, Flen, Hälleforsnäs, Malmköping, Mellösa, Skebokvarn, Sparreholm och Vadsbro (Flens kommun 2014c).

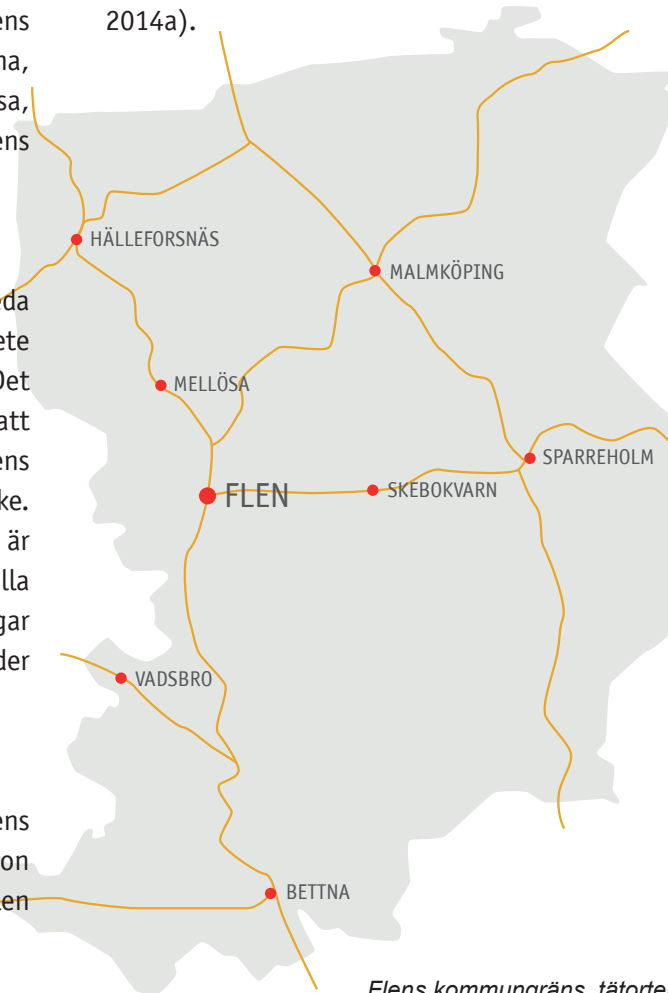
FÄRDPLAN FLEN

År 2009 beslutade kommunstyrelsen att inleda arbetet med *Färdplan Flen*, ett långsiktigt arbete med kommun- och varumärkesutveckling. Det övergripande målet med projektet var att åstadkomma en positiv utveckling för Flens kommun och stärka kommunens varumärke. I dokumentet *Färdplan Flen* (2014a) som är en strategisk plan för 2015-2018, finns alla de viktiga politiska frågor och prioriteringar som ska styra Flens kommuns arbete under mandatperioden.

VISION 2019

Som en del i *Färdplan Flen* antog Flens kommunfullmäktige i mars 2012 den vision som ligger till grund för de strategiska målen

i den strategiska planen. Visionen är tänkt som ett mål för Flens fortsatta utveckling och sträcker sig fram till 2019 (Flens kommun 2014a).

Flens kommungräns, tätorter och vägnät inom kommunen. Ej specifik skala.

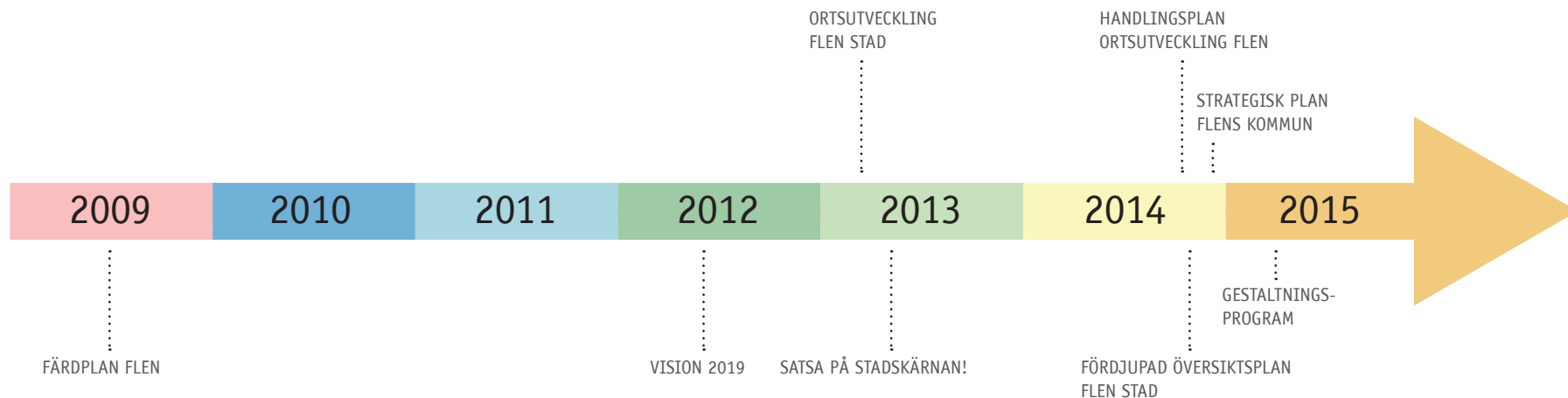
Flens kommun 2019

I Flens kommun är det enkelt att bo, verka och leva. Vi som bor i hjärtat av Sörmland är stolta över vår fantastiska natur och våra orters särprägel. Vår kommun är det självklara alternativet för dem som söker det goda livet med bra boende, goda kommunikationer och ett bra näringslivsklimat. Vi har skolor med hög kvalitet.

Vi driver vår egen utveckling i ansvarsfull samverkan med omvärlden. Vi som verkar i Flens kommun tar plats, syns och påverkar utvecklingen i regionen. Vårt arbete gör skillnad!

Med varsamhet och eftertanke värnar vi om vårt sjörika sörmländska landskap och tar ansvar för en hållbar utveckling. Vi är det vänligaste och mest gästfria besöksmålet i Sörmland. I Flens kommun har vi nära till varandra och vi delar gärna med oss av våra tillgångar och möjligheter. Tillsammans skapar vi en anda som bygger på öppenhet och omtanke.

*Flens kommun – Sörmlands hjärta
(Vision 2019, Flens kommun 2014a)*

Tidsaxel för Flens kommuns arbetsprocess.

ORTSUTVECKLING

Att arbeta med ortsutveckling är en del av *Färdplan Flen*. Målet har varit att ta fram en vision och långsiktig handlingsplan för alla orter i kommunen. Orternas särprägel är en del av kommunens stolthet och orternas visioner är därför ett viktigt komplement till kommunens övergripande vision. Syftet med ortsutveckling är att bidra till en positiv utveckling genom att de olika kommundelarna stärks och att kommunens vision för 2019 uppnås (Flens kommun 2014a).

HÅNDLINGSPLAN FÖR FLEN STAD

I den strategiska planen *Färdplan Flen* framtagen av Flens kommun 2014 beskrivs att arbetet med visionen för Flen stad inleddes under våren 2013. Kultur och fritid, stadsmiljö samt centrum- och näringslivsutveckling definierades som tre utvecklingsområden. Genom arbetsgrupper baserade på dessa områden har ett förslag till ortsutveckling för Flen tagits fram. Ett övergripande mål för stadskärnan är att skapa ett mer attraktivt centrum i sin helhet. Förslag och åtgärder för att uppnå detta är bland annat att jobba

med växtlighet, förbättra belysningen och att placera informationsskyltar i centrum. Det föreslås även att fasader får en trevligare utformning genom att öppna upp dessa mot gatorna (Flens kommun 2014a).

Under hösten 2014 togs en handlingsplan fram som grundas på arbetet i de tre tidigare nämnda arbetsgrupperna kultur och fritid, stadsmiljö samt centrum- och näringslivsutveckling. I dokumentet *Handlingsplan ortsutveckling Flen stad* (Flens kommun 2014b) framgår att

handlingsplanen vilar på fem byggstenar: engagemang, kultur, naturresurser, mötesplatser samt attraktivitet. Det konstateras att staden har potentiella mötesplatser och att dessa bör genomsyras av mångfald, vara levande samt innehållsrika. Under rubriken attraktivitet går det att läsa att staden bör vara just attraktiv för ortsbor, näringsliv och besökare. Det nämns även att staden ska uppmuntra till kreativa uttryck såsom gatukonst, odlingar, graffiti och temaveckor (Flen kommun 2014b). På stormötet gällande handlingsplanen, som hölls i oktober 2014, antogs visionen för Flen stad:

Flen, staden mellan sjöarna, är en attraktiv och naturskön mötesplats i hjärtat av Sörmland. Vår historia, vårt kulturarv och mångfalden är tillgångar för stadens utveckling.

Vi som bor i Flens stad engagerar oss och påverkar stadens framtid.

Vi är stolta över vår stad.

(Vision Flens stad, Flen kommun 2014b).

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN

I slutet av 2014 antog kommunfullmäktige en fördjupad översiktsplan för Flens stad. Fördjupningen är långsiktig med sikte mot 2050. Flens kommuns vision som fastställdes 2012 ligger till grund för planen. Planen finns sammanställd i dokumentet *Flen – staden mellan sjöarna* (2015) där det betonas hur viktiga de centrala delarna av staden är i utvecklingen:

Stadskärnans utformning och framtoning har stor betydelse för stadens attraktivitet. Ett tydligt centrum bidrar till ökad orienterbarhet i staden. De offentliga rummen är även av stor betydelse för stadens identitet och det är viktigt att stadsrummen upplevs som trygga miljöer. Att skapa ett centrum som upplevs levande bidrar till att invånarna känner tillhörighet och stolthet.

(Flens kommun 2015, s.17)

För att uppnå detta anges, i den fördjupade översiktsplanen, följande konkreta åtgärder som berör utformningen av det offentliga rummet:

- » Skapa stads- och gånggator längs viktiga gångstråk genom att tillfälligt minska eller stänga av biltrafik helt
- » Försköna stadsrummen med växtlighet
- » Etablera nya mötesplatser genom tillfälliga evenemang
- » Skapa sittplatser vid och på befintliga torg och platser
- » Rusta befintliga torg och parker
- » Anlägga nya torg, parker, stadsgator och gånggator
- » Öppna upp stängda fasader mot gaturummen
- » Skapa nya förbindelser mellan områden, både för gång- och biltrafik

(Flens kommun 2015)

SATSA PÅ STADSKÄRNAN!

I samband med arbetet kring en fördjupad översiktsplan för Flen stad tog konsultföretaget Spacescape fram ett underlag för hur stadsmiljön kan utvecklas på kort och lång sikt. Arbetet finns samlat i dokumentet *Satsa på stadskärnan!* (2013). Syftet med utredningen var att analysera stadsstrukturen, inventera stadslivet, ta fram strategier och en processplan för att utveckla Flens stadskärna, samt att visualisera föreslagna strategier genom fotomontage.

MEDBORGARDIALOG

I *Ortanalys för Flen* av Flens kommun som publicerades 2009 har en sammanställning gjorts av en invånarundersökning som genomfördes under 2008. I denna framkommer att många Flensbor har en negativ bild av Flen, dels på grund av bristen på aktiviteter och dels på grund av att stadskärnan upplevs som oattraktiv. Bristen på identitet och frågor kring att det inte finns något att vara stolt över framkommer. Området runt stationen nämns som ett problemområde som många anser bör förbättras. Det framförs att många anser att det inte finns några aktiviteter kring stationen

Visionsbild framtagen av Spacescape. Drottninggatan och GB Glace år 2020. GB Glace blir ett ansikte utåt och ett glasstorg anläggs intill fabriken. Bild: med tillstånd av Spacespace.

som bidrar till att människor vill vistas där. Det finns en avsaknad av ordentlig handel i centrum, goda mötesplatser, restauranger, caféer, uteserveringar och aktiviteter såväl dagtid som kvällstid. Enligt medborgardialogen efterfrågar särskilt ungdomar mötesplatser och

fritidsaktiviteter i staden. I skriften framgår det att staden upplevs som otrygg - speciellt centrum, stationsområdet och gångtunneln under järnvägen, till stor del på grund av att folkliv saknas men även på grund av bristande belysning. Stadens planteringar får positiva

ord, men får gärna bli fler. Även mer konst, utsmyckning, belysning, högre mysighetsfaktor och en allmän försköning av stadskärnan efterfrågas. Mest positivt har Flensborna att säga om det egna hemmet, bostadsområdena samt naturen och omgivningarna kring staden (Flens kommun 2009).

MIN BÄSTA PLATS

Under arbetsnamnet *Min bästa plats* genomförde Flens kommun år 2013 en ny medborgardialog som underlag för den fördjupade översiktplanen (Flens kommun 2013a). Åsikterna i medborgardialogen från 2008 återkommer till stor del även i detta dokument, men det finns ett par tillägg. Gång- och cykelvägar i centrum, men även i staden som stort, är det många som vill se utökas. Ytterligare ett önskemål som framgår är fasta bänkar, särskilt utmed stråk men även på mötesplatser. Informationsskyltar för att belysa olika sevärdheter samt att underlätta orienteringen, genom att visa stadens gång- och cykelstråk, anser flera bör finnas i staden (Flens kommun 2013a).

I samband med medborgardialog 2013 fick Flens invånare dessutom ange sin bästa plats i staden. I ett sammanställt diagram framkommer det att de mest populära platserna i stadskärnorna är området kring stationsbyggnaden och Sveaparken samt Violentorget (Flens kommun 2013b). Det

innebär att en förbättringen troligen har skett i området kring stationen från det att medborgardialogen genomfördes år 2008.

Ett antal av de åtgärdsförslag som framförts av Flens invånare, enligt *Ortanalys för Flen (2009)* och medborgardialogen från 2013 är:

- » Att försköna centrum med fler bänkar, ytterligare planteringar och mer utsmyckningar.
- » Att minska skalan på stadsrummet.
- » Att göra Drottninggatan trevligare genom att smalna av gatan och möjliggöra för planteringar samt uteserveringar. Dessutom bör fler affärslokaler finnas utmed Drottninggatan.
- » Att skapa fler aktiviteter i centrum exempelvis genom torghandel.
- » Att förnya Violentorget bland annat genom att flytta upp verksamheter från Violengallerian till gatuplan.
- » Att göra om Sveaparken till en trevlig stadspark med planteringar, lekplats, café, dansbana och isbana.
- » Att utöka gång- och cykelnätet i stadskärnan.
- » Att placera ut fler sittplatser utmed stråk och på mötesplatser.
- » Att med informationsskyltar belysa sevärdheter och underlätta orienteringen i staden.

PROJEKT I STADEN

Det finns många visioner och önskemål om hur stadsmiljön borde förändras, både från invånarna och kommunen. Några av dessa projekt är genomförda medan andra än så länge är framtidsvisioner.

NORRA KUNGSGATAN

Under 2011 färdigställdes omgestaltningen av Norra Kungsgatan som ett led i arbetet med en mer attraktiv stadskärna. Processen med att omvandla Kungsgatan från en genomfartsled till en stadsgata är ett samarbete mellan kommunen, Vägverket och konsultföretaget AQ arkitekter. Gatan smalnades av och mer utrymme gavs till gång- och cykelstråken vilket stärker gatans stadsmässiga kvalitéer. Ombyggnationen av Kungsgatan syftade till att få bort genomfartskänslan och tydliggöra var centrum börjar och slutar (AQ arkitekter 2008).

Överst: AQ arkitekters visionsbild inför omgestaltningen av Norra Kungsgatan.

Bild: med tillstånd av AQ arkitekter.

Underst: Foton på Norra Kungsgatan efter förnyelsen. Foton: med tillstånd av Flens kommun.

GLASSTORG

År 1957 invigdes Skandinavien's största glassfabrik i Flen efter att GB låtit bygga om stadens nedlagda mejeri (GB Glace 2015). Det finns idag förslag på att GB ska få ett större ansikte utåt i Flen genom att etablera ett glasstorg intill fabriken samt att öppna tillverkningen som en besöksattraktion (Flens kommun 2014b). Kommunen skriver vidare att fasaden mot Drottninggatan bör få en mer attraktiv utformning.

GB's fasad mot Drottninggatan anser kommunen bör få en mer attraktiv utformning.

FRÅN GALLERIA TILL GYMNASIESKOLA

Violengallerian ligger i hjärtat av stadskärnan. På grund av att lokalerna är mörka och ligger under mark anses de inte attraktiva för etablering. Det har resulterat i att stora delar av butikslokalerna står tomma (Wahlström 2014). Det finns planer på att gymnasieskolan Bildningscentrum Prins Wilhelms inom en snar framtid ska flytta till dessa lokaler (Flens kommun 2014e).

Violengallerians lokaler står idag till stor del tomma, men planer för en gymnasieskola finns.

SVEAPARKEN OCH PRINS WILHELMS TORG

Vid medborgardialog har det framkommit att Sveaparken är en uppskattad plats i stadskärnan (Flens kommun 2015). Däremot finns det önskemål från Flens invånare om att platsen ska bli tryggare och att parken ska kunna utnyttjas bättre. Förslag som skateboardbana, aktivitetspark för äldre och skulpturpark är exempel som framkommit (Flens kommun 2009). Enligt Helena Rengemo och Britt-Marie Andersson på Flens kommun finns det diskussioner kring att Sveaparken tillsammans med Prins Wilhelms torg ska få en helhetslösning (samtal 2015-01-20).

Sveaparken föreslås bli "Den levande parken". Foto: med tillstånd av Flens kommun.

JÄMFÖRELSE AV GESTALTNINGSPROGRAM

Nedan följer redovisningen av den studie där gestaltningsprogram för de fem städerna Eksjö, Hallstahammar, Ronneby, Kristianstad och Borås jämfördes. Studiens främsta syfte var att undersöka vad ett gestaltningsprogram innehåller och vilka aspekter som tas upp och i vilken omfattning.

GENERELLA IAKTTAGELSER

Generellt kan konstateras att gestaltningsprogrammen är lika varandra till innehåll. Alla gestaltningsprogram inleder med att redovisa syftet och målet med programmet. Därefter följer korta avsnitt om stadens historia, dess identitet och vad som är kännetecknande eller utmärkande för staden. Samtliga program nämner även tillgänglighet och trygghet som viktiga aspekter att ta hänsyn till. Dessutom redovisas analyser, inventeringar och geografiska avgränsningar. Alla program påpekar vikten av ett helhetstänk för att kunna åstadkomma en sammanhållen stadsmiljö. Dessutom påpekar samtliga program värdet i att bevara en mänsklig skala i stadsrummet. I de program vars städers historia är tydlig i arkitekturen, exempelvis Kristianstad och Eksjö, påpekas vikten av att bevara och förena den äldre karaktären med nya inslag.

STUDERADE PROGRAM

Stadsmiljöprogram för Eksjö centrum	2013
Stadsmiljöprogram Hallstahammar	2013
Gestaltningsprogram för Ronneby stadskärna	2012
Stadsmiljöprogram för Kristianstads renässansstad	2014
Handbok för stadsmiljön (Borås stad)	2012

ANTAGNINGÅR

2013
2013
2012
2014
2012

De studerade programmen.

GEMENSAMMA ASPEKTER

Alla program innehåller liknande gestaltningsaspekter även om omfattningen inom de redovisade områdena skiljer sig något åt. Följande aspekter förekommer i alla de fem programmen:

- » Färger som ska användas i stadsmiljön
- » Markbeläggning
- » Möblering
 - Sittplatser
 - Papperskorgar/askkoppar
 - Cykelställ
 - Blomsterurnor
- » Skyltar
- » Uteserveringar
 - Markiser/parasoll
 - Staket/räcken
- » Belysning
 - Trygghet
 - Estetisk
 - Funktionell
- » Grönska
 - Träd & buskar
 - Planteringar
 - Trädskydd/påkörningsskydd/trädgaller
- » Utsmyckning/konst

INDIVIDUELLA ASPEKTER

Nedan redovisas de gestaltningsaspekter som vi funnit i några eller något av de studerade programmen:

- » Sol- och regnskydd (Ronneby)
- » Pollare (Borås, Hallstahammar)
- » Plank och räcken (Ronneby)
- » Torghandel (Kristianstad, Ronneby)
- » Nyttobyggnader/Små byggnader (Kristianstad, Borås)
- » P-automater (Kristianstad)
- » Ljudmiljö (Kristianstad)
- » Cykelvägar (Eksjö)
- » Parkeringar (Hallstahammar)
- » Entréer till centrum (Hallstahammar)
- » Vatten och vattenkonst (Kristianstad)
- » Kulturmiljö (Ronneby, Kristianstad)

PRINCIPLÖSNINGAR

Förutom de gestaltningsaspekter som nämnts ovan har *Stadsmiljöprogram Hallstahammar* (2013) valt att presentera fördjupningar i form av idéer för gestaltningen av gaturum och specifika platser. Detta redovisas i etapper där konkreta åtgärder visas i illustrativa skisser och planritningar.

Stadsmiljöprogram för Kristianstads renässansstad (2014b) redovisar stadens stukturer och delområden där de unika karaktärerna ska bevaras genom anpassad gestaltning för respektive område. Rekommendationer för åtgärder och förslag redovisas här i textform. Gestaltningsprogrammet hänvisar även till bilagan *Gestaltningförslag och principlösningar* (Kristianstads kommun 2014a) där riktlinjerna i gestaltningsprogrammet appliceras på specifika lösningar.

Övriga program fördjupar sig inte i gestaltningslösningar, dock nämns exempel på platser och områden i textform med rekommendationer för hur gestaltningsprinciperna ska användas.

» INVENTERING & ANALYS

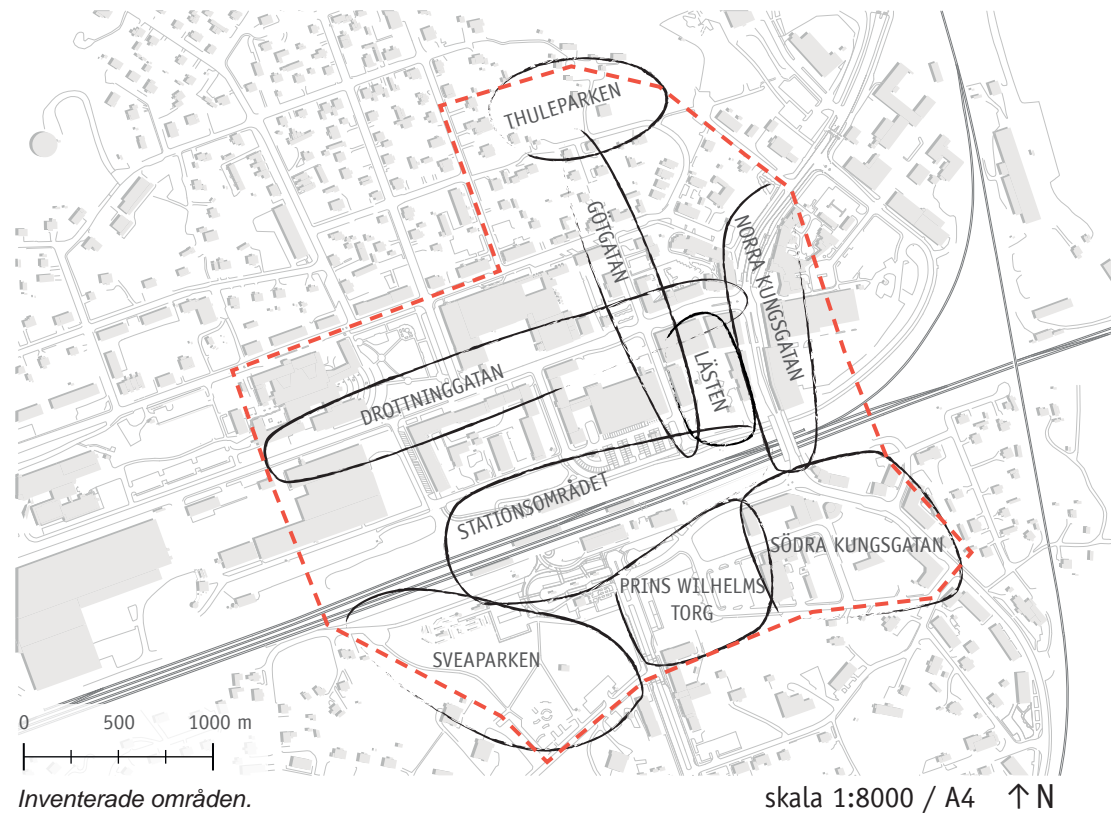
INVENTERING · ANALYS · SLUTSATSER

» INVENTERING & ANALYS

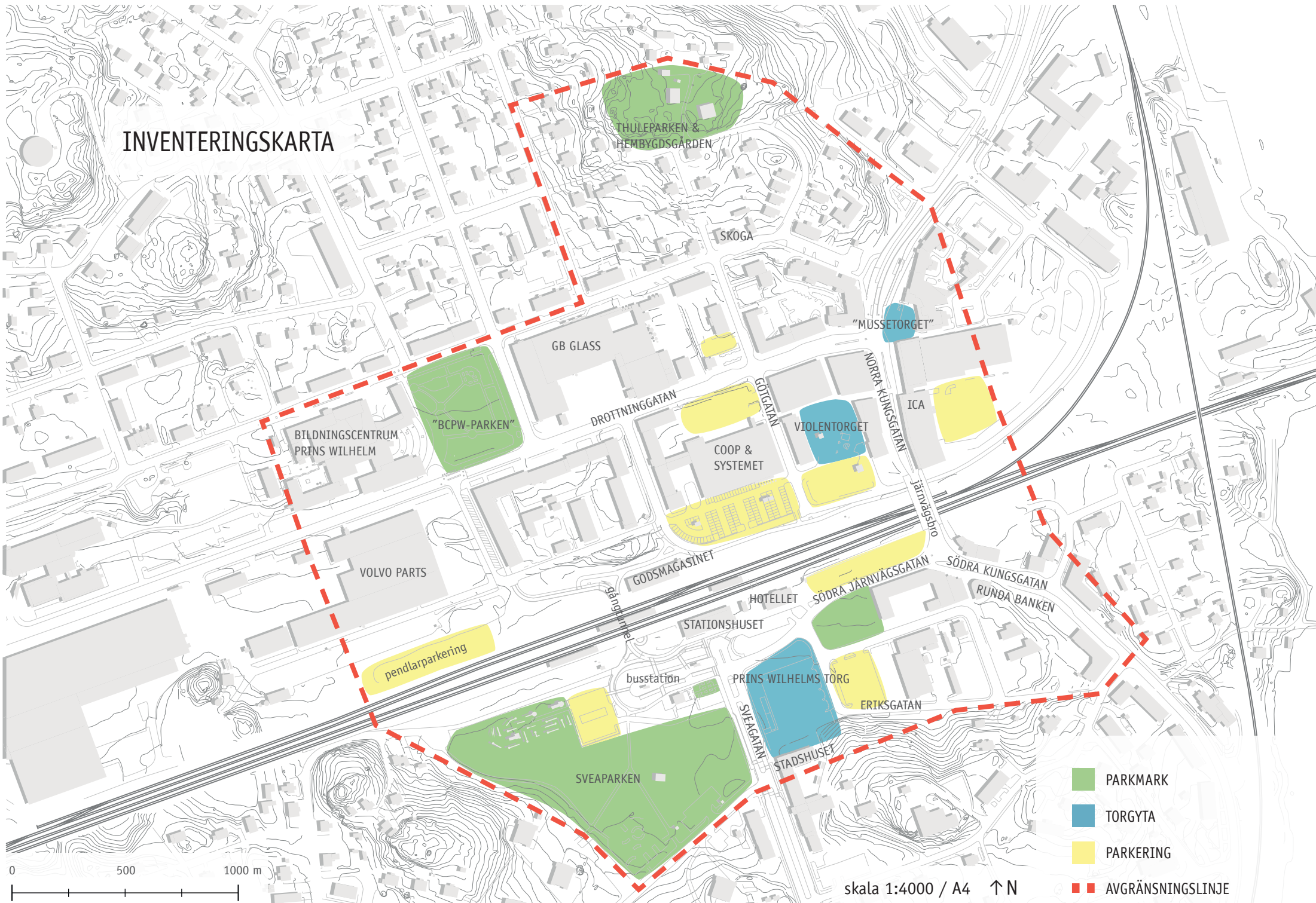
INVENTERING

För att förenkla och underlätta vid inventeringen delades stadskärnan in i mindre områden. Det är efter denna indelning som inventeringen presenteras.

- STATIONSOMRÅDET
- DROTTNINGGATAN
- GÖTGATAN
- HEMBYGDSGÅRDEN I THULEPARKEN
- NORRA KUNGSGATAN
- LÄSTENKVARTERET OCH VIOLENTORGET
- SÖDRA KUNGSGATAN
- SVEAPARKEN
- PRINS WILHELMS TORG

INVENTERINGSKARTA

- PARKMARK
- TORGYTA
- PARKERING
- AVGRÄNSNINGSLINJE

skala 1:4000 / A4 ↑ N

STATIONSOMRÅDET

Det första som möter en tågresenär som anländer till Flen är stationsområdet. Stationsbyggnaden, som uppfördes i slutet av 1800-talet (Västra Sörmlands Järnvägshistoriska Sällskap 2003), skiljer sig i färg och form från den omgivande bebyggelsen, som främst är från 1900-talets andra hälft. Huset vänder sig mot stadens södra del med kommunhuset, Sveaparken och Prins Wilhelms torg i förgrunden. Nyligen har stadshotellet intill stationsbyggnaden rustats upp och har numera ett liknande utseende som stationsbyggnaden. Runt om stationsområdet finns flera större parkeringsytor. För att ta sig från stationen till stadens centrum, som ligger på norra sidan av järnvägsspåren, finns två vägar. Den ena går via en bro över spåren på Kungsgatan och den andra går under spåren via en gångtunnel. Gångtunneln är trång och saknar ordentlig belysning. Generellt är belysningen runt om stationsområdet bristfällig. Enligt Helena Rengemo och Britt-Marie Andersson på Flens kommun har dock fasadbelysning till stationsbyggnaden beställts (samtal 2015-02-16). Utöver denna planerade belysning förekommer mycket begränsad estetisk

Flens stationshus är från 1893. Vy sett söderifrån.

belysning. I södra delen av gångtunneln, mot Sveaparken, finns ett antal belysningspollare. Högre belysningsmaster saknas helt på området. Trots en stor informationsskylt strax utanför stationshuset är skylten lätt att missa. I stationshuset finns en mindre vänthall och ett café. Längs med tågrälsen har större målningar med motiv från kommunens tätorter monterats på staketet. Framför stationshuset finns idag en mindre planteringsyta och blomsterurnor med säsonganpassade blommor. Vegetationen består i övrigt till stor del av gräsytor och ett antal stora lönnar.

Gångtunneln under järnvägsspåren väster om stationsbyggnaden länkar samman stadskärnans norra och södra delar.

Målningar längs med spåren av konstnärerna IngerLinnéa Carlsson och Christina Lindblom.

DROTTNINGGATAN

Utmed den södra fasaden på Drottninggatan, mellan Götgatan och Norra Kungsgatan, finns aktiva fasader. Längs den norra sidan är de däremot slutna. Drottninggatan möter den nyligen omgjorda Norra Kungsgatan i öst. Drottninggatan är en bred gata som många passerar dagligen då skolan Bildningscentrum Prins Wilhelm och en mängd arbetsplatser återfinns längs gatan. Framför skolans entré finns en park som till stor del består av öppna gräsytor. Flera av verksamheterna så som Coop, Systembolaget, GB Glace och Volvo Parts vänder sina baksidor mot gatan. Murar,

Drottninggatan är en bred gata med flera arbetsplatser och en skola. Sikte västerut.

varuintag och taggtråd möter den som rör sig utmed Drottninggatan. Längs med gatan finns gatuträd oregelbundet planterade. Arter som använts är lind, oxel och rönn.

GÖTGATAN

Götgatan går från järnvägen i söder och leder slutligen till Thuleparken i norr. Längs gatan finns butikerna Coop och Systembolaget med tillhörande parkering samt mindre verksamheter. Gatan korsar Drottninggatan och norr om denna korsning tar ett sluttande villaområdet vid där kulturhuset Skoga återfinns.

Götgatan med sikte norrut. Coop och Systembolaget till vänster och mindre verksamheter till höger.

HEMBYGDSGÅRDEN I THULEPARKEN

Som gångtrafikanter går det att ta sig till Thuleparken och hembygdsgården via en trappa, men brist på skyltning gör att det krävs att besökaren känner till placeringen i staden för att hitta hit. Att platsen ligger högt belägen gör den dessutom besvärlig att ta sig till. Hembygdsgården består av timrade stugor från tidigt 1800-tal som flyttades till Thuleparken under 1950-talet (Sveriges Hembygdsförbund u.å.). Thuleparken är av naturkaraktär och vegetationen är skogslik.

Thuleparken och Hembygdsgården ligger i norra delen av centrum på högt belägna Thulehöjden.

NORRA KUNGSGATAN

En järnvägsbro länkar Södra Kungsgatan med Norra Kungsgatan, där den senare nyligen har genomgått en förnyelse. Nya träd, ny markbeläggning, nya sittplatser samt nya belysningsstolpar är några delar i denna upprustning. Markbeläggningen består av röda betongplattor kombinerat med smågatsten. Enligt Helena Rengemo och Britt-Marie Andersson på Flens kommun har det inkommit klagomål angående belysningen

Norra Kungsgatan sett mot norr. Nya cykelställ, papperskorgar och sittmöbler från 2011.

på Norra Kungsgatan då den inte upplevs som tillräcklig (samtal 2015-02-16). Längs med gatan är kärrekar planterade och under dessa finns formar av cortenstål omgärdade av stenbumlingar. I cortenstålsformerna finns utrymme för säsongsblommor. Längs med gatan finns verksamheter med aktiva fasader. Där Drottninggatan möter Norra Kungsgatan finns ett mindre torg med skulpturer och upphöjda planteringar.

Cortenstålsformar med plats för säsongsblommor under träden längs med Norra Kungsgatan.

Norra Kungsgatan efter omgestaltningen 2011 då gatan gjordes om till gåfartsgata.

"Mussetorget" där Norra Kungsgatan och Drottninggatan möts. Skulpturer av Uta Jacobs.

Nedre Violentorget. Torgets övre och nedre del binds samman via en trappa.

På Violentorget's övre del återfinns bland annat bibliotek, café och ett antal butiker.

Längs med Södra Kungsgatan återfinns runda banken.

LÄSTENKVARTERET OCH VIOLENTORGET

En gränd binder samman Norra Kungsgatan med Violentorget. Den södra fasaden är helt sluten medan fasaden på motsatt sida av gränden består av skyltfönster. Violentorget är uppdelat i två delar, en övre del och en nedre del som binds samman av en stor trappa. På den övre delen ligger ett bibliotek, ett café, en bank, en frisörsalong, en färghandel, en hälsokostaffär samt en second handbutik. Från torgets övre del går det att överblicka den nedre delen av torget och det går även att se stationshuset i söder. På den nedre delen finns ett café, en restaurang, en enkel lekställning

med sandlåda, en scen och upphöjda planteringslådor innehållande mindre träd med underplantering av säsongblommor. Markmaterialet på den övre delen består av grå betongplattor. Den nedre delen är belagd med betongplattor och asfalt. Violentorget har ett gynnsamt läge mot sydväst. Under Violentorget finns Violengallerian. Gallerian är i två plan med ingångar från den övre och den nedre delen av Violentorget. Majoriteten av lokalerna i gallerian står idag tomma. Hela torget vilar på bjälklag.

SÖDRA KUNGSGATAN

Eftersom Norra Kungsgatan nyligen har gjorts om medan Södra Kungsgatan inte har gjort det, skiljer sig dessa i utformningen. Området kring Södra Kungsgatan består av äldre bebyggelsen av putsade stenhus i ljusa kulörer. Längs med gatan finns restauranger och verksamheter. Ett asfalterat cykel- och gångstråk finns utmed gatans södra sida. Här finns även den karaktärsfulla byggnaden runda banken.

Sveaparken är stadens största park och består till stor del av öppna gräsytor.

SVEAPARKEN

I anslutning till stationsområdet, söder om järnvägen, finns Sveaparken som är stadens största park. Parken består till stor del av öppna gräsytor, ett par gångstråk, scenen *Gapskrattet* och en mindre lekplats. Vegetationen utgörs av större träd, mestadels björkar. Lägre vegetation saknas i stort sett helt. Sommartid finns här fotbollsmål. Det finns inga skyltar vid parkens entréer.

Gångstråket diagonalt över Prins Wilhelms torg. I bakgrunden syns stadshuset.

PRINS WILHELMS TORG

Mellan stationen och stadshuset finns Prins Wilhelms torg som består av en större hårdgjord yta, parkeringar och en mindre park. På den hårdgjorda ytan finns skulpturen *Vertikal strävan* som sommartid fungerar som fontän och i parken finns statyn *Tonåring*. Från stadshuset i riktning mot Kungsgatan leder ett gångstråk diagonalt över torget vilket kantas av blomsterurnor. I torgets sydöstra hörn finns ett nyanlagt utegym. I parkdelen

Skulpturen Vertikal strävan av skulptör Leif Bolter och konstär Björn S. Jonsson, med stadshuset i bakgrunden. Foto: med tillstånd av Flens kommun.

finns ett antal större träd, lägre buskar och perennplanteringar.

Prins Wilhelms torg samt Bildningscentrum Prins Wilhelm har båda hämtat sina namn från Carl Wilhelm Ludvig, hertig av Sörmland, som haft stort inflytande i staden. Prinsen bodde på Stenhammars slott i Flen i 30 år fram till sin död 5 juni 1965 (Sörmlands museum 2011).

STADSTRUKTUR

Flens stadskärna har en modern karaktär där stora delar av bebyggelsen är uppförd från 1980-talet och framåt. Bebyggelsen i stadskärnan domineras av fyrvåningshus eller lägre bebyggelse. Stadens bebyggelse har i stor utsträckning en orange och röd färgskala på såväl fasader som tak och markbeläggning. Förutom dessa färger är beige och gråa toner framträdande i stadsbilden.

Handelscentrum är centrerat kring Norra Kungsgatan, Violentorget, Götgatan och Drottninggatan. Butikslokaler med skyltfönster vända mot gaturummet förekommer längs med Norra Kungsgatan, Drottninggatan och Violentorget.

Stadsväven är generellt gles och gaturummen breda. Förekomsten av parkeringsytor i stadskärnan är stor. På flera platser finns det nivåskillnader som delar upp områden.

VEGETATION OCH GRÖNOMRÅDEN

Det råder brist på vegetation i stadsmiljön, som främst består av gatuträd. Sommartid placeras blomsterurnor med säsongsblommor ut. Stadskärnans största grönområden

Stor del av stadens bebyggelse har en orangeröd färg. Foto: med tillstånd av Flens kommun.

Thuleparken och Sveaparken saknar tydlig skyltning och entréer.

MÖBLERING OCH UTRUSTNING

Möbleringen i stadskärnan är av varierande karaktär. Det förekommer både modernare och mer traditionella inslag av exempelvis bänkar, belysningsarmaturer, papperskorgar och cykelställ. Det finns generellt få sittplatser i stadskärnan, med undantag från Norra Kungsgatan. Flera platser i staden är bristfälligt belysta. Det finns få skyltar i staden. Konstverk finns placerade på flera platser i stadskärnan och ett par av dessa är gjorda av lokala konstnärer.

Drottninggatan är en bred gata som rymmer såväl gata, fickparkering, cykelbana och trottoar.

Stadens möblering och utrustning varierar. Här nyare möblering längs med Norra Kungsgatan.

ANALYS

För att definiera stadens styrkor och brister har analyser gjorts utifrån platsbesök och inventering.

LYNCH-ANALYS

I *The Image of the City* förklarar Kevin Lynch (1960) att stadens innehåll kan delas in i fem strukturer som påverkar hur människor rör sig i och observerar staden. Dessa fem är stråk, gränser, områden, noder och landmärken. Stråk är förbindelser kring vilka människor rör sig,

till exempel gator, gång- och cykelbanor eller järnväg (Lynch 1960). Lynch skriver att när människor rör sig i staden observerar de den och skapar en relation till den fysiska miljön. Med gränser menar författaren upplevda hinder i staden där vattendrag, murar eller byggnader är exempel på detta. Områden kännetecknas av sammanhållande stadsstrukturer med enhetlig karaktär (Lynch 1960). Med noder menar Lynch framförallt större korsningar i staden, men även samlingsplatser. Landmärken är betydelsefulla fysiska solitärer i staden som

vanligtvis används för att orientera sig. De kan exempelvis vara byggnader, affärer, berg eller skyltar (Lynch 1960).

ANALYS AV FLEN

Vi har modifierat Lynchs analys och istället delat in vår analys enligt faktorerna områden, stråk, gångstråk, målpunkter, mötesplatser, barriärer, landmärken, sollägen, siktlinjer samt möbler och utrustning. Samtliga faktorer är viktiga i den offentliga miljön och utgör därför en viktig grund för gestaltningsprogrammet.

Flens järnvägsstation med sikte mot öst.

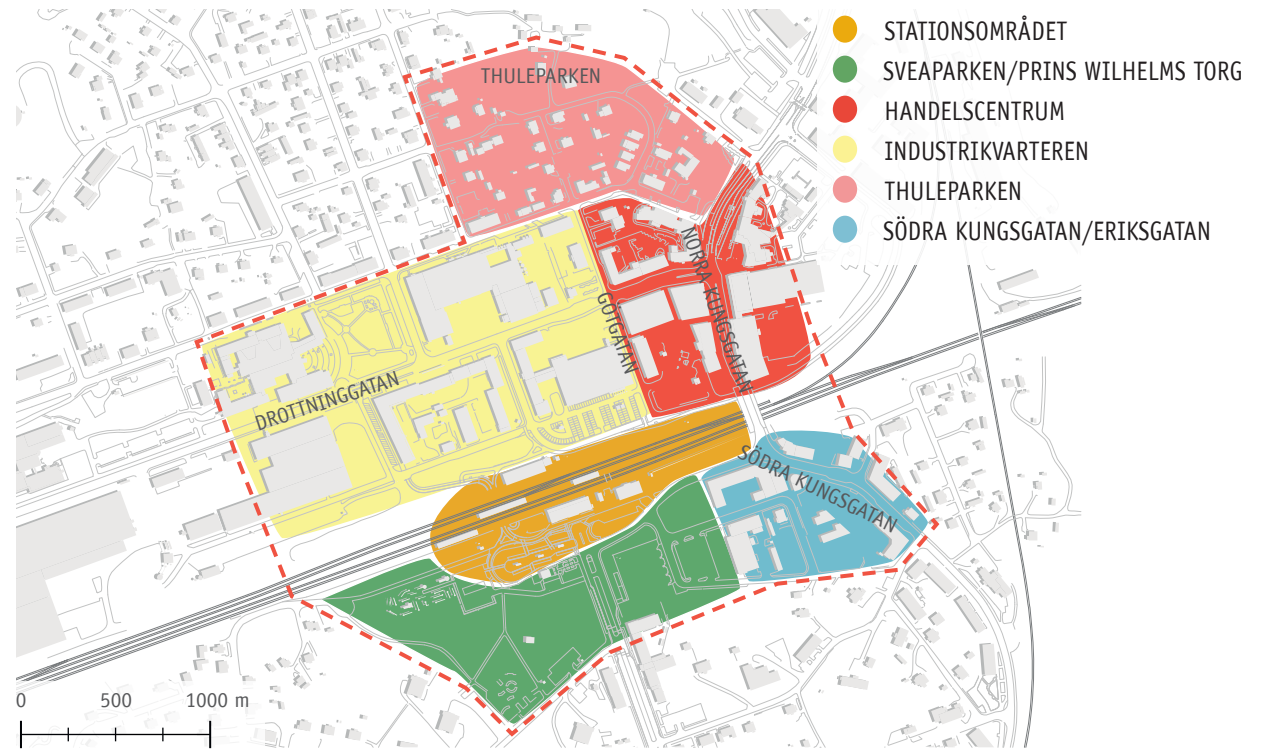
OMRÅDEN

Vid analys delas staden in i sex områden: Stationsområdet, Sveaparken och Prins Wilhelms torg, handelscentrum, industriområdet, Thuleparken samt Södra Kungsgatan inklusive Eriksgatan.

Stationsområdet samt Sveaparken och Prins Wilhelms torg söder om järnvägen är tydligt avskilt från stadens handelscentrum norr om spåren. Stationsområdet får sin karaktär från stationsbyggnaden och stadshotellet från sent 1800-tal. Mest framträdande i Sveaparken och på Prins Wilhelms torg är stora, öppna och obebyggda ytor.

Handelscentrum återfinns i Lästenkvarteret och längs med Norra Kungsgatan, östra delen av Drottninggatan samt Götgatan. Här är stor del av bebyggelsen uppförd på 1980-talet och har därmed en modern karaktär.

Industriområdet domineras av industri, större arbetsplatser samt skola och består av låga, stora byggnader.

Analyskarta: Stads kärnans områdesindelning efter analys.

skala 1:8000 / A4 ↑ N

Thuleparken och det intilliggande villakvarteret består av enfamiljshus, trädgårdar och friväxande naturpark.

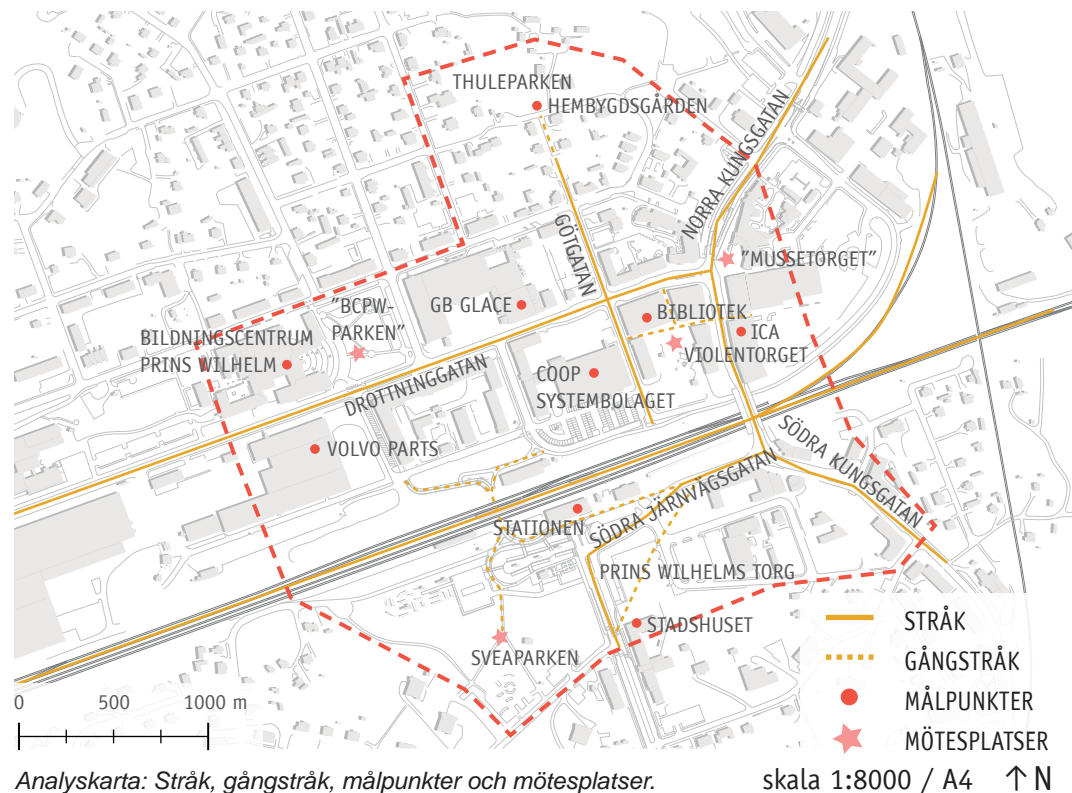
Längs med Södra Kungsgatan och Eriksgatan består bebyggelsen av äldre, putsade stenhus i ljusa kulörer.

STRÅK OCH GÅNGSTRÅK

Trafikflödena är som störst på Kungsgatan, Drottninggatan, samt Södra Järnväggsgatan. Dessa gator är stadens viktigaste stråk och kopplar samman stadskärnans målpunkter. Ett viktigt gångstråk är bron över spåren vid Kungsgatan som binder samman norr och söder. Även gångtunneln under järnvägen är ett välanvänt gångstråk som fyller samma funktion som bron vid Kungsgatan. Från gångtunnelns norra sida leder ett gångstråk österut mot Lästenkvarteret och handelscentrum och ett västerut mot en pendlarparkering och industrikvarteren. Söder om gångtunneln leder stråk mot stationshuset och in i Sveaparken. Diagonalen över Prins Wilhelms torg är ett välanvänt gångstråk. Gångflödena är dessutom stora i gränderna kring Lästenkvarteret och Violentorget.

MÅLPUNKTER OCH MÖTESPLATSER

Trots bristande utformning är Violentorget en av stadens mötesplatser och omgiven av ett antal viktiga målpunkter såsom bibliotek, café och butiker. Även "Mussetorget", Bildningscentrum Prins Wilhelm och Sveaparken är mötesplatser. Målpunkter i staden är Bildningscentrum Prins

Wilhelm, butikerna Systembolaget, Coop och Ica, arbetsplatserna Volvo Parts, GB Glace samt stadshuset där kommunen och polisen är stationerade. Även Thuleparken och stationen är viktiga målpunkter.

BARRIÄRER

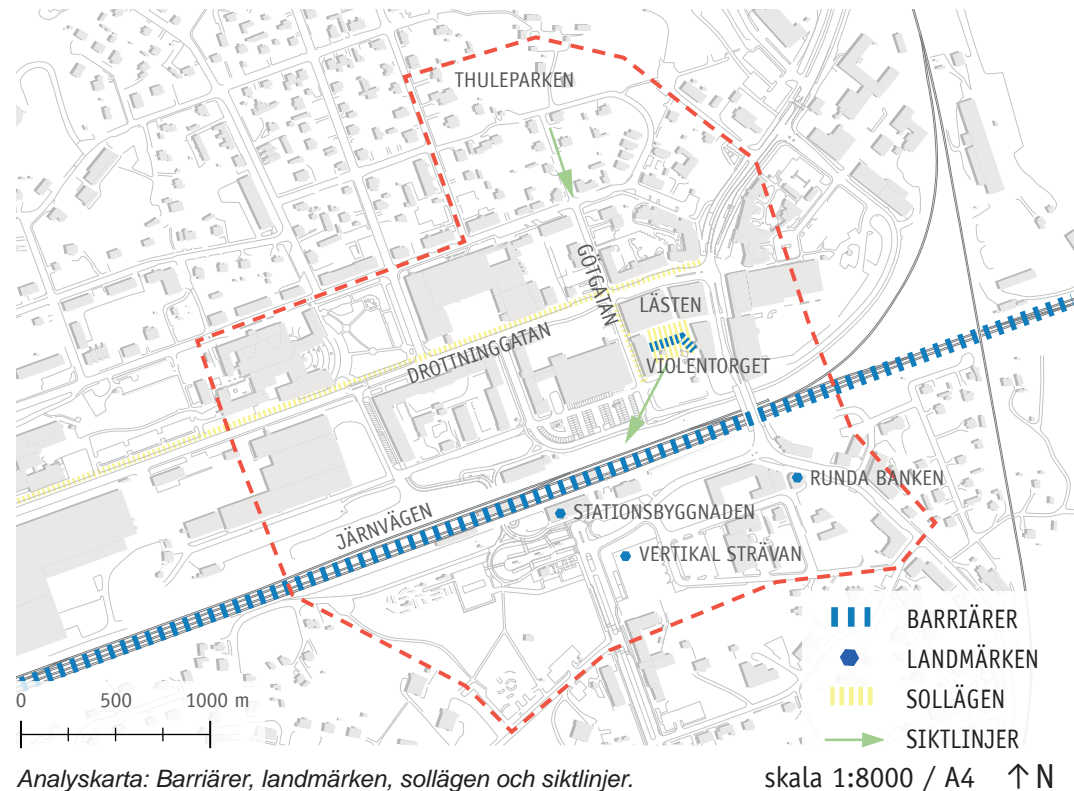
Järnvägen är anledningen till att Flen utvecklades men den är också en barriär som skiljer stadens norra och södra stadsdelar åt. Detta gör att rörelsemönster i staden starkt påverkas av och är anpassat efter järnvägen. Uppdelningen av Violentorget skapar en stor nivåskillnad mellan den nedre och den övre delen vilket upplevs som en barriär.

LANDMÄRKEN

Stadens landmärken är stationen, runda banken och konstverket Vertikal strävan på Prins Wilhelms torg. De underlättar orienteringen i staden.

SOLLÄGEN

Violentorgetets läge mot sydväst bidrar till ett gynnsamt solläge. I och med torgets skyddade läge med omslutande fasader skapas en "solterass" på torgets övre del. Bredden på Drottninggatan bidrar till att fasaderna längs med gatans norra sida har goda sollägen. Götgatan, särskilt fasaden mot Lästenkvarteret, har också ett bra solläge.

Analyskarta: Barriärer, landmärken, sollägen och siktlinjer.

skala 1:8000 / A4 ↑ N

SIKTLINJER

Det finns en visuell koppling från Violentorget mot stationshuset som binder samman de av järnvägen skilda sidorna av staden. En siktlinje

från Thuleparken i riktning mot stationen kopplar dessutom samman Götgatan med den högt belägna platsen.

MÖBLER OCH UTRUSTNING

Eftersom möblerna i Flens stadskärna varierar i karaktär är det sammanvägda intrycket spretigt. Bristen på sittmöbler gör att utemiljön inte inbjuder till att uppehålla sig och blir dessutom svårtillgänglig. Belysningen i staden upplevs som bristfällig och det finns generellt lite estetisk belysning. Många platser är mörka och upplevs otrygga främst stationsområdet och gångtunneln under spåren. Belysningen

Belysningen under gångtunneln är otillräcklig.

i stadskärnan är till stor del anpassad efter biltrafik. Den begränsade andelen växter i staden gör att det saknas en grön stomme i stadsmiljön. Under sommarhalvåret läggs dock en del fokus på att liva upp staden med hjälp av sommarblommor och planteringar. Bristen på skyltar i staden är påtaglig vilket försvårar orienteringen. Flertalet konstverk av lokala konstnärer är positivt då det skapar förankring.

På Norra Kungsgatan är möblerna moderna.

Ont om sittplatser på Violentorget och Götgatan.

SLUTSATSER

För den utan lokalkännedom är Flen en svårorienterad stad med få landmärken och bristande vägledning. Stads kärnan är uppdelad och delvis svårtillgänglig på grund av järnvägen men även på grund av topografin och nivåskillnader. Den glesa stadsväven samt bredden på gaturummen möjliggör dock för förändring och förtätning i stads kärnan. Det finns idag torgytor och platser intill målpunkter men på grund av bristande gestaltning upplevs inte dessa som mötesplatser. Tomma lokaler gör staden ödlig men ger möjlighet för nyetablering. Bristfällig belysning skapar otrygghet framförallt kring stationsområdet. Vegetationen i stads kärnan är begränsad, spretig och av varierande kvalitet.

IDENTITET

Inventering och analys visar att Flen saknar utpräglad identitet och sammanhållande element. För att utveckla identiteten är det viktigt att ta fasta på vad som är signifikativt för staden Flen och att utveckla detta för att skapa en sammanhållen och attraktiv stadsmiljö.

Järnvägen har central betydelse för Flen. Den är stadens största barriär samtidigt som den är stadens pulsåder. Att stora delar av stads kärnans äldre bebyggelse revs och ersattes under 1980-talet bidrar till att stads bilden idag är av modern karaktär. Den moderna bebyggelsen är dessutom låg med en färgskala av varma toner i orange och rött. Naturen kring staden Flen är väldigt uppskattad av dess invånare. Däremot är naturen i stads kärnan inte speciellt framträdande.

Flens identitet kan sammanfattas som:

» JÄRNVÄGEN

» MODERN ARKITEKTUR I VARMA FÄRGER

» NATUR

UTMANINGAR

- » Järnvägen utgör en barriär mellan stadens norra samt södra delar.
- » Stads kärnan är svårorienterad.
- » Staden saknar utpräglad identitet.
- » Nivåskillnader i staden bidrar till svårtillgängliga och osammanhängande platser.
- » Det saknas gestaltade mötesplatser intill huvudstråk och målpunkter.
- » Stationsområdet upplevs som otryggt.
- » Flera verksamheter vänder baksidor mot huvudstråk.

FÖRÄNDRINGSPOTENTIAL

- » Järnvägens inflytande i staden har potential att synliggöras i stadsmiljön.
- » Gles stadsväv och breda gaturum möjliggör för förändring.
- » Befintliga torgytor och platsbildningar har potential att bli mötesplatser.
- » Naturen kan lyftas fram som ett element i staden.

»» RESULTAT

SE FRISTÅENDE GESTALTNINGSPROGRAM FÖR FLENS STADSKÄRNA BIFOGAD LÄNGST BAK

»» DISKUSSION

INVENTERING · ANALYS · SLUTSATSER

» DISKUSSION

SYFTET MED ARBETET

Syftet med arbetet var att upprätta ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna med målsättning att Flen ska bli en attraktiv stad med särpräglad identitet. Genom att studera staden Flen och jämföra andra städers gestaltningsprogram kunde ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna upprättas.

METOD

Resultatet grundades på förstudier, platsbesök och analyser. Förstudien syftade till att studera den utveckling som pågått i kommunen samt att skapa större förståelse kring vad ett gestaltningsprogram bör innehålla. Avsikten med platsbesöken och analysen var att få en uppfattning om stadens fysiska förutsättningar.

FÖRSTUDIE

Förstudien delades upp i två delar, den ena delen behandlade det arbete som genomförts på Flens kommun och den andra delen bestod av en jämförande studie av andra städers gestaltningsprogram.

KOMMUNENS ARBETE

Vi insåg tidigt att det finns oerhört många dokument och skrifter framtagna av kommunen som rör den offentliga miljön i staden. Vi ställer oss dock frågande till hur stor del av de mål och planer som presenteras i dokumenten som faktiskt blir av. Vår fundering är om det är vanligt förekommande på kommuner att många dokument tas fram men att endast en liten del av dessa förverkligas. En trolig anledning som vi ser kan vara att beslut måste fattas och godkännas politiskt innan något genomförs, vilket kan göra processen trög. Ytterligare en anledning kan vara begränsade ekonomiska

förutsättningar inom en mindre kommun som Flen.

JÄMFÖRELSE AV GESTALTNINGSPROGRAM

Vi valde att studera städer av liknande storlek som Flen eftersom dessa har liknande förutsättningar. De städer vi studerade har ett något större invånarantal än Flen då det visade sig svårt att finna gestaltningsprogram för än mindre städer än de som studerades. Detta kan bero på att mindre städer inte har utarbetade gestaltningsprogram i lika stor utsträckning som större städer. Anledningar vi ser till detta kan vara att mindre kommuner saknar rätt kompetens eller saknar ekonomiska förutsättningar.

Tre av städerna valdes utifrån att de har liknande invånarantal som Flen och två valdes utifrån att de nyligen utsätts till Årets

Stadskärna. Vi förutsatte att det skulle skilja sig en del mellan de tre mindre städernas gestaltningsprogram och de två störres. Det visade sig att innehållet var snarlikt i gestaltningsprogrammen oavsett storlek på staden. Kristianstad utmärker sig något då detta program är mer utförligt än de övriga, men sammantaget är programmen väldigt lika. De studerade städernas gestaltningsprogram ligger alla i södra Sverige. En större geografisk spridning hade eventuellt gett större skillnad i utformning och gestaltningsval. Däremot tror vi inte att geografisk placering inom landet påverkar ett gestaltningsprogramms upplägg och innehåll, vilket var det vi var intresserade av.

PLATSBESÖK

Årstiden, tiden på dygnet, väder och humör påverkar resultatet. Att vi har besökt staden ett flertal gånger minimerar denna risk. Besöken genomfördes i januari, februari och april. Vid dessa tillfällen har det varit kallt, snöigt och blåsigt, vilket har påverkat vår upplevelse. Att växterna ännu inte hade slagit ut kan ha bidragit till vår upplevelse av staden som kal och grå. Vid besöket i april däremot sken solen och staden hade blivit grönare

vilket resulterade i en mer positiv upplevelse. För att säkerställa ett rättvist intryck av en stad är det önskvärt att den besöks vid alla tidpunkter på året och vid alla typer av väder. Att projekt är tidsbegränsade gör detta svårt, vilket varit fallet i vårt arbete.

ANALYS

Den analysmetod vi valde att använda oss av var en tillämpad Lynch-analys. Lynchanalys är vanligt förekommande inom landskapsarkitektur för att studera en plats. En trolig anledning till detta är att Lynch genom att kategorisera staden också har konkretiserat en metod som går att uttrycka i text. En risk med att uteslutande använda sig av en metod är att denna kan komma att omvärderas i framtiden och att resultatet på så sätt inte förblir relevant. Eftersom vi utgick ifrån hans kategorisering av staden, men modifierade analysen och lade till aspekter som vi ansåg som viktiga, har denna risk minimerats.

AVGRÄNSNING

Att göra en avgränsning av stadskärnan var nödvändigt då vi ansåg att det var viktigt att ta ställning till stadskärnans utbredning och samtidigt arbeta med ett definierat område. Gränsen upprättades i samråd med Flens kommun för att säkerställa att den gräns som vi uppfattade som Flens stadskärna stämde överens med deras syn. Utanför avgränsningen har staden en annan karaktär och det är därför inte relevant att använda samma typ av gestaltning. Angränsande miljöer består till stor del av äldre villaområden som skiljer sig från stadskärnans mer storskaliga och moderna karaktär. Det var därför tydligt var gränsen skulle dras. Gränsen bygger på de förutsättningar som råder i Flen idag men kan komma att ändras om staden utvecklas eller byggs om. Gestaltningsprogrammet ska därför kunna användas på platser i staden som i framtiden kan räknas till stadskärnan.

KOMMUNENS STORLEK

En risk vi ser med en mindre stad är att de ekonomiska förutsättningarna att genomföra förändringar i den offentliga miljön är

begränsade. Det finns många framtagna dokument för Flens kommun och det är mycket möjligt att gestaltningsprogrammet kommer bli just ett dokument som inte förverkligas.

STADSKÄRNANS STORLEK

Att arbeta med en liten stad påverkar förutsättningarna och resultatet. I tidigare kurser har vi uteslutande arbetat med platser belägna i större städer där befolkningsunderlaget och platserna har gett annorlunda förutsättningar. En stor skillnad som vi upplevde var att bilisters värde skiljer sig åt i en mindre stad från en större stad. I Flen är bilarna viktiga för stadens existens, de möjliggör för de som bor utanför staden att ta sig in till centrum med bil. Inpendlare bidrar med fler människor i stadskärnan vilket i sig skapar större förutsättningar för en levande stad. Det är därmed viktigt att kunna erbjuda bra parkeringsmöjligheter i kombination med god service, utbud och attraktiva miljöer. Att det dessutom finns utrymme i Flens stadsväv bidrar till att olika trafikanter inte behöver konkurrera om yta. I större städer är bilister inte avgörande för stadens existens på

samma sätt eftersom staden har ett större invånarantal. Det begränsade utrymmet i större städer gör dessutom att trafikanter får konkurrera om yta. Gående och cyklister värderas då högre eftersom dessa trafikanter bidrar till en levande stad i större utsträckning än vad bilisterna gör.

KONKURRENS

Precis som för många andra stadskärnor hotas Flen av den växande externhandeln, som innebär att service och butiksutbud flyttar ut ur städerna (Udovic 2015). Detta är påtagligt i Flen eftersom många butikslokaler och en hel galleria står tom på grund av bristande etableringsintresse. Anledningar till detta är att lokalerna inte anses tillräckligt attraktiva, men även att kundunderlaget inte finns. I Flen är avstånden korta till närliggande större städer där utbudet av service och handel är mycket bra (Flens kommun 2014a). De korta avstånden underlättar för invånare i Flen att söka sig till andra städer och köpcentrum vid behov vilket medför att Flen har svårt att konkurrera om både näringsidkare och konsumenter. Den service och attraktiva miljöer som skulle behövas i stadskärnan uteblir eftersom

många aktörer hellre etablerar sig i städer där köpstyrkan är större. Det är därför tydligt att stadskärnor måste erbjuda andra kvalitéer förutom butiker och shopping. En trivsamt offentlig miljö är ett steg mot detta eftersom det först är då som en stadskärna verkligen kan konkurrera med ett köpcentrum (Udovic 2015). Konkurrenten från köpcentrum och närliggande städer är sammanfattningsvis ett hot mot att Flen utvecklas till en attraktivare, mer levande stad.

VERKSAMHETER I STADSKÄRNAN

Aktiva fasader har en stor bidragande roll till stadskärnans attraktivitet. Idag förekommer det flera slutna fasader och flertalet tomma lokaler kring Drottninggatan, Götgatan och Violentorget. Utmed Götgatan finns det planer på att Coop och Systembolaget ska öppna upp sina fasader mot gaturummet. Det går inte att direkt påverka aktörer och fastighetsägare till en sådan utveckling genom ett gestaltningsprogram. Däremot bidrar ett gestaltningsprogram till detta eftersom en attraktiv miljö i sin tur attraherar verksamheter att vilja etablera sig i stadskärnan (Berntsson 2002). På så sätt är verksamheter och fastighetsägare med och bidrar till en levande stadskärna.

RESULTAT

Genom att utveckla ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna har riktlinjer och idéer samlats för hur stadens offentliga rum bör gestaltas.

FÖRVÄNTNINGAR

När arbetet med examensarbetet inleddes hade vi endast en vag uppfattning om vad ett gestaltningsprogram var. Det innebar att vi inte hade någon förutbestämd bild över hur arbetet skulle komma att se ut. De förväntningar vi hade på arbetet var ett resultat som skulle kännas väl genomarbetat och som skulle kunna förverkligas i Flen. De förväntningarna känner vi att vi uppnått.

FÖRVERKLIGANDE

Idag saknar utemiljöerna omtanke och ett helhetsgrepp, staden upplevs istället spretig och uppdelad. Syftet med ett gestaltningsprogram är att skapa en helhet kring hur den offentliga miljön bör se ut. Används gestaltningsprogrammet stärks Flens identitet och en attraktiv stadskärna skapas. Detta förutsätter att programmet faktiskt förverkligas i stadskärnan. Skötsel

och förvaltning är dessutom avgörande för att stadskärnan ska upplevas som attraktiv även i framtiden. På kommunen finns önskemål om att det ska finnas ett gestaltningsprogram för Flens stadskärna vilket visar på vilja att förändra och stärka Flens identitet samt att skapa en attraktivare stadskärna.

För att säkerställa att gestaltningsprogrammet ska fungera har vi under arbetets gång stämt av gestaltningsprogrammets riktlinjer med Flens kommun. På så sätt har vi försäkrat oss om att dokumentet överensstämmer med Flens kommuns önskemål och vision av ett gestaltningsprogram. Förutsättningarna för att gestaltningsprogrammet används blir därmed större. Gestaltningsprogrammet har arbetats fram för att vara lättläst och konkret vilket gör att det blir tillgängligt för desto fler. Vår förhoppning är att programmet då också används i större utsträckning. Texten i programmet har dessutom kompletterats med illustrationer och bilder för att förtydliga riktlinjerna ytterligare. Dokumentets rubriksättning och innehållsförteckning har bearbetats noggrant för att möjliggöra att läsaren kan söka upp den information som

är relevant, utan att behöva ta del av hela dokumentet. Dessa åtgärder hoppas vi ska göra gestaltningsprogrammet lättillgängligt och lättläst och därmed resultera i att det faktiskt används.

GESTALTNINGSPROGRAMMETS PRECISERING

När vi tog fram gestaltningsprogrammet insåg vi att det låg en svårighet i hur detaljerade riktlinjerna för gestaltningen bör vara. Riktlinjerna i ett gestaltningsprogram bör inte vara för ingående utan bör beskrivas övergripande för att kunna applicera på många olika typer av platser. En svårighet var därför att skriva en kortfattad och övergripande men tydlig text. En risk är att riktlinjer misstolkas och att gestaltningsprogrammet därmed inte appliceras på ett korrekt sätt.

TYCKE OCH SMAK

De val som gjordes i gestaltningsprogrammet grundades på övergripande riktlinjer som tar stöd i vad som utmärker staden. Utöver denna urvalsprocess utformades gestaltningsaspekterna med våra åsikter. Personlig tycke och smak har därför inflytelse på gestaltningsprogram vilket kan resultera i

skilda meningar angående gestaltningsvalen. Genom att ta fram riktlinjer och kriterier för gestaltningsvalen grundar sig inte gestaltningsprogrammet enbart på personliga åsikter utan har tagits fram för att svara mot kriterier. Det bidrar till att fler kan uppskatta och vara eniga kring de riktlinjer och gestaltningsval som tas fram.

PROGRAMINNEHÅLL

Genom att jämföra gestaltningsprogram från andra städer och att fördjupa oss i staden Flen bestämdes gestaltningsprogrammets struktur. De studerade programmens likheter i struktur och innehåll gjorde det möjligt att dra slutsatser kring innehållet i Flens gestaltningsprogram. Vi konstaterade att programmet ska innehålla syfte och målsättning, beskrivning av staden, dess historia och dess identitet, begrepp som tillgänglighet och trygghet, inventering och analys samt programmets geografiska avgränsning.

De gestaltningsaspekter som var gemensamma i de jämförda gestaltningsprogrammen använde vi i Flen. Gestaltningsaspekterna svarade mot stadens utmaningar och dessutom mot

konkreta åtgärder som kommunen tar upp i den fördjupade översiktsplanen för Flens stad. För att skapa en ordning i gestaltningsprogrammet utgick vi från de studerade programmen och sorterade sedan aspekterna i den ordning som kändes relevant utifrån Flens förutsättningar. Vi modifierade några gestaltningsaspekter och la till två utöver de som är gemensamma för alla gestaltningsprogram.

Att inleda gestaltningsaspekterna med att presentera stadens färgpalett och material var grundläggande aspekter för resterande gestaltningsaspekter och stadens möblering. En aspekt som inte var gemensam för alla de studerade programmen var räcken och pollare. Dessa är komponenter som används i Flen idag och det var därmed viktigt att ta fram riktlinjer för hur dessa ska vara utformade. Vad gäller grönska i staden valde vi att dela in vegetationen efter funktion snarare än växttyp. Vi ansåg att växters funktion i stadsmiljön är viktigare än typ av växt. Belysningens utformning och funktion är betydelsefull för att ljussättningen ska upplevas tillfredställande i stadsmiljön. Av den anledningen redogjordes kortfattat för dessa faktorer. Vår åsikt är att

gestaltningsprogrammet då blir lättare att tillämpa.

UTMANINGAR OCH FÖRÄNDRINGSPOTENTIAL

Gestaltningsprogrammet svarar på de utmaningar och förändringspotential som vi sammanställt och pekat ut för Flen. Genom gestaltningsprogrammet skapar vi en sammanhållen stadskärna och på så sätt kan de av järnvägen uppdelade sidorna i staden bättre länkas samman. Osammanhängande platser orsakade av nivåskillnaderna kan till stor del åtgärdas och göras mindre påtagliga när en sammanhållande gestaltning appliceras på stadskärnan. Riktlinjer kring färg, material och möbler bidrar till återkommande element i gestaltningen vilket skapar en sammanhållen stadskärna. Genom att med skyltar tydliggöra hur invånare och besökare orienterar sig på bästa sätt i staden kan järnvägens barriäreffekt överbryggas, upplevelsen av höjdskillnader förminskas och den glesa stadsväven bindas samman. Flera platser i Flen upplevs idag som otrygga, vilket kan förebyggas med genomtänkt belysning. Detta poängteras i gestaltningsprogrammet där vi ger konkreta rekommendationer på hur belysningen kan vara utformad i Flen.

Att det saknas gestaltande mötesplatser intill huvudstråk och målpunkter har vi definierat som en utmaning i staden. Den glesa stadsväven och breda gaturum skapar dock möjlighet för förändring. Det får vi möjlighet att visa på i våra fördjupningar. Fördjupningen på Drottninggatan visar tydligt på Flens förändringspotential då bredden på gaturummet gör det möjligt att separera olika trafikarter, samtidigt som det finns utrymme för växtlighet och sittplatser. Naturen får på så vis mer utrymme i stadskärnan. Fördjupningen på Götgatan visar även den att utrymmet möjliggör för förändring. På Götgatan samsas olika trafikslag, växtlighet och sittmöbler om samma yta. Fördjupningen tydliggör hur naturen får större utrymme i gaturummet. På övre Violentorget får vi chans att visa på hur en yta med potential att vara en mötesplats i stadskärnan kan gestaltas efter riktlinjerna i gestaltningsprogrammet. Genom att addera fler sittmöjligheter, mer växtlighet och bättre belysning skapas potential för en mötesplats. Vi visar dessutom att det går att lyfta in natur på en yta som är svår att anlägga planteringar på. Gemensamt för alla fördjupningar är att materialens användning

tydliggörs. I gestaltningsprogrammets materialval har vi hämtat inspiration från järnvägen där materialen trä, sten och stål förekommer. Materialen återkommer därför i alla tre fördjupningarna och förhoppningen är att kopplingen till järnvägen på så vis stärks och skapar en mer sammanhållen gestaltning i stadskärnan. Förhoppningen är även att det tydliggörs att gestaltningsvalen passar väl in i stadens befintliga arkitektur.

FÖRDJUPNINGAR

Vår målsättning med gestaltningsfördjupningar var att visa på hur gestaltningsprogrammet kan appliceras i stadskärnan. Vi insåg att det var omöjligt att välja typplatser som kunde representera flera rum i staden med samma funktion, eftersom varje fördjupning blir platsspecifik i en liten stad som Flen. Istället valdes platser i staden som skiljer sig åt i funktion och karaktär. Vi bortsåg från platser som är i behov av en djupare gestaltning och helhetslösning så som Sveaparken. En sådan plats hade inte bidragit till en djupare förståelse för gestaltningsprogrammet. Istället kan fördjupningarna visa på hur gestaltningsprogrammet kan tillämpas efter

olika platsers förutsättningar. De tre platser som valdes ut att tillämpa gestaltningsprogrammet på var en huvudgata, en mindre gata och en mötesplats. Vår förhoppning är att vi genom att gestalta platser i staden utifrån våra riktlinjer som grund kan skapa en djupare förståelse för hur gestaltningsprogrammet ska användas och appliceras i staden. Dessa fördjupningar kan då fungera som inspiration vid omgestaltning av andra platser och miljöer i staden.

IDENTITET

För att kunna svara på frågan vad som är Flens identitet gjordes studier av staden Flen och dess historia. Historien sätter ofta prägel på en stads identitet och det kan därmed vara viktigt att förhålla sig till denna (Berntsson 2002). I Flen fann vi järnvägen som det tydligast utmärkande identitetsskapande elementet, tillsammans med bebyggelsestrukturen och den högt uppskattade naturen. Dessa komponenter är de som vi anser bidrar mest till Flens identitet.

Ett problem vi upptäckte i Flen är att staden saknar karaktären av en småstadsidyll som,

enligt vår uppfattning, annars vanligtvis utgör identiteten i mindre städer. Stora delar av den äldre bebyggelsen har rivits och småskaligheten och karaktärsfulla byggnader saknas därför i stor utsträckning. Problemet med detta är att andra städer i närområdet blir konkurrenter genom att de erbjuder en mer idyllisk och gemytlig miljö. Under arbetets gång har den närliggande orten Malmköping dykt upp i dessa diskussioner och de vi har talat med på kommunen påpekar att denna ort är betydligt mer omtyckt än Flen. Flen har något av ett dåligt rykte, i medborgarundersökningar och ortsanalys framkommer negativa åsikter och många anser orten som ful och tråkig (Flens kommun 2009). Det kan vara svårt att finna styrkor i en ort när mycket negativt lyfts fram, samtidigt är det viktigt att just studera styrkor och svagheter för att ta reda på vad som bör bevaras och vad som bör förbättras. En stark identitet är ofta ett sätt för en stad att nischa sig i förhållande till andra städer i regionen och därmed skapa en starkare dragningskraft (Berntsson 2002), vilket Flen är i stort behov av.

SÄRPRÄGLAD IDENTITET

Vi ställer oss frågande till om alla städer har en särpräglad identitet och om denna går att sätta fingret på i alla städer. Ett mål som definieras i flera av de gestaltningsprogram som vi har studerat är just att skapa en särpräglad identitet för staden. Det var även ett önskemål från Flens kommun: att ta tillvara på och skapa en särpräglad identitet för Flen. Enligt Berntsson (2002) utgörs identiteten av aspekter som historia, hus, vegetation, platser och mellanrum. Men om staden saknar utmärkande drag inom dessa aspekter upplever vi att identiteten kan bli svår att se vid en första anblick. Vår iakttagelse är att i större städer kan identiteten möjligtvis vara lättare att urskilja då dessa städer ofta har en längre historia som präglar identiteten. Historisk bebyggelse som bevarats ger mycket karaktär och identitet till en stad. Även historiska händelser, det geografiska läget, universitet och större industrier är faktorer som bidrar till identiteten: Uppsala - universitetsstaden, Östersund - vintersportstaden och Kiruna - gruvstaden. I Flen är det inte lika självklart. Stora delar av den äldre bebyggelsen har rivits och ersatts med modern bebyggelse. Staden är

en av Sveriges yngsta och saknar därmed äldre historia. Stadens äldsta historia är förknippad med järnvägen och denna sätter därmed sitt avtryck på stadens identitet.

Genom att studera staden, dess historia, medborgardialoger och att tala med kommunen har vi lyckats särskilja vad vi anser vara Flens identitet, en stad som ingen av oss hade besökt före detta examensarbete. Frågan är om vi har hittat rätt identitet eller om vi i vårt sökande istället har konstruerat en. Ett möjligt problem med det kan vara att stadens invånare inte kan identifiera sig med den identitet vi har förhållit oss till när vi har utformat gestaltningsprogrammet. Även om andra inte känner igen sig i den identitet vi kommit fram till för Flen så har det varit ett sätt för oss att grunda vårt gestaltningsprogram på och därmed viktigt för oss att fastställa. Det innebär att även om vi hittat på en identitet för Flen så kan gestaltningsprogrammet bidra med ny identitet till Flen istället för att förstärka den som finns.

REFLEKTION

Det här examensarbetet knyter ihop säcken för oss efter fem års studier. Det har gett oss bekräftelse på vilket spann av kunskaper vi sitter inne på när vi beger oss ut i yrkeslivet. Under arbetets gång har vi vid ett flertal tillfällen blickat tillbaka på tidigare kurser och insett att det är just kombinationen av alla erfarenheter vi tagit till oss i de olika kurserna som bidragit till detta arbete.

Oavsett om gestaltningsprogrammet kommer att användas eller ej är förhoppningen att vårt arbete kan inspirera till fortsatt utveckling av de offentliga rummen i Flen och skapa förutsättningar för en bättre helhet och en attraktivare stad.

Att skriva examensarbete i par är ett val vi är mycket nöjda med. Det innebar att vi tidigt var tvungna att besluta och fastställa arbetets syfte och innehåll för att kunna jobba mot samma gemensamma mål. Att vara två stycken har dessutom tvingat oss att förklara och beskriva för varandra vad vi menar i ord. Det har i sin tur underlättat skrivprocessen och gjort det lättare för oss att motivera våra val.

Det har även bidragit med olika perspektiv på frågor och funderingar under arbetets gång. Självklart har arbetet inneburit kompromisser, men troligen har just dessa kompromisser gett ett bättre resultat i slutändan. Det har dessutom gett oss erfarenhet inför det framtida yrket som ofta innebär att jobba i en grupp och att ge och ta av varandras idéer och färdigheter. Sammanfattningsvis har vårt samarbete fungerat mycket bra och vi kan rekommendera att skriva examensarbete i par.

VIDARE FRÅGESTÄLLNINGAR

- » Identitet – är det viktigt? Måste alla städer ha en särpräglad identitet?
- » Hur kan stadskärnor stärkas för att konkurrera med externhandeln?
- » Vad kommer krävas av framtida stadskärnor?

» KÄLLOR

» KÄLLOR

Andersson, Britt-Marie. & Rengemo, Helena; planarkitekter Flens kommun. (2015). Samtal 20 januari och 16 februari.

AQ Arkitekter (2008). *Norra Kungsgatan. Från genomfart till Stadsmiljö - Flen.* [gestaltningsförslag]

Berntsson, V. (1996). *Den måttfulla staden.* Stadsmiljöavdelningen. Karlskrona: Boverket.

Berntsson, V. (2002). *Stadsplanera istället för trafikplanera och bebyggelseplanera.* Karlskrona: Boverket.

Borås stad (2012). *Handbok för stadsmiljön - Förtydligande av riktlinjerna för stadsmiljön i Borås.* <http://www.boras.se/download/18.5e5b0e8e13b99026e6d80002292/1390354650222/Handbok+f%C3%B6r+stadsmilj%C3%B6n.pdf> [2015-02-23]

Boverket (2010). *Plats för trygghet - Inspiration för stadsutveckling.* Karlskrona: Boverket. http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf [2015-02-23]

Boverket (2014). *Förslag till strategi för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö* (rapport 2014:32 Regeringsuppdrag). Karlskrona: Boverket. <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2014/forslag-strategi-god-bebyggd-miljo.pdf> [2015-02-23]

Eksjö kommun (2013). *Stadsmiljöprogram för Eksjö centrum.* http://www.eksjo.se/boende_miljoe/bygga_bo/stadsmiljoeprogram [2015-02-23]

Flens kommun (2009). *Ortsanalys för Flen.* http://www.flen.se/Global/upload/Inv%C3%A5nare/dokument/Ortsanalys_r%C3%A4tt%20teckensnitt_KLAR.pdf [2015-02-23]

Flens kommun (2013a). *Min bästa plats. Annat jag har idéer om.*

Flens kommun (2013b). *Sammanställning diagram – Min bästa plats.*

Flens kommun (2014a). *Färdplan Flen. Strategisk plan 2015-2018*. <http://flen.se/upload/Externt/Kommunledningsf%C3%B6rvaltningen/Ekonomi/Budget/Strategisk%20plan%202015-2018%20-%20slutlig.pdf> [2015-02-23]

Flens kommun (2014b). *Handlingsplan ortsutveckling Flens stad*.

Flens kommun (2014c). *Orter*. <http://www.flen.se/sv/Om-Flens-kommun/Bo--leva-i-Flens-kommun/Orter/> [2015-03-16]

Flens kommun (2014d). *Violen från Flen*. <http://www.flen.se/sv/Om-Flens-kommun/Nyheter/Violen-fran-Flen/> [2015-02-23]

Flens kommun (2014e). *Öppet hus på Prins Wilhelms gymnasiet*. <http://www.flen.se/sv/Om-Flens-kommun/Nyheter/Oppet-hus-pa-Prins-wilhelms-gymnasiet-for-/> [2015-02-23]

Flens kommun (2015). *Flen - staden mellan sjöarna*. http://flen.se/upload/Externt/Bygg-,%20milj%C3%B6och%20r%C3%A4ddningsf%C3%B6rvaltningen/Dokument/Flen%20-%20SMS/Planbeskrivning_lagakraft.pdf [2015-02-23]

Forssblad, D., Anderberg, K. (2011). *Flens centralort - Kulturhistorisk områdesbeskrivning*. Flen: Sörmlands museum. http://www.sormlandsmuseum.se/PageFiles/8601/2011_1.pdf [2015-02-23]

GB Glace (2015). *Historia*. <http://www.gb.se/om-gb-glace/historia/> [2015-02-23]

Gehl, J. (2010). *Life between building*. Köpenhamn: The Danish Architectural Press.

Hallstahammar kommun (2013). *Stadsmiljöprogram Hallstahammar*. <http://www.hallstahammar.se/Documents/Bo%20och%20Bygga/Stadsmilj%C3%B6program%20Hallstahammar%20C%202013-04-03.pdf> [2015-02-23]

Karlstads kommun (2013). *Belysningsprogram*. <http://www.tyrens.se/Global/Projekt/Belysningsprogram%20Karlstad/Belysningsprogram%20f%C3%B6r%20Karlstads%20kommun.pdf> [2015-03-02]

Kristianstad kommun (2014a). *Gestaltningförslag och principlösningar*. http://www.kristianstad.se/upload/Bo_bygga/Samhallsplanering/P%C3%A5g%C3%A5ende%20detaljplaner/Gestaltningf%C3%B6rslag%20och%20principl%C3%B6sningar%20Bilaga%201%2020140414.pdf [2015-02-23]

Kristianstad kommun (2014b). *Stadsmiljöprogram för Kristianstads renässansstad*. http://www.kristianstad.se/upload/Bo_bygga/Samhallsplanering/P%C3%A5g%C3%A5ende%20detaljplaner/Stadsmilj%C3%B6programmet%2020140414.pdf [2015-02-23]

Kulturdepartementet (1998). *Framtidsformer - Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design* (Regeringens proposition 1997/98:117). <http://www.regeringen.se/content/1/c4/25/65/e36cce6d.pdf> [2015-02-23]

Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: The MIT Press.

Miljömål.se (2012). *Preciseringar av God bebyggd miljö*. <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/15-God-bebyggd-miljo/Preciseringar-av-God-bebyggd-miljo/> [2015-02-23]

Miljömål.se (2013). *Miljömålen*. <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/> [2015-02-23]

Plan- och bygglag (2010) Stockholm. (SFS 2010:900).

Ronneby kommun (2012). *Gestaltningprogram för Ronneby stadskärna*. http://www.ronneby.se/PageFiles/3746487/Gestaltningprogrammet_slutgiltigt_121109_low%20res.pdf [2015-02-23]

SCB (2010). *Statistikdatabasen: Folkmängd per tätort efter region*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/> [2015-02-23]

Spacescape (2013). *Satsa på stadskärnan!* http://www.flen.se/upload/Externt/Bygg-,%20milj%C3%B6och%20r%C3%A4ddningsf%C3%B6rvaltningen/Bygg/Planer/F%C3%96P%20Flen/Satsa_p%C3%A5_stadsk%C3%A4rnan_Spacescape_130705.pdf [2015-02-23]

Sveriges Hembygdsförbund (u.å.). *Något kort om Flens Hembygdsförenings historia*. <http://www.hembygd.se/flen/flens-hembygdsforening/> [2015-02-23]

Sörmlands museum (2011). *Prins Wilhelm*. <http://sorlandsmuseum.se/Sorlandsmuseum/Utstallningar/Webbutstallningar/Roster-i-Flen/T-0/Prins-Wilhelm/> [2015-02-23]

Tornberg, E. (2008). *Gestaltningprogram i stadsutvecklingsprojekt*. (Del II: Om program för gestaltungsfrågor <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:13766/FULLTEXT01.pdf> [2015-02-23]

Udovic, A. (2015). Urbana möjligheter. *Kupé*, (1/2), ss. 46-47. http://www.e-magin.se/v5/viewer/files/viewer_t.aspx?gKey=3373bm5p [2015-02-23]

Västra Sörmlands Järnvägshistoriska Sällskap (2003). *Flens historia*. <http://vsjs.org/Stationer/Flen/historia.htm> [2015-02-23]

Wahlström, K. (2014). *Gymnasieelever i Flen kan flytta till gallerian Lästen* [radioprogram]. Sveriges radio P4 Sörmland 11 april. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=87&artikel=5834087> [2015-02-23]

GESTALTNINGSPROGRAM

FLENS STADSKÄRNA

Skapad av Matilda Lindström & Tina Vagner för Flens kommun, 2015

Detta gestaltningsprogram är skapat av Matilda Lindström och Tina Vagner under våren 2015, som ett examensarbete inom landskapsarkitektutbildningen vid institutionen för stad och land vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Alla bilder publiceras med tillstånd från respektive leverantör. Fotografierna är tagna av författarna eller Flens kommun. Alla illustrationer är skapade av författarna.

FÖRORD

En levande stad förutsätter en attraktiv stadsmiljö där människor vill vistas. Estetiskt tilltalande utformning, en trygg miljö och platser utformade för möten inbjuder människor att uppehålla sig. En sammanhållen och vacker stadskärna stärker Flens identitet och uppmuntrar fler att vilja vistas i stadens offentliga rum. En attraktiv och levande stad attraherar dessutom företagare och turister vilket leder till ett ökat intresse för Flen som stad.

Enligt PBL, Plan- och bygglagen, är estetiska värden ett allmänt intresse som ska beaktas vid planering, byggande och förvaltning. Estetik innefattar alla element i stadsmiljön; färger, byggnader, markbeläggning, möbler, planteringar, belysning, skyltning, konst med mera.

Avsikten med gestaltningsprogrammet för Flens stadskärna är att ge riktlinjer för att åstadkomma en attraktiv och funktionell stadskärna.

INNEHÅLL

INLEDNING

MÅL & SYFTE

Varför ett gestaltningsprogram?	8
Målgrupp - för vem?	8

DEN ATTRAKTIVA STADEN

Attraktiv stad	9
Identitet	9
Tillgänglighet	9
Trygghet	9
Orienterbarhet	9

FLEN

HISTORIA

Stadsbyggnadshistoria	12
-----------------------	----

INFLYTELSERIKA PERSONER

Violen från Flen	13
Prins Wilhelm	13

NATUR OCH GRÖNOMRÅDEN

Sörmlands landskapsbild	14
-------------------------	----

Hembygdsgården i Thuleparken	14
Sveaparken	14
Stenhammars slott	14

NÄRINGS LIV

Arbetsgivare	15
Glassfabrik	15

KOMMUNENS ARBETE

Färdplan Flen	16
Ortsutveckling	16
Handlingsplan Flens stad	16

MEDBORGARDIALOG

Så tycker Flensborna	17
Min bästa plats	17

GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Flens stadskärna	18
------------------	----

INVENTERING

Flen idag	20
Inventeringskarta	21

ANALYS

	22
--	----

Stadens förutsättningar	21
Analyskarta	23

SUMMERING INVENTERING & ANALYS

Nuläge	24
Utmaningar	24
Förändringspotential	24

FLENS IDENTITET

Vad är Flen?	25
Järnvägen	25
Bebyggelsen	25
Naturen	25

GESTALTNING

FÄRG

Färgpalett	28
Materialpalett	28

MARKBELÄGGNING

Stadens golv	29
Granit och smågatsten	29
Gångytor	29

Körbanor och övergångsställen	29	Stolphöjder	42	GÖTGATAN	62
Friser och inramningar	30	Armaturer	42	Gåfartsgata	64
Ledstråk och kontrastmarkeringar	31	Funktionell belysning	43	ÖVRE VIOLENTORGET	66
MÖBLERING	32	Estetisk belysning	44	Mötesplats	68
Stadens möbler	32	SKYLTAR	47		
Sittmöbler	32	Vägvisande och orienterande	47		
Papperskorgar	34	KONST & UTSMYCKNING	50		
Cykelställ	34	Konst i stadsmiljön	50		
Räcken och pollare	35	Befintlig konst i Flen	51		
Planteringsurnor	35	UTESERVERINGAR	53		
GRÖNSKA	36	Sociala rum i staden	53		
Stadens grönska	36	FÖRDJUPNING			
Gatuträd	37	APPLICERING AV GESTALTNINGSPROGRAMMET	57		
Accentträd	38	Valda platser	57		
Buskar	38	DROTTNINGGATAN	58		
Perenner	39	Stadsgata	60		
Trädgaller och stamskydd	39				
VÄXTLISTA	40				
BELYSNING	42				
Belysning och trygghet	42				
Kontraster	42				

INLEDNING

MÅL & SYFTE · DEN ATTRAKTIVA STADEN

MÅL & SYFTE

VARFÖR ETT GESTALTNINGSPROGRAM?

Genom att samla visioner, riktlinjer och mål för utformningen av stadens offentliga rum i ett gestaltningsprogram tydliggörs och konkretiseras hur stadskärnan ska gestaltas. Gestaltningsprogrammet är tänkt att fungera som underlag och stöd vid omgestaltning samt nybyggnationer i Flens stadskärna, där fokus ligger på att skapa attraktiva och trygga miljöer med ökad orienterbarhet. Gestaltningsprogrammet fokuserar även på att skapa en starkare identitet för Flen genom en sammanhållen och enhetlig gestaltning, där inspirationen är hämtad från Flens historia som järnvägsstad.

MÅLGRUPP - FÖR VEM?

Gestaltningsprogrammet vänder sig till alla som har ett intresse för utvecklingen i Flens stadskärna. Såväl kommunen, fastighetsägare samt näringsidkare bör använda gestaltningsprogrammet som riktlinje vid omgestaltning, möblering och utsmyckning av Flens offentliga rum. De åtgärder och riktlinjer som föreslås kan ske både direkt eller genom en successiv förnyelse.

DEN ATTRAKTIVA STADEN

DEN ATTRAKTIVA STADEN

Hur stadens offentliga rum är utformade är tätt sammankopplat med hur stadsmiljön används av dess invånare. När invånarna rör sig i de offentliga rummen lär de känna sin stad och anpassar sig efter den. Upplevelsen av staden i kombination med dess gestaltning blir därför viktig. Det blir allt vanligare att människor väljer var de vill bo efter hur attraktiv en stad upplevs vara. Dessutom är det lönsamt ur ett turist- och näringslivsperspektiv att kunna erbjuda en vacker stad med särprägel och identitet. Vad som är estetiska värden är en bedömningsfråga. Det finns dock ett antal komponenter som påverkar vår uppfattning om vad som är en god miljö, exempelvis: färgsättning, skala, material samt rumsbildningar. Genom en god sammansättning av dessa faktorer och hur de samspelar med sin omgivning kan en helhetsbild med positiva värden skapas. Vad som kännetecknar en stads attraktivitet är dock inte enbart hur estetiskt tilltalande den är. En attraktiv stad bör dessutom erbjuda tillgänglighet, trygghet och orienterbarhet.

IDENTITET

En stads identitet utgörs av flera aspekter: hus, vegetation, platser och mellanrum, men också stadens historia och betraktarens perspektiv. Dessa aspekter påverkar i sin tur människorna, som sedan formar staden med sitt beteende och sitt sätt att leva. En stark identitet och särprägel är ofta ett sätt för en stad att nischa sig i förhållande till andra städer i regionen och därmed skapa en starkare dragningskraft.

TILLGÄNGLIGHET

Inom stadsplanering handlar tillgänglighet om att de offentliga rummen ska kunna nås av alla utan upplevda hinder. Enligt Plan- och bygglagen preciseras att allmänna platser och områden ska kunna användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

TRYGGHET

Trygghet är en upplevd känsla och därför varierar definitionen från person till person. Det finns dock ett antal gemensamma parametrar som

vanligtvis bidrar till hur trygg en plats upplevs: överblickbarhet, orienterbarhet, kontakt med omgivningen, hur välbesökt platsen är, hur blandningen av vägar och bebyggelse ser ut samt hur välskött den är. Med andra ord påverkas en plats upplevda trygghet av hur den fysiska miljön är utformad. Därför är det exempelvis viktigt att tänka på ljussättning, hur vegetationen ser ut, var siktlinjer finns och hur ödlig platsen känns.

ORIENTERBARHET

För att underlätta orienteringen i en stad bör strukturen vara så enkel och tydlig som möjligt. Gestaltningen och utformningen bör anpassas efter gatan eller platsens dignitet, vilket gör det lättare att läsa av huvudstråk och vilka stråk som leder till viktiga målpunkter. Orienterbarheten förstärks dessutom med hjälp av exempelvis landmärken, skyltning och belysning som fungerar som vägledning för såväl invånare som för besökare.

FLEN

OM STADEN FLEN OCH DESS HISTORIA · GEOGRAFISK AVGRÄNSING · INVENTERING · ANALYS

HISTORIA

STADSBYGGNADSHISTORIA

I samband med att Västra Stambanan mellan Stockholm och Göteborg öppnades år 1862 utvecklades stationssamhället Flen. Samhället blev sedan en viktig knutpunkt när järnvägen mellan Grängesberg, Eskilstuna, Flen och Oxelösund stod klar 1866. I Flen etablerades industrier och serviceinrättningar. År 1902 blev Flen ett municipalsamhälle och 1949 en stad, och är därmed en av Sveriges yngsta städer.

Flens stadsplan upprättades redan 1902 men intentionerna gick inte att fullfölja på grund av att mark kring Stenhammars slott testamentarades till svenska staten. Marken kunde därför inte användas för Flens expansion och andelen mark svarade därmed inte mot behovet. Följden blev att tomtpriserna steg och att samhällets utveckling stannade av. Katrineholm kom istället att bli den större orten i regionen.

Den begränsade andelen mark ledde till att centralorten utvecklades framförallt norr om järnvägen. År 1935 fick Flen slutligen tillgång till en del av Stenhammars mark och samhället kunde expandera ytterligare åt

norr. Under 1900-talets mitt utvecklades istället området söder om järnvägen, kring Sveavägen och Salstavägen. Den fortsatta expansionen skedde sedan framförallt i Flens ytterområden. Även stadens centrala delar utvecklades i form av förnyelse och i denna process revs stora delar av Flens äldsta bebyggelse. Av den anledningen består Flens centrala

delar idag främst av bebyggelse från 1900-talets andra hälft. I de centrala delarna går det att urskilja huvuddrag i bebyggelsen: närmast järnvägen ligger framförallt industrier, institutionsbyggnader och köpcentret Violengallerian uppfört på 1980-talet. Norr om detta område består bebyggelsen framförallt av flerfamiljshus och villor.

Del av Flens stadsplan från 1902. Bild: med tillstånd av Sörmlands museum.

INFLYTELSERIKA PERSONER

VIOLEN FRÅN FLEN

Under en tågresa 1942 träffade tonsättare Ulf Peder Olrog den då 21-åriga Carin Schenning från Flen. Carin arbetade på en bokhandel i Flen och de inledde ett samtal om bland annat litteratur och delade sedan på en sockerdricka på Stockholms central. De träffades aldrig igen; däremot gjorde Carin stort intryck på tonsättaren som några år senare skrev visan *Violen från Flen*. Den har inte bara blivit en folkkär visa utan har även blivit en viktig symbol för staden. Violsymbolen förekommer framförallt i kulturella sammanhang, men har även fått sätta namn på Violentorget och förkommer som skulptur i Violentrondellen.

Violsymbolen används mest i kulturella sammanhang.

PRINS WILHELM

Carl Wilhelm Ludvig, hertig av Sörmland, föddes på Tullgarns slott 17 juni 1884. Prinsen bodde sedan på Stenhammars slott i Flen i 30 år fram till sin död 5 juni 1965. Han var son till Gustav V och drottning Victoria och därmed prins av Sverige och fram till 1905 även prins för Norge. Prins Wilhelm var poet, författare, äventyrare och filmare. Bildningscentrum Prins Wilhelm samt Prins Wilhelms torg har båda hämtat sina namn från hertigen och visar på hans inflytande i Flen.

Carin Schenning. Foto: med tillstånd av Sörmlands museum.

Prins Wilhelm. Foto: med tillstånd av Sörmlands museum.

NATUR OCH GRÖNOMRÅDEN

SÖRMLANDS LANDSKAPSBILD

Sörmland består till hälften av skog och till hälften av kulturlandskap. Kulturlandskapet som gör avtryck på landskapsbilden är en mosaik av ängar, åkerholmar och hagmarker. Flen ligger inbäddat mellan flera sjöar och den omkringliggande naturen och sjöarna är mycket uppskattade av Flens invånare.

HEMBYGDSGÅRDEN I THULEPARKEN

Flens hembygdsförening bildades 1936. I mitten av 1900-talet flyttades en rad gårdar med anor från 1600- och 1700-talet till Thuleparkshöjden, som är belägen på den högsta punkten i centrala Flen. Idag är hembygdsgården ett museum och här anordnas musikevenemang, marknader samt valborgs- och nationaldagsfirande. Växtligheten i Thuleparken är av naturlig, friväxande karaktär och är Flens mest centrala naturområde.

SVEAPARKEN

I anslutning till stationsområdet, söder om järnvägen, finns Sveaparken. Parken är till ytan två hektar och därmed Flens största anlagda park. Stora gräsytor, gångstråk, en scen samt en mindre lekplats finns i parken.

STENHAMMAR SLOTT

Tack vare Prins Wilhelm blev Stenhammar slott känt för allmänheten och kom att bli en samlingspunkt för kulturliv med bland annat stort midsommarfirande. I omgivningarna finns ädellövsskogar och det populära promenadstråket Lindarondan. Stenhammars slott är en plats dit Flensbor gärna tar med sina besökare för att promenera och njuta av naturen.

Sveaparken med sikte mot punkthusen i sydväst.

NÄRINGS LIV

ARBETSGIVARE

I Flens kommun finns det cirka 900 registrerade företag. Den största arbetsgivaren är Flens kommun med drygt 1500 anställda. Andra stora arbetsgivare som finns i Flen stad är export- och verkstadsföretagen GB Glace, Volvo Parts och Momento.

GLASSFABRIK

Under den varma sommaren 1955 kom genombrottet för glass i Sverige. GB lät bygga om det gamla nedlagda mejeriet i Flens stadskärna och 1957 invigdes Skandinavien största glassfabrik. Det finns förslag från kommunen på att GB ska få ett större ansikte utåt i Flen genom att etablera ett glasstorg intill fabriken samt att öppna upp tillverknigen som en besöksattraktion.

Visionsbild skapad av Spacescape 2013, där GB Glass föreslås få större utrymme i staden och bli en besöksattraktion till år 2020.

KOMMUNENS ARBETE

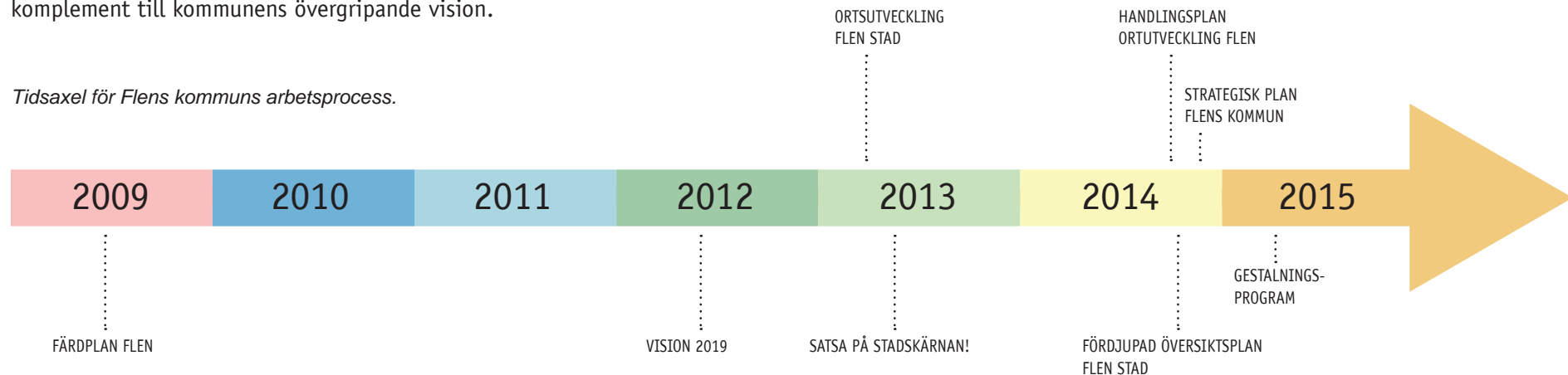
FÄRDPLAN FLEN

År 2009 beslutade kommunstyrelsen att inleda arbetet med Färdplan Flen, ett långsiktigt arbete med kommun- och varumärkesutveckling. Det övergripande målet med projektet var att åstadkomma en positiv utveckling för Flens kommun och stärka kommunens varumärke.

ORTSUTVECKLING

Att arbeta med ortsutveckling är en del av Färdplan Flen. Målet har varit att ta fram en vision och långsiktig handlingsplan för alla orter i kommunen. Orternas särprägel är en del av kommunens stolthet och orternas visioner är därför ett viktigt komplement till kommunens övergripande vision.

Tidsaxel för Flens kommuns arbetsprocess.

HANDLINGSPLAN FÖR FLEN STAD

Arbetet med visionen för Flens stad inleddes under våren 2013. Kultur och fritid, stadsmiljö samt centrum- och näringslivsutveckling definierades som tre utvecklingsområden. Ett övergripande mål som togs fram för stadskärnan var att skapa ett mer attraktivt centrum i sin helhet.

Flen, staden mellan sjöarna, är en attraktiv och naturskön mötesplats i hjärtat av Sörmland. Vår historia, vårt kulturarv och mångfalden är tillgångar för stadens utveckling.

Vi som bor i Flens stad engagerar oss och påverkar stadens framtid.

Vi är stolta över vår stad.

-Vision för Flens stads fortsatta utveckling.

MEDBORGARDIALOG

SÅ TYCKER FLENSBORNA

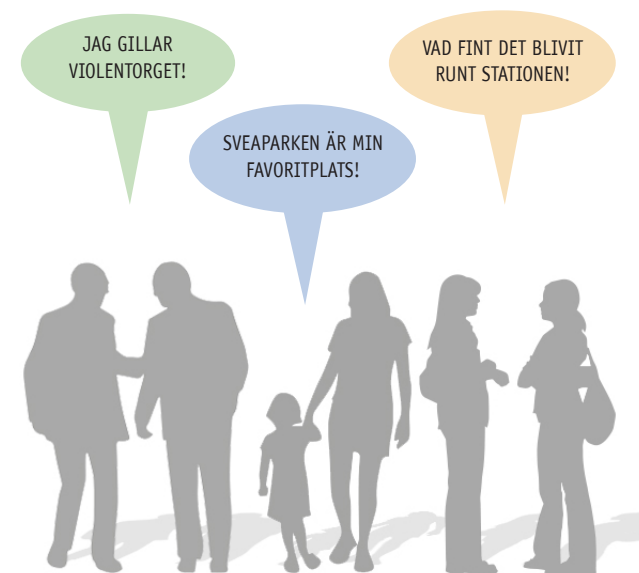
Som en del i ortsutvecklingen för Flens stad genomfördes en medborgardialog 2008. Genom den framgår det att många Flensbor har en negativ bild av Flen, dels på grund av bristen på aktiviteter och dels på grund av att stadskärnan upplevs som oattraktiv. Att staden har en otydlig identitet är en åsikt som framkommer. Området runt stationen anser många är ett område som bör förbättras. Vissa anser att det kan bero på att det finns få aktiviteter kring stationen som bidrar till att människor vill vistas där. Majoriteten av invånarna anser att det saknas ordentlig handel i centrum, goda mötesplatser, restauranger, caféer, uteserveringar och aktivitet såväl dagtid som kvällstid. Vid medborgardialogen framkom att särskilt ungdomar efterfrågar fler mötesplatser och fritidsaktiviteter i staden. Invånarna upplever vissa delar i staden som otrygga; speciellt centrum, stationsområdet och gångtunneln under järnvägen, till stor del på grund av att det saknas folkliv och belysning. Flens invånare uttrycker uppskattning för stadens planteringar, som dock gärna får bli

fler. Även mer utsmyckning, belysning och en allmän försköning av stadskärnan efterfrågas. Mest positivt har Flensborna att säga om sitt egna hem, bostadsområden och naturen samt omgivningarna kring staden.

MIN BÄSTA PLATS

Under arbetsnamnet Min bästa plats genomförde Flens kommun år 2013 en ny medborgardialog som underlag för den fördjupade översiktplanen. Åsikterna i medborgardialogen från 2008 återkommer till stor del, men det finns ett par tillägg. Gång- och cykelvägar i centrum, men även i staden som stort, är det många som vill se utökas. Ytterligare ett önskemål som framgår är fasta bänkar, särskilt utmed stråk men även på mötesplatser. Informationsskyltar för att belysa olika sevärdheter samt att underlätta orienteringen, anser flera invånare bör finnas i staden.

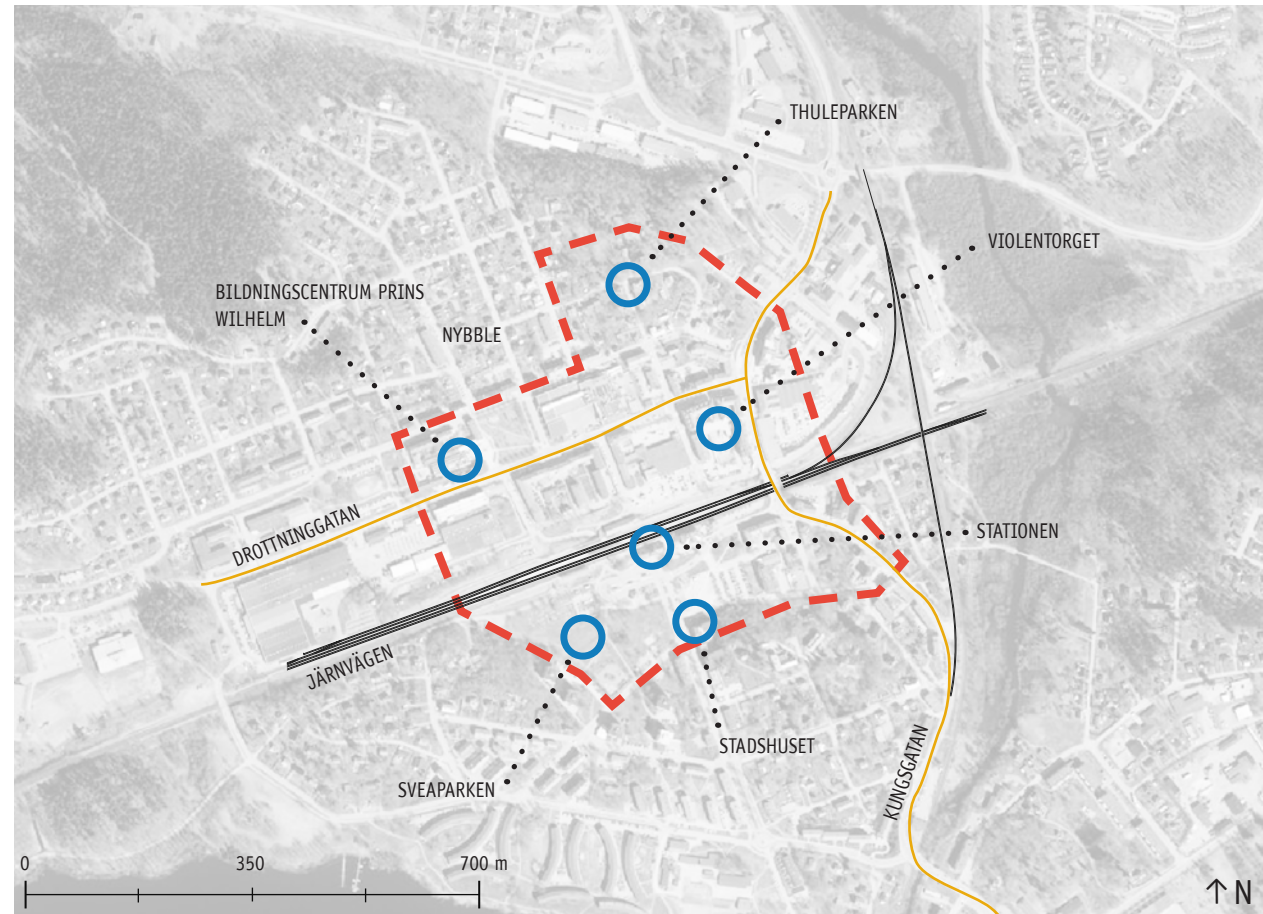
I samband med medborgardialog 2013 fick Flens invånare dessutom ange sin bästa plats i staden. De mest populära platserna i stadskärnan är området kring stationsbyggnaden och Sveaparken samt Violentorget. Det innebär att en förbättring troligen har skett i området kring stationen från det att medborgardialogen genomfördes år 2008.

GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

FLENS STADSKÄRNA

Gestaltningssprogrammet omfattar Flens stadskärna. Gränsen går söder om Sveaparken och stadshuset, öster om Kungsgatan, norr om Thuleparken, avgränsat från bostadsområdet Nybble och väster om Bildningscentrum Prins Wilhelm.

Angränsningsområde för Flens stadskärna.
Kartunderlag: © Lantmäteriet, i2014/764

Stationshuset från 1892.

Norra Kungsgatan.

Sveaparken är stadens största anlagda park.

INVENTERING

FLEN IDAG

Flens stadskärna är liten sett till ytan. Att staden växte fram som en knutpunkt längs järnvägen är tydligt även idag. Järnvägen ligger centralt och utgör gränsen mellan stadens norra och södra delar.

Söder om stationshuset finns Sveaparken, Prins Wilhelms torg och stadshuset. Sveaparken består till stor del av öppna gräsmattor för spontan aktivitet, men det finns även en utomhusscen och en lekplats. Prins Wilhelms torg består av en öppen och hårdgjord torgyta, parkeringsplatser samt en liten park.

Handelscentrum är centrerat norr om järnvägen kring Norra Kungsgatan, Violentorget, Götgatan och Drottninggatan. Utbudet av dagligvaruhandel och service är god, medan utbudet av sällanvaruhandel är begränsat. Butikslokaler med skyltfönster vända mot gaturummet förekommer längs med Norra Kungsgatan, Drottninggatan, Götgatan och Violentorget. Ett antal verksamheter utmed Drottninggatan vänder sin baksida mot gaturummet. Violentorget är uppdelat i en övre

och en nedre del sammanbundna med en trappa. Bebyggelsen är generellt låg i centrum, med några undantag och gaturummen breda. Färgskalan går i orange, rött, beige och grått.

Generellt består Flens stadskärna av många öppna ytor och platser, men med stora nivåskillnader. Flera av dessa öppna ytor består av parkeringsplatser - något det finns gott om i stadskärnan. Det finns ett flertal platser i stadskärnan som är dunkla när det blivit mörkt, dels parkeringsytor men framförallt området kring stationen. Bristen på vägledande skyltar gör det svårt för den som besöker Flen att orientera sig i staden.

De flesta av stadens gator har gatuträd, däremot är dessa sporadiska och har varierande kvalitet. Underplanteringar finns på ett fåtal ställen i gatumiljön, exempelvis utmed Norra Kungsgatan, som nyligen förnyades. Perenner och buskar finns främst på torg och parker i staden.

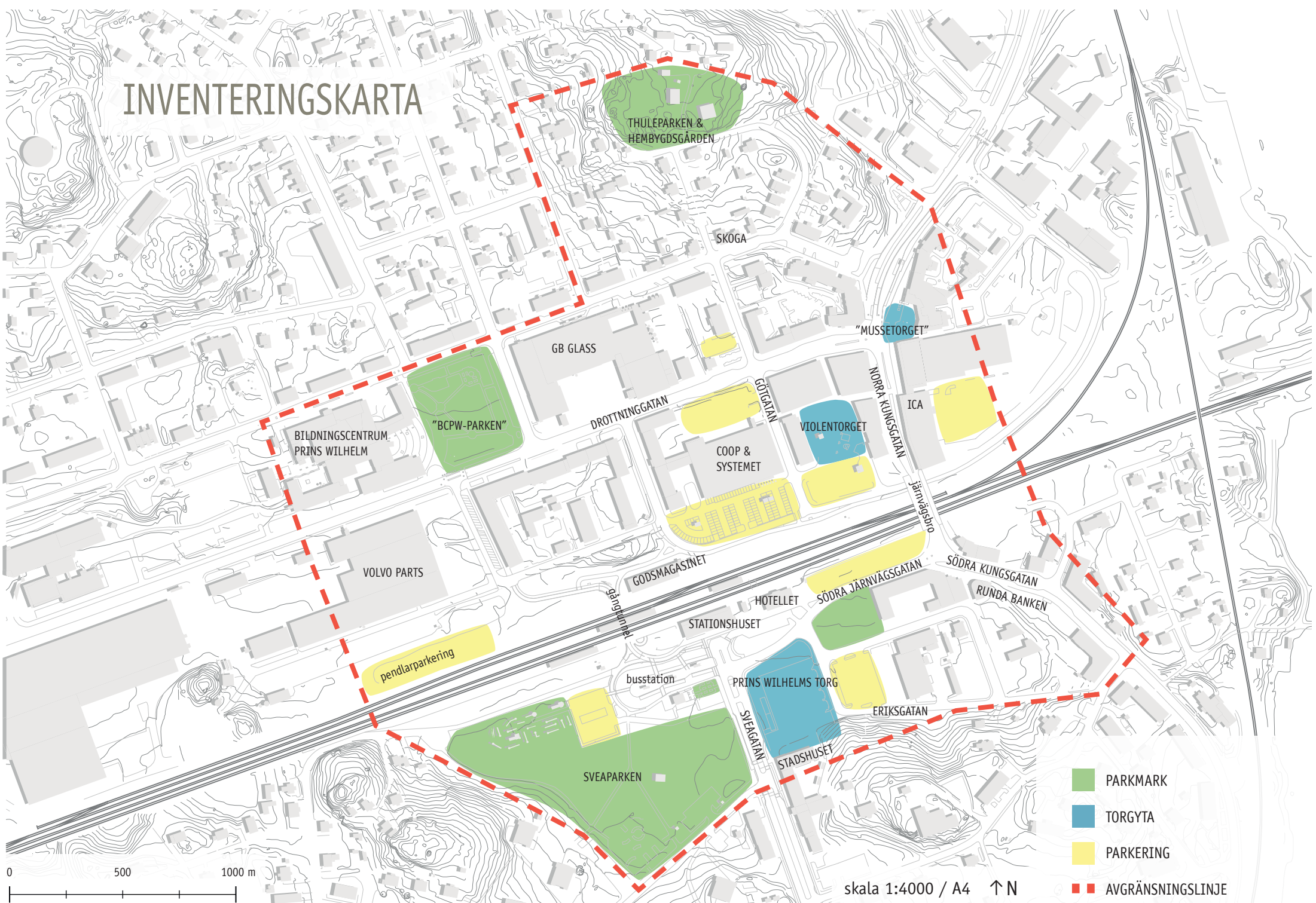

Violentorget som är en del av Flens handelscentrum.

Stationen sett från Prins Wilhelms torg.

INVENTERINGSKARTA

- PARKMARK
- TORGYTA
- PARKERING
- AVGRÄNSNINGSLINJE

0 500 1000 m

skala 1:4000 / A4 ↑ N

ANALYS

STADENS FÖRUTSÄTTNINGAR

Järnvägen är en barriär som skiljer på stadens norra och södra stadsdelar. Violentorget, norr om järnvägen, är trots bristande utformning en av stadens mötesplatser omgiven av ett antal viktiga målpunkter så som bibliotek, café och butiker. Violentorget läge mot sydväst har ett gynnsamt solläge. Nivåskillnaden på torget skapar dock en barriär mellan den nedre och den övre delen.

Andra mötesplatser i staden är parken framför Bildningscentrum Prins Wilhelm, Mussetorget samt Sveaparken. Bildningscentrum Prins Wilhelm, Thuleparken samt arbetsplatserna Volvo Parts, GB och stadshuset är viktiga målpunkter i staden. Willys och Netto, norr om stadskärnan, är även de två viktiga handelsmålupunkter.

Trafikflöden är som störst på Kungsgatan, Drottninggatan, Götgatan samt Södra Järnvägs-gatan, som kopplar samman stadskärnans målpunkter. Gångflöden är, utöver de fyra nämnda gatorna, stora i gränderna kring Violentorgeret.

Det finns en visuell koppling från Violentorget mot stationshuset som binder samman de av järnvägen skilda sidorna av staden. En siktlinje från Thuleparken, via Götgatan i riktning mot stationen, kopplar samman handelscentrum med den högt belägna platsen.

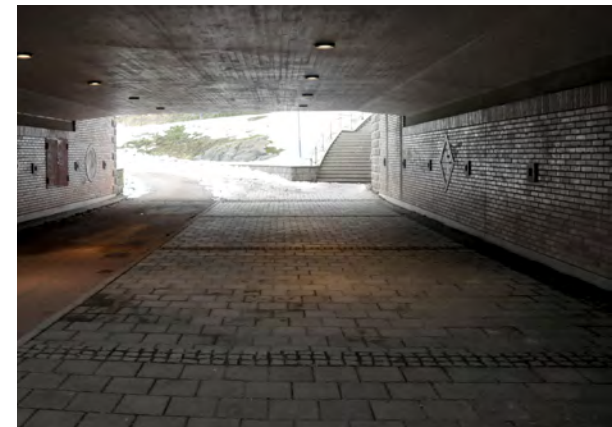
Stationshuset är ett viktigt landmärke i staden, likaså runda banken på Kungsgatan och skulpturen Vertikal Strävan på Prins Wilhelms torg som alla underlättar orienteringen i stadskärnan.

Att områden är dunkla efter det blivit mörkt bidrar till att platser upplevs som otrygga och därför undviks, vilket i sin tur leder till att de upplevs ödsliga.

Den begränsade andelen växter i staden gör att det saknas en grön stomme i stadsmiljön som istället upplevs som grå, framförallt vintertid. Under sommarhalvåret livas staden upp med färg och grönska i form av blomsterplanteringar.

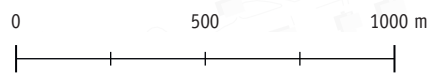
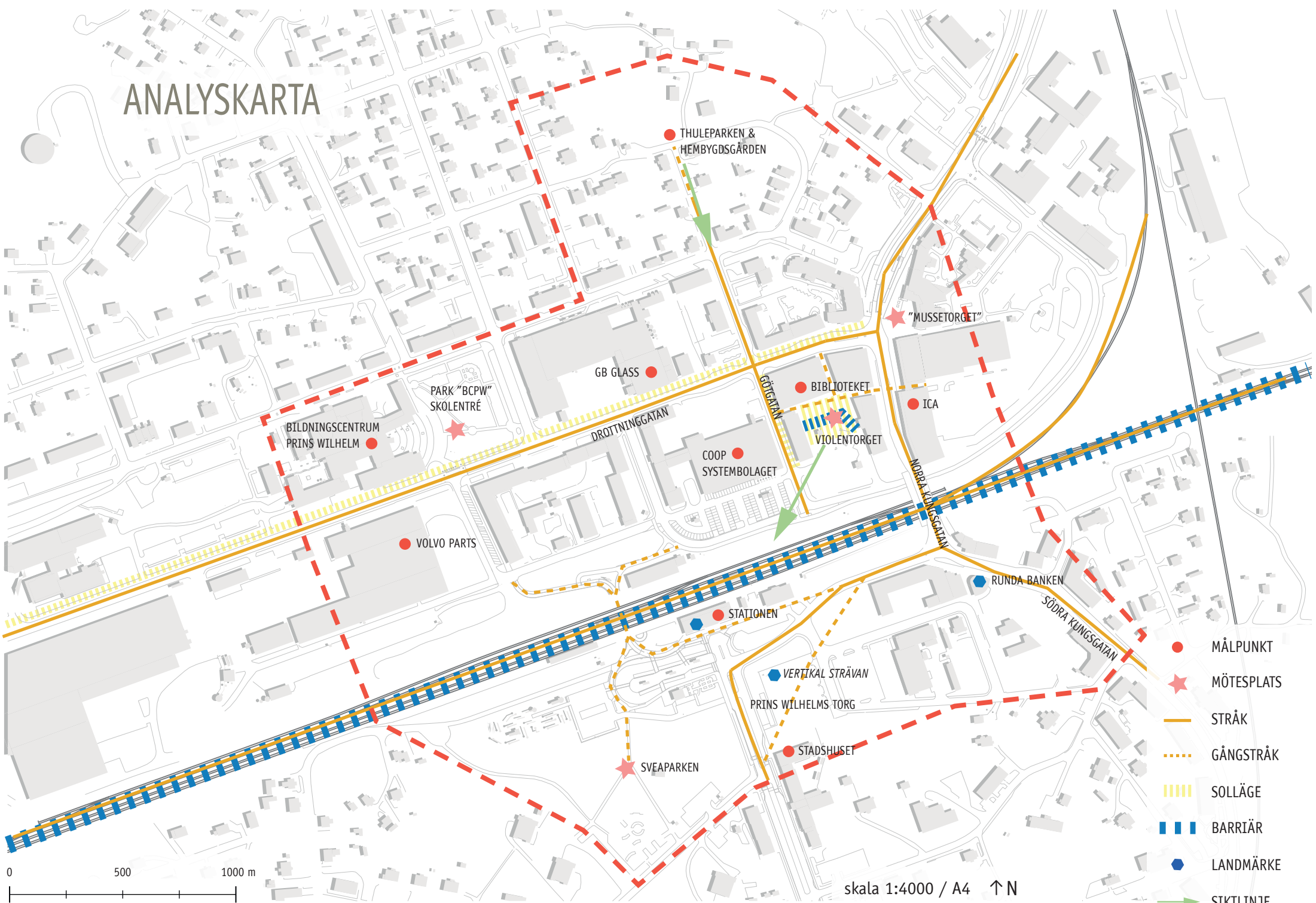

Järnvägen är stadens största barriär.

Gångtunneln upplevs som otrygg.

ANALYSKARTA

skala 1:4000 / A4 ↑ N

- MÅLPUNKT
- ★ MÖTESPLATS
- STRÅK
- - - GÅNGSTRÅK
- |||| SOLLÄGE
- ||| BARRIÄR
- LANDMÄRKE
- SIKTLINJE

SUMMERING INVENTERING & ANALYS

NULÄGE

Inventeringen och analysen visar på att Flen idag saknar utpräglad identitet och sammanhållande element. För den utan lokalkännedom är staden svårorienterad med få landmärken och bristande vägledning. Stadskärnan är uppdelad och delvis svårtillgänglig på grund av järnvägen men till följd av topografin och nivåskillnader. Gles stadsväv samt breda gaturum möjliggör dock för förändring och förtätning i stadskärnan. Det finns idag torgytor och platser intill målpunkter men på grund av bristande gestaltning upplevs inte dessa som mötesplatser. Bristfällig belysning skapar otrygghet framförallt kring stationsområdet. Sammanfattningsvis står Flens stadskärna inför många utmaningar men har stor förändringspotential.

UTMANINGAR

- » Järnvägen utgör en barriär mellan stadens norra samt södra delar.
- » Stadskärnan är svårorienterad.
- » Staden saknar utpräglad identitet.
- » Nivåskillnader i staden bidrar till svårtillgängliga och osammanhängande platser.
- » Det saknas gestaltade mötesplatser intill huvudstråk och målpunkter.
- » Stationsområdet upplevs otryggt.
- » Flera verksamheter vänder baksidor mot huvudstråk.

FÖRÄNDRINGSPOTENTIAL

- » Att ta tillvara på järnvägens inflytande i staden.
- » Gles stadsväv och breda gaturum möjliggör för förändring och/eller förtätning.
- » Befintliga torgytor och platsbildningar har potential att bli mötesplatser.
- » Använda naturen som element i stadsmiljön.

IDENTITET

VAD ÄR FLEN?

Händelser, personer och platser har tillsammans skapat Flens särprägel som i sin tur bidrar till Flens identitet. För att utveckla identiteten är det viktigt att ta fasta på vad som är signifikativt för staden Flen och utveckla detta för att skapa en attraktiv stadsmiljö.

Siluett Flens stadskärna - Hembygdsgården i Thuleparken, stationsbyggnaden och runda banken.

JÄRNVÄGEN

Järnvägen har haft stor betydelse i Flens utveckling och är än idag central i Flens stad. Idag är järnvägen stadens största barriär samtidigt som den är stadens stora pulsåder som för med sig stora möjligheter för Flen.

BEBYGGELSEN

Stadskärnans bebyggelse är från 1900-talets senare hälft och består till stor del av flerbostadshus med två till fyra våningar med verksamheter i bottenplan. Husfasadernas färger är i varma orange och beige toner.

NATUREN

Naturen och landskapet omkring staden är högt uppskattat av Flens invånare och besökare. Naturen upplevs dock inte som närvarande i stadskärnan.

GESTALTNING

FÄRG · MARKBELÄGGNING · MÖBLERING · GRÖNSKA · BELYSNING · SKYLTA · KONST · UTESERVERINGAR

FÄRG

FÄRGPALETT

För att skapa en sammanhållen stadsbild och dessutom stärka Flens särprägel har en färgpalett valts ut bestående av en accentfärg som kompletteras med två mer neutrala färger. En begränsad färgpalett undviker spretighet och bidrar istället till igenkänning och harmoni. Att skapa riktlinjer kring färgsättning av sittmöbler, papperskorgar, skyltar, blomsterurnor och cykelställ gör att dessa komponenter i staden inte konkurrerar med varandra eller med stadens arkitektur.

Komplementfärgen till stadens bebyggelse är blå och har därför valts ut som accentfärg för Flens stadskärna. Färgen RAL 5003 ska användas på stadens sittmöbler. Eftersom sittmöblerna återkommer i stadens alla rum gör även färgen det, som på så vis skapar igenkänning och en sammanhållen stadsbild.

En ljusare grå samt en svart färg har valts ut för att tillsammans med den blå färgen skapa en sammanhållen färgpalett. Den ljusare grå färgen RAL 7001 ska användas på papperkorgar och

BLÅ » RAL 5003

GRÅ » RAL 7001

SVART » RAL 9005

cykelställ i staden. Den svarta färgen RAL 9005 är tänkt att användas på stadens lyktstolpar, pollare och stamskydd.

MATERIALPALETT

En kontrast till denna blågrå färgpalett blir materialet corten vilket med tiden får en varm orange färg som även återfinns i bebyggelsen. Andra material som används i stadskärnan är granit, betong och trä.

Materialpaletten i staden.

MARKBELÄGGNING

STADENS GOLV

Golvet i staden påverkar i hög grad intrycket och tillgängligheten i det offentliga rummet. Genom att välja markbeläggning med omsorg kan därför en enhetlig stadsbild skapas där alla grupper av människor har samma tillgång till stadens offentliga rum. Markbeläggningsen bör även informera om viktiga platser och stråk samt hur dessa ska användas. Mötesplatser är stadens offentliga vardagsrum där många människor vistas. Dessa platser bör därför ges extra omsorg och vara mer påkostade. Det bidrar dessutom till att visuellt uppmärksamma om dessa platser.

GRANIT OCH SMÅGATSTEN

Granit är ett hållbart och beständigt material som återfinns i stora delar av den svenska berggrunden. Granit är dessutom förknippat med järnvägen, som är en viktig del i Flens identitet. Materialet ska därför återkomma och användas i markbeläggningsen för att belysa detta. På flera platser i Flens stadskärna finns det idag smågatsten. Genom fortsatt användning av smågatsten behålls en sammanhållen känsla och småskalighet i staden. På viktiga platser och mötesplatser ska

granithällar användas för en mer exklusiv känsla. Dessa hällar kan ha olika storlekar anpassade efter platsens förutsättningar.

GÅNGYTOR

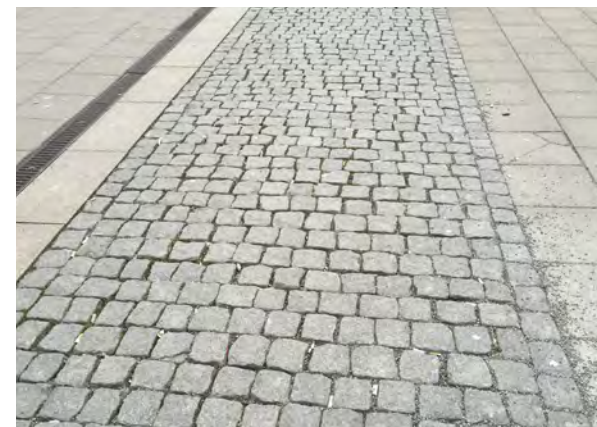
Gångytor och gångstråk beläggs med betongplattor vilket är ett prisvärt och tillgängligt material. Betongplattorna ska ha standardmåtten 35x35 cm och vara grå, släta och svara mot kraven på hållfasthet. Plattorna läggs i halvförband.

KÖRBANOR OCH ÖVERGÅNGSSTÄLLEN

För att underlätta framkomligheten på cykelbanor ska dessa vara asfalterade och märkta med målade cyklar för en ökad tydlighet. Körbanor i staden skall även de vara asfalterade. Vid övergångsställen ska vägbanan samt cykelbanan höjas upp till samma nivå som omgivande gångytor. För att markera detta beläggs dessa upphöjningar med friser av smågatsten och övergångsstället beläggs med betongsten. Genom att höja upp körbanan till de gåendes nivå signaleras till bilisten att gående prioriteras och att farten anpassas därefter.

Smågatsten möter granithäll.

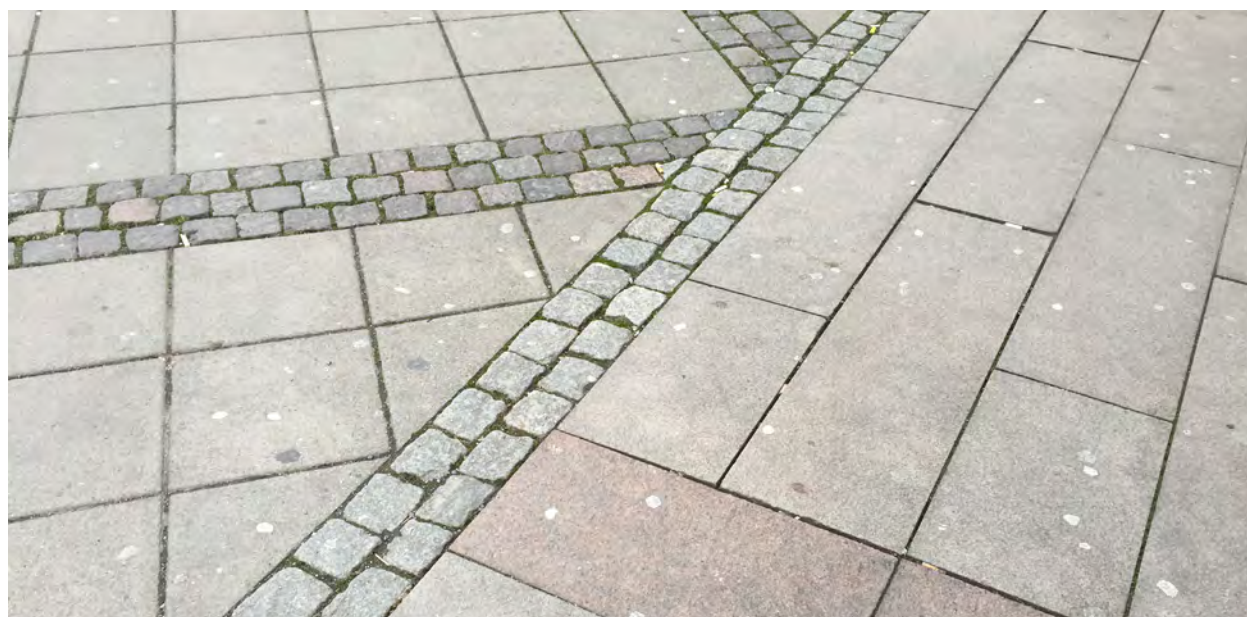

Smågatsten ska användas i möbleringsstråk.

FRISER OCH INRAMNING

Där olika material möts ska friser av smågatsten eller kantsten användas. Smågatsten används när två ytor med olika material i samma nivå möts. I friser mellan material läggs minst två rader av smågatsten i raka förband. Kantsten används i lägen där det finns en nivåskillnad mellan två ytor. Bänkar, papperskorgar, cykelställ, trädgaller

och liknande ramar in av smågatsten. Genom att markera materialmöten på detta sätt skapas en elegant övergång dessa emellan. I möbleringsstråk ska smågatsten användas och läggs då i halvförband med inramning av en rad smågatsten i rakt förband.

Där material möts ska friser av smågatsten användas.

Smågatsten runt stolpar och brunnar.

Vid nivåskillnad används kantsten i granit.

LEDSTRÅK OCH KONTRASTMARKERINGAR

Ledstråk och sinusplattor skall vara i cortenstål eller gjutjärn och dessa skall finnas på alla stadens stråk och mötesplatser för att göra staden tillgänglig och orienterbar för alla. Detsamma gäller för rännalar och inramning av planteringsytor. Cortenstålet och gjutjärnet knyter an till järnvägen och utgör en viktig del i stadens profil som järnvägssamhälle. Cortenstål bildar ett oxidskikt som förhindrar fortsatt korrosion och materialet får därmed en lång livslängd. Den fina rostytan i kombination med betong, smågatsten och granithällar skapar en elegant materialpalett som kan appliceras på stadens alla platser och stråk.

Ledstråk och sinusplattor bör kombineras med kontrastmarkeringar. Kontrastmarkeringar ska uppmärksamma om nivåskillnader, viktiga stråk och mötesplatser. Med en avvikande kulör är kontrastmarkeringar lätta att upptäcka genom att de framträder mot omgivningen. Markeringen ska göras med vit smågatsten eller en vit, alternativt svart rand som fräses in i befintligt material. En målad markering bör undvikas då den lätt slits och får ett tråkigt utseende.

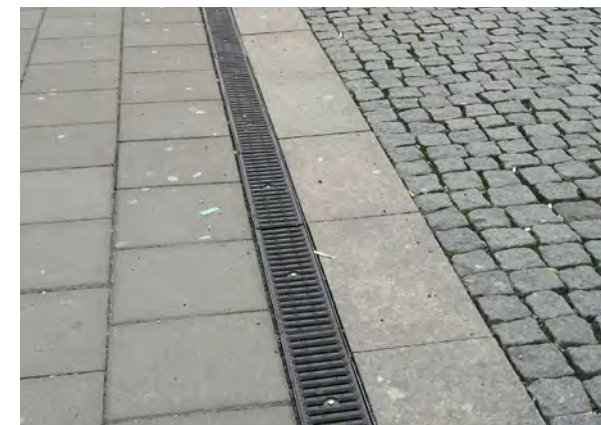
Sinusplattor i cortenstål eller gjutjärn.

Kontrastmarkeringar i vitt och svart.

Runt planteringsytor ska en kant av cortenstål finnas.

Rännal i cortenstål eller gjutjärn.

MÖBLERING

STADENS MÖBLER

Stadens möbler bidrar till en sammanhängande gestaltning. De bör inte enbart vara estetiskt tilltalande utan även funktionella för att anses attraktiva av alla. Under 1900-talets andra hälft ersattes stora delar av stadskärnans ursprungliga bebyggelse med nyare bebyggelse. Därför ska möblerna ha en modern utformning som samspelar med den moderna arkitekturen.

SITTMÖBLER

Sittmöbler används om de är inbjudande, funktionella och placerade på strategiskt utvalda platser. Dessa platser kan exempelvis vara i anslutning till målpunkter, platsbildningar och entréer. Det är dessutom väsentligt med sittplatser utmed stråk, vilket erbjuder viloplatser. Att sittplatserna är tillgängliga för rörelsehindrade är ett viktigt led i att skapa en inbjudande stad för alla. Sitthöjden ska därför vara 45-50 cm och en stor andel av sittmöblerna bör även ha rygg- och armstöd. På vissa platser kan en bänk utan ryggstöd vara att föredra då denna kan nyttjas från två håll. En bidragande faktor till att en sittplats upplevs trygg är att det finns skydd bakom ryggen

och att omgivningen är möjlig att överblicka.

Ett brett urval av sittmöbler lockar olika kategorier av människor. Basutbudet bör därför kompletteras med andra sittelement så som liggstolar, konstinstallationer eller andra multifunktionella sittmöjligheter. På torg och platsbildningar kan olika typer av sittelement med fördel användas i gestaltningen. Det underlättar orienteringen i staden då platser får en egen identitet.

Den möbelserie som rekommenderas för Flen är Bloc av möbeltillverkaren Vestre, eller liknande. Serien erbjuder bord, bänkar och soffor med eller utan armstöd. Ståldetaljerna är dimensionerade för långvarig användning och trädetaljerna består av royalimpregnerat skandinaviskt furu. Färgen på ståldetaljerna ska vara Flens blå accentfärg RAL 5003 vilket ger en färgklick till stadens möbler. Den blå färgen tillsammans med materialet trä är en tidlös kombination på en modern möbel.

Sittmöbelserien Bloc från Vestre föreslås användas i Flens stadskärna.

Bloc bänk.

Konstverk och sittmöbel av Uta Jacobs.

Solstol i serien Bloc.

Bloc soffa utan armstöd.

PAPPERSKORGAR

En ren och väl underhållen stad bidrar också till en attraktiv stad. För att åstadkomma detta är det viktigt att papperskorgar placeras strategiskt i staden där de är tillgängliga och lätta att använda. Papperskorgar och askkoppar bör därför finnas intill sittplatser, utmed stråk, intill målpunkter och på mötesplatser. Det är dessutom viktigt att papperkorgarna är lätta att sköta. Asskoppar bör vara placerade tillsammans med papperskorgar eller vägghasta intill exempelvis entréer.

Papperskorgen Urban av möbeltillverkaren Vestre eller likande modell rekommenderas att användas i stadskärnan. Den finns som fristående eller kan monteras på vägg. Papperkorgen kan levereras med askkopp, men i serien finns även en fristående askkopp. Modellen har enkel design med rena linjer vilket passar in i stadsbilden. Papperskorgar ska vara i den ljusgrå färgen RAL 7001.

Papperskorgen Urban från Vestre.

CYKELSTÄLL

Som cykelställ rekommenderas modellen Goggle från Nola, eller motsvarande modell, vilket är ett traditionellt utformat cykelställ med modern känsla. Goggle finns både som mark- och väggmonterad variant och anpassas efter platsens förutsättningar. Cykelställ ska vara i ljusgrått RAL 7001. För säkrare fastlåsning finns både för ramlåsning att välja. Detta kan vara att rekommendera kring stationen där cyklar kan bli stående under en längre tid. Det ska finnas möjlighet att parkera sin cykel på många platser runt om i staden för att uppmuntra till cykling. Cykelställ skall därför placeras på strategiska platser där många kan tänkas vilja parkera sin cykel, exempelvis i anslutning till entréer, mötesplatser samt intill målpunkter.

Cykelställ Goggle från Nola. Foto: Nola.

RÄCKEN OCH POLLARE

Räcken i stadskärnan rekommenderas vara av modell City från Smekab eller motsvarande i svart RAL 9005. City är ett staket med rena, raka linjer som passar väl ihop med Flens moderna bebyggelse och samspelar väl med resterande möblering. Där större nivåskillnader och fallrisk förekommer ska staket som svarar mot kraven användas.

Pollare som är enkla och tidlösa i modellen bör användas, exempelvis Urban från Vestre i RAL 9005. Pollare kan användas för att markera gränser eller dela av mellan ytor och olika platsers funktion.

Staket av modell City från Smekab. Foto: Smekab.

PLANTERINGSURNOR

Planteringsurnor är ett uppskattat inslag i staden och ska fortsätta vara det. Dessa kan exempelvis placeras längs med stråk, vid entréer eller på platsbildningar och torg. Vintertid kan de ställas undan. Planteringsurnor ska vara i cortenstål, fyrkantiga, ha rena och enkla linjer och kan användas i flera olika storlekar anpassade efter plats och användning. Cortenstålets varma färg förstärker och skapar en vacker kontrast mot grönskan som planteras. Exempelvis kan modellen CorTen Shrubtubs från Streetlife användas.

Pollare av modell Urban från Vestre. Foto: Vestre.

Planteringsurnor i cortenstål.

GRÖNSKA

STADENS GRÖNSKA

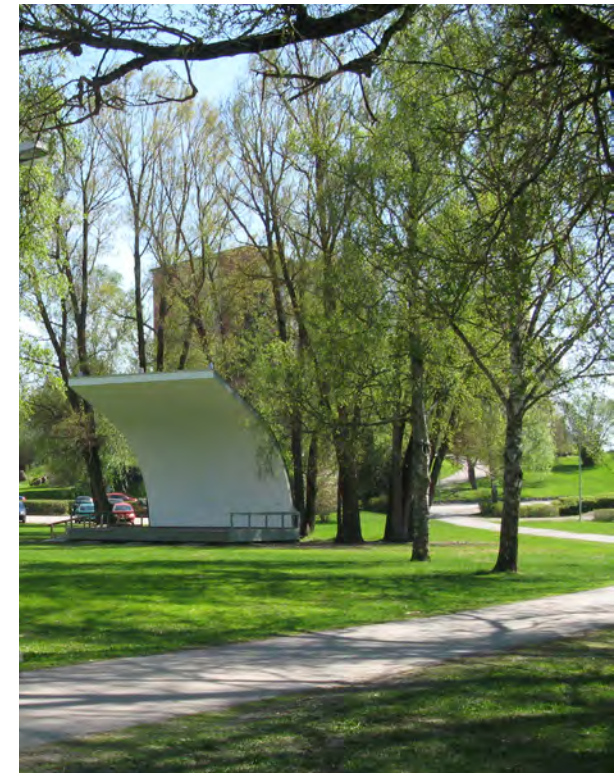
Grönska i stadsmiljön är ett inslag som skänker lugn, bidrar med karaktär och fungerar rumsbildande. Träden hjälper till att ta upp koldioxid, skänker svalka och skugga samt dämpar ljud. Växtligheten bildar stadens väggar och tak samt underlättar orienteringen. Växtlighet är för många människor ett positivt inslag och är en viktig del i hur vi upplever en stad. Naturen runt om Flen är mycket uppskattad och de gröna värdena bör synliggöras även i stadsmiljön för att skapa en grönare och trivsammare stad.

Stora träd är värdefulla, både ur en ekonomisk, biologisk och estetisk synvinkel och ska därför bevaras i stor utsträckning. För att skapa variation och högre motståndskraft mot sjukdomar är det bra om trädbeståndet består av flera olika arter. Att använda olika trädarter på olika platser hjälper även till att ge platser särprägel och är bra för orienteringen. Lägre buskar och perenner hjälper till att skapa en grön stomme i staden. Växter som skänker karaktär åt staden året runt bör väljas för att skapa en levande och intressant stadsmiljö under alla årstider. Exempel på detta kan vara

växter med vacker vårblooming, sprakande höstfärg eller karaktäristiska vinteregenskaper. Utöver den grönska som träden skänker är sommarblommor mycket uppskattade i staden och därför ska planteringar och blomsterurnor vara ett naturligt inslag i stadsmiljön sommartid. Förslagsvis används olika färgteman från år till år och anpassas efter årstid vilket skapar variation.

För att skapa en grönare stad ska de befintliga parkerna och grönområdena prioriteras och förbättras. Thuleparken ska tillgängliggöras i staden och bättre kopplas samman med stadskärnan genom tydligare information och vägledning. Utöver detta bör stadens parker få särskild gestaltning och planering. Sveaparken föreslås bli en stadspark med bland annat fler aktiviteter, rumsbildningar och planteringar. Parken mellan GB och Utbildningscentrum Prins Wilhelm bör få ett namn samt en särskild åtgärdsplan. Parkeringsplatsen öster om stationsbyggnaden och hotellet föreslås bli en ny entrépark i staden, vilket kräver egen gestaltning.

En särskild grönplan kan med fördel utarbetas för stadskärnan. I den bör en detaljerad trädinventering ingå.

Sveaparken är stadens största park.

Säsongsblommor bidrar till en grönare och vackrare stad.

Blommande träd fungerar som blickfång och utropstecken.

GATUTRÄD

Vid omgestaltning och upprustning av gator ska möjligheten för gatuträd alltid övervägas. I Flens finns idag lönn, lind, oxel, rönn, kärrek och björk. Vid nyplantering bör andra arter väljas för en ökad variation i trädbeståndet. Gatuträd ska vara tåliga och väl anpassade för att möta de hårda krav det innebär att växa i stadsmiljö. Ett smalt upprätt växtsätt och skirt bladverk för släppa ner ljus i gatumiljön är egenskaper som rekommenderas. Gatuträden bör ges goda möjligheter för en bra etablering i form av ordentligt tilltagna planteringsgropar och bra markförutsättningar. Skelettjord är ett bra alternativ för träd i gatumiljö. Ett gatuträd måste få rätt förutsättningar under mark för att kunna fungera bra över mark. Att ge träden rätt förutsättningar från början lönar sig alltid. Området runt stammen ska ha trädgaller eller planteras med låga buskar och perenner. Alla nyplanterade träd bör ha stamskydd för att undvika skador. Dessa kan sedan tas bort när träden vuxit till sig. Då E-planta är möjlig bör denna sort väljas då dessa arter är bekräftat härdiga och friska arter.

Alnus incana 'Laciniata' - flikbladig gråal med sitt skira bladverk kan med fördel användas i stadsmiljön.

Kärrekar längs med Norra Kungsgatan.

ACCENTTRÄD

Accentträd är stadens smycken och fungerar som blickfång. Dessa kan med fördel planteras på torg och platsbildningar, men även som utropstecken utmed gator och då gärna i korsningar där de kan upplevas från flera håll. Accentträden har alla någon egenskap som gör att de har ett upplevelsevärde under någon period under året så som vårblooming eller stark höstfärg. Flera av accentträden är mindre och flerstammiga och bör därmed ges gott om utrymme. De kan med fördel planteras i grupp för ett ännu kraftigare uttryck.

BUSKAR

Buskar skall användas som underplantering och som gröna stråk i staden. De buskar som föreslås är tåliga, härdiga och robusta för att klara av gatuklimatet. I gatumiljö är det dessutom en fördel att buskarna är lägre för att inte skymma sikten för trafikanter.

Buskar som underplantering bildar en grön stomme i staden.

Prunus sargentii - bergskörsbär, livar upp stadsmiljön vår som höst.

PERENNER

Perenner kan användas som underplantering under gatu- och stadsträd och är ett sätt att skapa en grön stomme i staden. Som undervegetation i en trädplantering binder perennerna fukt och tillför näring till marken. Gräsmatta bör undvikas att planteras ända in till stam då gräset tar mycket energi från träden och risken för påkörningskador vid gräsklippning ökar. Perenner är istället ett bra alternativ. De perenner som skall användas bör vara tåliga marktäckare som snabbt bildar en robust, grön matta.

Underplantering av perenner skapar en grön och frodig matta.

TRÄDGALLER OCH STAMSKYDD

Där gatuträd står i hårdgjord yta ska trädgaller användas. Trädgaller ska vara i cortenstål, exempelvis modellen CorTen Tree Grids Ripple square från Streetlife. Cortenstål bildar en fin kontrast till markbeläggningen och trädens grönska. Genom att montera strålkastare i gallren

och belysa träden underifrån kan estetisk belysning tillföras i staden. Stamskydd ska vara svarta RAL 9002 och den modell som rekommenderas är Hildur från Lappset som är en klassisk modell som idag används på Norra Kungsgatan. Planteringsytor ramas in av en kant i cortenstål.

Stamskydd Hildur från Smekab.

CorTen Tree Grids Ripple square från Streetlife. Foto: Streetlife.

VÄXTLISTA

GATUTRÄD

ART	SVENSKT NAMN	HÖJD	BREDD	EGENSKAPER
Acer saccharinum 'Pyramidale'	silverlön	16-18 m	6-8 m	Vackert bladverk, fin höstfärg.
Alnus incana 'Laciniata'	flikbladig gråal	9-12 m	5-6 m	Flikiga blad, sirligt träd.
Corylus colurna	turkhassel	15-20 m	10-15 m	Iögonfallande frukter.
Populus tremula 'Erecta'	pelarasp	15-20 m	1-2 m	Smal, upprätt krona.
Quercus robur 'Koster'	pelarek	20-25 m	3-4 m	Smal, upprätt krona.
Sorbus aria 'Lutescens'	vitoxel	10-12 m	8-10 m	Silvergrå blad.
Tilia tomentosa	silverlind	15-20 m	10-12 m	Silvergrå blad.

ACCENTTRÄD

ART	SVENSKT NAMN	HÖJD	BREDD	EGENSKAPER
Acer tataricum ssp ginnala E	ginnalalön	4-6 m	3-5 m	Treflikade blad, intensiv höstfärg.
Betula albosinensis var. septentrionalis	kopparbjörk	12-15 m	4-6 m	Vacker kopparfärgad stam.
Prunus avium 'Plena'	fyllblommig fågelbär	10-12 m 1	2-15 m	Kraftig vårblomning, intensiv höstfärg.
Prunus sargentii	bergkörsbär	9-12 m	7-9 m	Mörkrosa blommor, intensiv höstfärg.
Sorbus 'Legend' E	ullungrön	8-10 m	6-8 m	Vit vårblomning, intensiv höstfärg, orange-röda frukter i klasar.

Observera att trädens höjd och bredd uppnås vid optimala förhållanden. Det är sällan dessa förhållanden uppnås i stadsmiljö vilket gör att slutstorleken sällan blir så stor som de angivna måtten. Dessutom tar det många år för ett träd att nå sin slutstorlek.

BUSKAR

ART	SVENSKT NAMN	HÖJD	BREDD	EGENSKAPER
Aronia melanocarpa 'Glorie' E	svartaronia	0,6-0,8 m	0,4-0,5 m	Kompakt, vita blomklasar på våren, orangeröd höstfärg.
Cotoneaster dammeri 'Major'	krypoxbär	0,05-0,1 m	1,2 m	Krypande buske, utmärkt marktäckare.
Lonicera caerulea var. kamschatica 'Anja' E	blåbärstry	0,4-0,5 m	0,6 m	Tät, kuddformad buske. Blådagliga bär på hösten.
Spiraea betulifolia 'Tor' E	björkspirea	1-1,5 m	1-1,2 m	Riklig vårblooming, stark höstfärg.
Stephanandra incisa 'Crispa'	liten stefanandra	0,5-1 m	1,5-2 m	Utmärkt marktäckare.
Symphoricarpos 'Arvid' E	tuvsnöbär	0,4-0,5 m	1-1,5 m	Små rosa blommor, utmärkt marktäckare.
Taxus baccata 'Repandens'	krypidegran	0,3-0,5 m	1-2 m	Mörkgröna barr, vintergrön.

PERENNER

ART	SVENSKT NAMN	HÖJD (BLOMSTÄLLNING)	EGENSKAPER
Alchemilla mollis	jättedaggkäpa	40 cm	Frodig marktäckare.
Epimedium rubrum	röd sockblomma	20 cm	Sirlig blomning, unga blad skiftar i purpur.
Festuca glauca 'Elijah Blue'	blåsvingel	30 (50) cm	Mycket torktålig, tuvbildande, blågrått prydnadsgräs.
Geranium cantabrigiense 'Biokovo'	liten flocknäva	20 cm	Tålig, rundat växtsätt. Små rosa blommor, fin höstfärg.
Hakonechloa macra	hakonegräs	60 cm	Tuvbildande gräs.
Heuchera micrantha	alunrot	25 (50) cm	Skira blommor, vackra blad.
Molinia caerulea 'Daherstrahl'	blåtåtel	30 (80) cm	Stadiga blad, blomställningar sitter kvar på vintern.
Sesleria heufferiana	vårälväxing	30 (50) cm	Mörkgrön vintergrön tuva.

BELYSNING

BELYSNING OCH TRYGGHET

Upplevd trygghet och belysning går ofta hand i hand. Det är många människor som undviker platser i staden som är dåligt upplysta och därmed upplevs som otrygga. I dessa lägen kan god ljussättning i kombination med god gestaltning samt god skötsel bidra till ökad trygghet och till att höja en plats status, vilket i sin tur höjer den faktiska säkerheten.

För att underlätta orienteringen i en stad kan olika platser belysas på varierande sätt. Genom att använda olika former av ljus och armaturer signaleras vad för typ av plats eller gata det handlar om. Att belysa exempelvis byggnader, landmärken, träd och statyer är ett sätt att skapa identitet och en attraktiv nattmiljö. Det är även viktigt att underhållet av belysningen sker kontinuerligt för att undvika att lampor står trasiga en längre tid. En sådan åtgärd visar på att platsen tas om hand och underhålls.

KONTRASTER

Vid ljussättning är det viktigt att undvika för stora kontraster, det vill säga att inte enbart lysa upp

det som ska belysas, utan också omgivningen. Uppstår för stora kontraster mellan ljus och mörker undviker många de upplysta platserna eftersom de känner sig utsatta och exponerade då de inte kan se sin omgivning. Detta gäller särskilt i och runt gångtunnlar och gångvägar där omgivningen är dunkel.

STOLPHÖJD

Det är viktigt att belysningen hamnar på rätt höjd så att den dels passar ihop med stadens karaktär och dels att ljuset är anpassat efter platsen och de som använder den. Att ljuset sprids över en större yta och även belyser omgivningen för att skapa en tryggare miljö är också en aspekt. Exempelvis skall trafikmiljöer med huvudgator ha en högre stolphöjd än vad gång- och cykelvägar bör ha. I korsningar, på parkeringsytor och på mötesplatser är master över 8 meter att föredra. Belysningsstolpar med en höjd på 6-8 meter är att rekommendera för huvudgator och lokalgator. Belysningen på gång- och cykelstråk intill bilgator bör vara anpassad efter en mänsklig skala med en stolphöjd på 4,5-6 meter. Längs med rena gång-

och cykelvägar kan belysningsstolpar ha en höjd på 3,5-5 meter.

ARMATURER

Den kanske viktigaste aspekten vad gäller armaturer är hur ljuset sprids och att ljuset inte uppfattas som bländande. Bländande armaturer gör det svårt för alla typer av trafikanter att se vad som väntar bortanför ljuset, vilket ofta upplevs som obehagligt och otryggt. Armaturen kan även användas för att signalera var något händer i staden. Mer exklusiv armatur kan exempelvis markera och vägleda var centrum börjar och slutar och skapa identitet för ett område eller stråk.

FUNKTIONELL BELYSNING

Funktionell belysning används för att skapa trygg och säker belysning längs med gator och stråk och består ofta av mer traditionella gatlykter. Viktigt är att belysningen ger bra översikt för att underlätta för alla typer av trafikanter. Övergångsställen, parkeringsplatser och busshållplatser är exempel i staden som bör ha god funktionell belysning.

Längs med vägar och stråk i stadskärnan rekommenderas armaturen Stockholmslyktan i modellen Stockholm II LED från ateljé Lyktan. Stockholmslyktan återfinns idag på Norra Kungsgatan och är utformad för att passa in i såväl äldre som modern miljö. Belysningsoptiken är anpassningsbar efter ändamålet och fungerar både i trafikmiljö och för gång- och cykelvägar. Stockholmslyktan har standardfärg RAL 9005 och det är denna som bör användas på såväl armaturer som på stolpar. Det är även möjligt att endast byta ut själva armaturen och återanvända befintliga belysningsstolpar. Då ska armaturen beställas i en grå kulör för att stämma överens med stolpen. Stockholmslyktan finns i många olika varianter och kan med fördel både användas som stolpbelysning,

linspänd belysning och som fasadfast belysning. Lamporna ska vara av LED-variant för att vara så energisnåla som möjligt. En övergång till LED är ett pågående arbete i kommunen.

Det är viktigt att lysa upp hela gaturummet och inte enbart för biltrafiken då ett väl upplyst gaturum är säkrare och trevligare för alla trafikanter. Längs med stråk är det viktigt att ljuset har god spridning för att sikten runt om stråket ska vara god. Där gata och GC-stråk löper parallellt kan armaturer riktade åt två håll på samma stolpe användas, men monteras på olika höjd.

På större öppna platser så som stationsområdet, Violentorget och Prins Wilhelms torg bör den funktionella belysningen kompletteras med belysningsmaster och strålkastare. Belysningsmaster ger en jämn belysning på platsen och bidrar till en tryggare, mer lättöverskådlig och säkrare miljö. Dessutom kan belysningen bidra till att uppmärksamma särskilt viktiga platser i staden. Till det föreslås modellen Olivio från Selux i färgen RAL 7001, som förutom att svara mot de

funktionella kraven dessutom har en utformning som fungerar bra ihop med resten av stadens möblering. Genom att belysa särskilt viktiga platser på detta sätt är det möjligt att höja den generella säkerheten i stadskärnan.

Stockholmslyktan rekommenderas i stadskärnan.

Tvåriktad Stockholmslykta anpassad för både biltrafik och gående.

Belysningsmast Olivio från Selux föreslås användas som mast.

Belysningsmaster ger mycket ljus och god överblickbarhet.

ESTETISK BELYSNING

Estetisk belysning fungerar som ett komplement till den funktionella belysningen och är mer gestaltande och friare. Att lysa upp fasader, objekt eller vegetation på ett effektivt sätt är en bra metod för att skapa identitet och trivsel samt tillföra ett vackert inslag i stadskärnan.

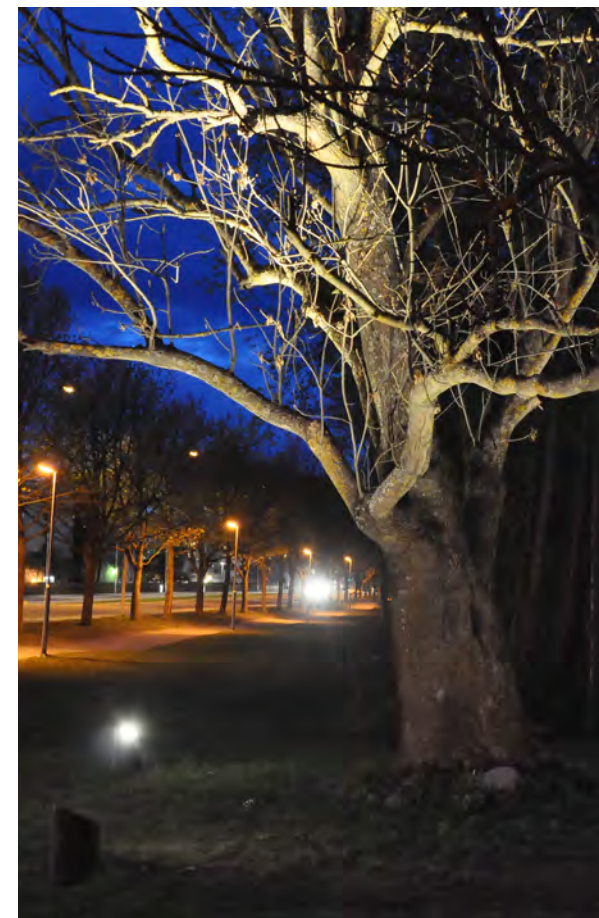
Genom att belysa byggnader och landmärken så som stationsbyggnaden, runda banken, statyer och konstverk får dessa en egen identitet och bidrar till att underlätta orienteringen även efter mörkrets inbrott. Belysning av stationsbyggnaden är ett pågående projekt. Fler byggnader i staden kan med fördel förse med fasadbelysning då belysning av vertikala ytor ger tryggare och ljusare platser och skapar blickfång. Fasadbelysning kan både monteras på stolpar en bit från fasaden eller direkt på fasaden. Exempel på byggnader i Flen som kan fasadbelysas är: runda banken, godsmagasinet, och Skoga. Vid belysning av statyer är en finstämd och diskret belysning att rekommendera.

Viktiga rörelsestråk kan med fördel kompletteras med estetisk belysning för en tryggare rörelse

i staden. Exempelvis bör bergväggen intill gångvägen och godsmagasinet norr om stationen ljussättas för att skapa en tryggare och mer estetiskt tilltalande plats som dessutom stärker kopplingen mellan centrum och stationen.

Belysning i vegetation är ett effektivt inslag i staden som kan appliceras på både träd, perenner och buskar. För detta ändamål kan strålkastare i marknivå användas. Det är även möjligt att montera strålkastare på befintliga belysningsstolpar och rikta dessa upp i trädkronor eller mot trädets rot för att skapa ytterligare dimensioner.

Ett utförligare belysningsprogram bör utformas tillsammans med en ljusdesigner som ett komplement till detta gestaltningsprogram.

Träd upplyst underifrån är vackert och underlättar orienteringen.

FÖRSLAG PÅ ESTETISK BELYSNING

Att lysa upp bergväggen intill gångvägen norr om stationen ökar säkerheten och är vackert.

Möjlig fasadbelysning på runda banken.

SKYLTLAR

VÄGVISANDE OCH ORIENTERANDE

Skyltar och reklam är en del i det urbana rummet. Riktlinjerna kring skyltning bidrar till att en hög estetisk nivå hålls och samtidigt till att skyltar fungerar vägledande för det vi söker. Skyltar av varierande utseende kan tillsammans uppfattas som spretiga och ger ett rörigt intryck. Om skyltarnas utseende istället samspelar med stadsbilden och byggnadernas arkitektur blir de en del av helhetsbilden. I Flen bör skyltar ha ett modernt och enkelt formspråk för att passa in i stadsmiljön.

För att öka läsbarheten bör skyltar placeras i direkt anslutning till den verksamhet de tillhör. Dessutom bör en verksamhet inte ha för många skyltar. I byggnader med flera verksamheter är det en god idé om skyltarna samordnas i storlek och placering för att skapa samma grafiska uttryck. Detta bidrar till en helhetsbild för skyltningen. God belysning av skyltar är dessutom en viktig aspekt för att skapa läsbara skyltar dygnet runt.

Skyltens storlek bör anpassas efter vem budskapet riktar sig till. Utmed ett stråk eller på en plats där gående och cyklister vistas bör skyltar vara

mindre. Den låga hastigheten tillåter att skyltarna kan läsas i mindre format.

Utöver skyltning av verksamheter bör dessutom vägvisare, orienteringstavlor samt informations-skyltar finnas i staden. Det underlättar orienteringen och kan dessutom upplysa om särskilt viktiga byggnader eller platser, vilket bidrar till att stärka stadens identitet. Att med skyltar ge platser namn stärker även tryggheten i staden, eftersom människor kan bilda sig en uppfattning om var de befinner sig. Vägvisare bör finnas intill viktiga målpunkter, stråk eller korsningar i staden. Det underlättar orienteringen för gående och cyklister och kan även informera om stråket har en cykelbana. För den som besöker Flen är orienteringstavlor ett viktigt inslag. Orienteringstavlor placerade på strategiska platser kan vägleda besökare och därmed skapa en god helhetsupplevelse av vistelsen i staden. För att upplysa besökare och invånare om Flen så är informationsskyltar ett bra tillägg i staden. Platser som Prins Wilhelms torg och Thuleparken eller byggnader som stationshuset och runda banken är exempel på detta.

Med tydligare och bättre skyltning blir Flen mer lättorienterat.

Informationstavla framför stationsbyggnaden.

Informationsskärmar föreslås användas i stadskärnan.

Flyttbar informationsskylt.

Information och vägledning för den som anländer till Flen med tåg underlättar för orienteringen. Ett exempel på en sådan placering kan vara norr om järnvägen intill godsmagasinet.

KONST & UTSMYCKNING

KONST I STADSMILJÖN

Offentlig konst i stadsmiljön berikar platser samt stadens kulturliv och kan på så sätt skapa en attraktivare stad. Den kan även underlätta orienteringen som det höga konstverket *Vertikal Strävan* idag gör på Prins Wilhelms torg. Konsten är ett dekorativt inslag men kan även vara funktionellt, exempelvis Uta Jacobs granitskulpturer utmed Norra Kungsgatan, som även fungerar som sittmöbler.

I staden bör det finnas både permanenta och mer temporära inslag. Den permanenta konsten skapar historiska minnesmärken och kan visa på lokala traditioner. Av den anledningen är samtidskonst viktig för att i framtiden spegla det samhälle som varit. Konstverket *Tonåring* av Inga Hellman har skänkts av Prins Wilhelm, vilket visar på hans inflytande i staden. Att låta lokala konstnärer smycka stadsmiljön skapar lokal förankring och stärker därigenom stadens identitet. Uta Jacobs är exempel på en sådan konstnär vars konstverk av violer, *Dynamiskt växande - från slumrande symbol till växtkraft*, finns i en av stadens rondeller. Exempel på tillfälliga installationer i staden kan

vara att visa upp kommande evenemang eller pågående förändringar i staden. Den kan vara engångsföreteelser eller återkomma årligen såsom ljusfestivalen i Alingsås.

Konst i den offentliga miljön är tillgänglig för alla och därför viktig i staden. Placeringen har stor betydelse och bör därför tänkas igenom noggrant. En plats med stor genomströmning leder till att fler kan ta del av konsten. En mindre välbesökt plats kan med hjälp av konstinstallationer istället uppmärksammas och bli ett besöksmål. Konst ska beröra, stimulera samt väcka nyfikenhet och frågor hos betraktaren. Därför är det viktigt att stadens konst är variationsrik och inte begränsas i sin utformning.

Vertikal strävan på Prins Wilhelms torg av skulptör Leif Bolter och konstnär Björn S. Jonsson.

BEFINTLIG KONST I FLEN

Tonåring av Inga Hellman på Prins Wilhelms torg.

Stenkonstverk av Uta Jacobs finns längs med Norra Kungsgatan.

Skulpturer av Uta Jacobs på Mussetorget.

Näcken av Marita Norén på "Mussetorget".

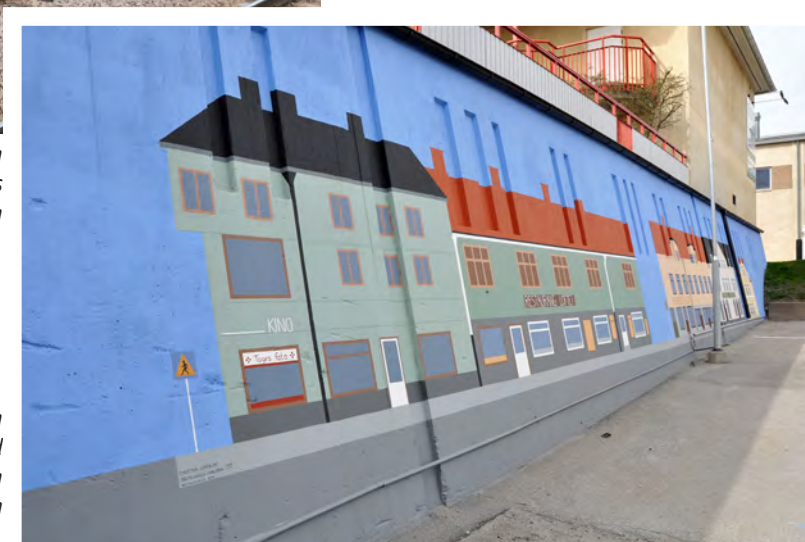

Kvinna med krus av Stig Blomberg, donerad av Prins Wilhelm.

Målningar i den offentliga miljö är ett trevligt och färgglatt inslag i stadsmiljön. Har de dessutom lokal förankring stärks stadens identitet.

Målningar skapade av IngerLinnéa Carlsson och Christina Lindblom. Målningarna som återfinns intill perrongen föreställer motiv hämtade från orter och platser inom kommunen.

Målningen på väggen intill Coop-parkeringen föreställer bebyggelsen längs med Drottninggatan så som den såg ut förr. Även denna är målade av IngerLinnéa Carlsson och Christina Lindblom.

Tillfällig ljusinstallation kan vara en typ av konst i stadsmiljön.

UTESERVERINGAR

SOCIALA RUM I STADEN

Efterfrågan på uteserveringar i Flen är stor och initiativ till uteservering skall därför uppmuntras. Utformningen och tillgänglighetsanpassningen är viktig för att uteserveringarna ska vara inbjudande för alla och fungera som ett socialt inslag i stadsbilden. Uteserveringar lockar människor och bidrar därmed till en levande stad. Om uteserveringen placeras i gynnsamt läge finns möjlighet att sitta ute från tidig vår till sen höst. Uteserveringar bör vara öppna och luftiga för att upplevas som en del av gaturummet. En estetiskt väl utformad uteservering är ett sätt att locka till sig kunder och fungerar ofta som bra marknadsföring.

För en uteservering krävs tillstånd enligt ordningslagen. Serveras alkohol ska särskilt tillstånd sökas. Enligt alkohollagen ska uteserveringar där alkohol serveras begränsas av räckvidd runt om. Uteserveringar får ej blockera för trafik, gående eller cyklisterna och bör utformas så att de inte upplevs som hinder. Utrymningsvägar eller brandgator får inte heller blockeras. Befintlig markbeläggning skall fungera som golv för att

undvika nivåskillnader. Vid mycket ojämn mark kan ett trädäck användas som måste gå att nå via ramp. Där avgränsning i form av staket krävs bör detta vara grått eller svart för att inte sticka ut i stadsbilden. Markiser och parasoller bör ha en neutral färg för att inte upplevas som störande i den offentliga miljön. Plastmöbler skall undvikas

då dessa har en kort livslängd och därför snabbt ger ett slitet intryck. Uteserveringen och närområdet skall hållas rent och snyggt och det måste erbjudas gott om papperskorgar och askkoppar inom uteserveringen. För ytterligare riktlinjer och tillstånd skall kommunen kontaktas.

Uteservering med svart avgränsning och ljus, diskret färg på parasollen smälter väl in med den övriga stadsmiljön.

FÖRDJUPNING

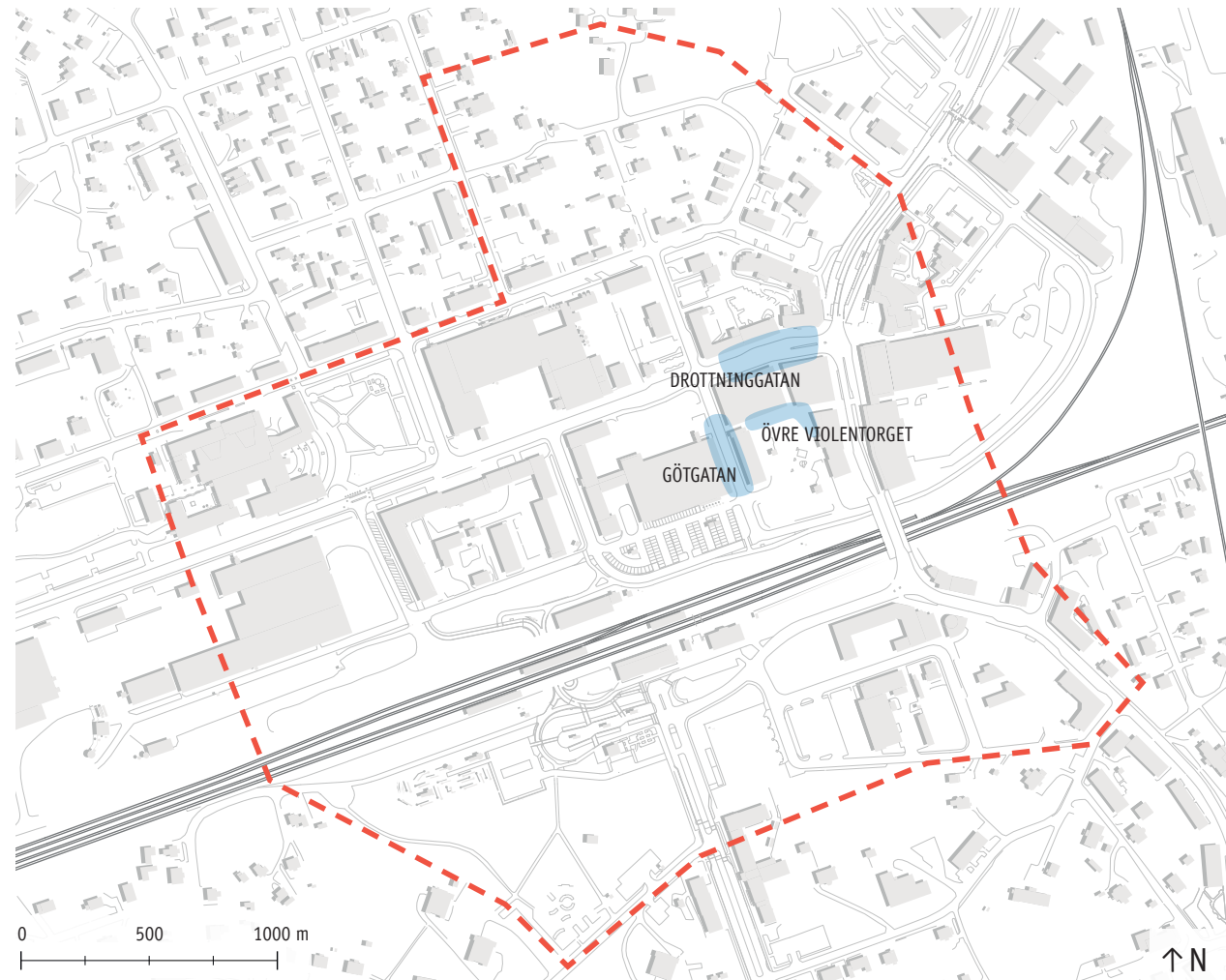
DROTTNINGGATAN · GÖTGATAN · ÖVRE VIOLENTORGET

APPLICERING AV GESTALTNINGSPROGRAMMET

VALDA PLATSER

Fördjupningen visar på hur gestaltningsprogrammet kan appliceras på platser i Flens stadskärna. Platserna har olika funktioner i staden men även skilda karaktärer. De valda platserna representerar olika rum i stadskärnan. Varje plats är dock unik vilket alltid medför vissa platsspecifika lösningar.

De valda platserna är Drottninggatan, Götgatan och övre Violentorget. Drottninggatan är en stadsgata, likt Norra Kungsgatan, med stora trafikflöden. Götgatan har mindre trafikflöden, men är viktig då den binder samman flera centrala platser och gator i staden. Den övre delen av Violentorget är av stor betydelse för staden eftersom det är en av stadskärnans mötesplatser.

DROTTNINGGATAN

IDAG....

GÖTGATAN

VIOLENTORGET

DROTTNINGGATAN

BEFINTLIGA TRÄD
I TRÄDGALLER

NYPLANTERADE TRÄD
MED UNDERPLANTERING

BETONGPLATTOR

PARKERINGSFICKOR

CYKELPARKERING

CYKELPARKERING

CYKELBANA

ASFALT

A2

GÅNGYTA

SMÅGATSTEN

UPPHÖJT
ÖVERGÅNGSSTÄLLE

PERSPEKTIV

SITTPLATSER

CYKELBANA

GÅNGYTA

GÅNGYTA

BAGARGRÄND

BELYSNINGSTOLPE

A1

skala 1:250 / A4 ↑ N

STADSGATA

Drottninggatan har potential att bli ett starkt och levande stråk i Flen. Med en genomtänkt gestaltning möjliggör det breda gaturummet att alla trafikslag kan rymmas. Ett sammanhängande stråk hjälper till att binda samman de många målpunkter som finns utmed gatan. Mer växtlighet bidrar dessutom till en grön visuell koppling längs med stråket. Gatans norra fasad har ett gynnsamt solläge. Denna del av gaturummet är trevligast för gående och cyklister

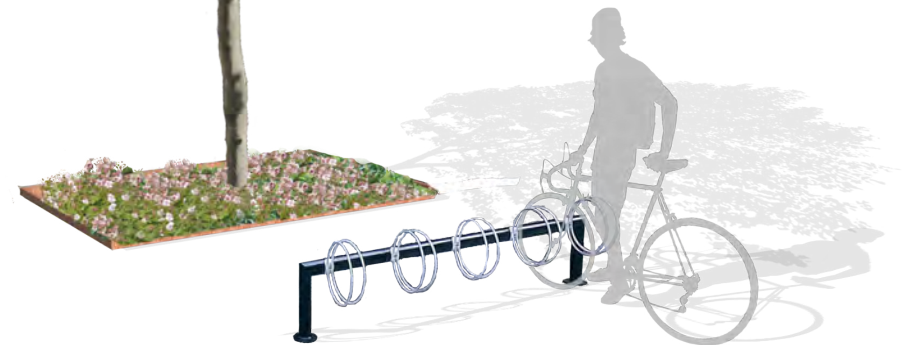
att röra sig och bör reserveras för dessa trafikslag. Ett möbleringsstråk ska därför placeras utmed den norra sidan av Drottninggatan med bänkar, cykelställ, planteringar och träd. Genom att placera möbler och utrustning i ett möbleringsstråk skapas ordning och struktur samtidigt som gaturummet förtydligas. Möbleringsstråket tillsammans med gångytan längs den norra fasaden är en flexibel yta som bland annat kan inrymma uteserveringar. Ett starkt stadsstråk ökar gatans attraktivitet och

bidrar till att fler verksamheter kan etableras, vilket i sin tur gör gaturummet mer levande.

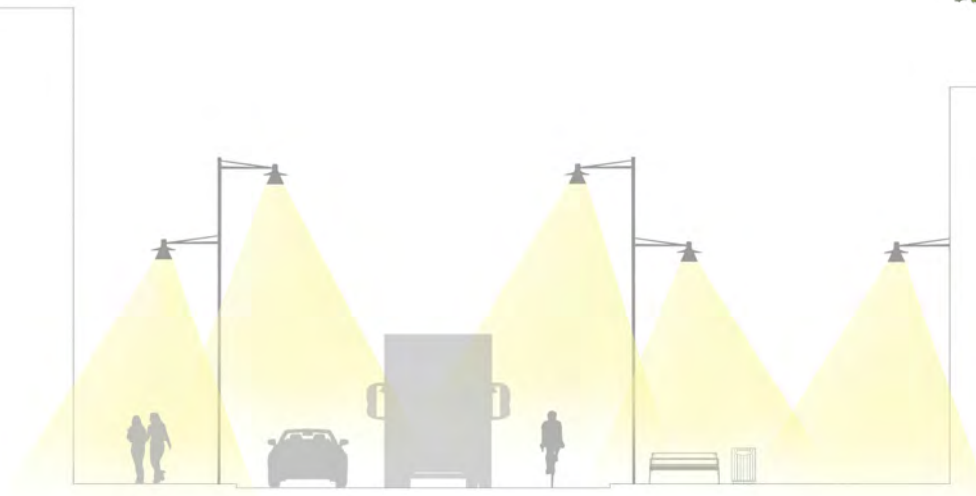
Gångytorna närmast fasaderna och den övergång som korsar Drottninggatan från Bagargränd beläggs med betongplattor. Körbanan och cykelbanan beläggs med asfalt för att underlätta framkomligheten. Möbleringsstråket beläggs med smågatsten vilket tydliggör stråket och kopplar an till andra platser i staden med smågatsten.

Sittbänkar i olika utförande återfinns i möbleringsstråket enskilda och i grupper.

Cykelparkering utmed Drottninggatan.

På Drottninggatan används en tvåriktad Stockholmslykta i olika höjder, anpassade efter funktion. En högre belysningshöjd ger gott om ljus för trafiken medan den lägre armaturen är anpassad efter gående.

GÖTGATAN

Stationen

Flensby

Orrestaö

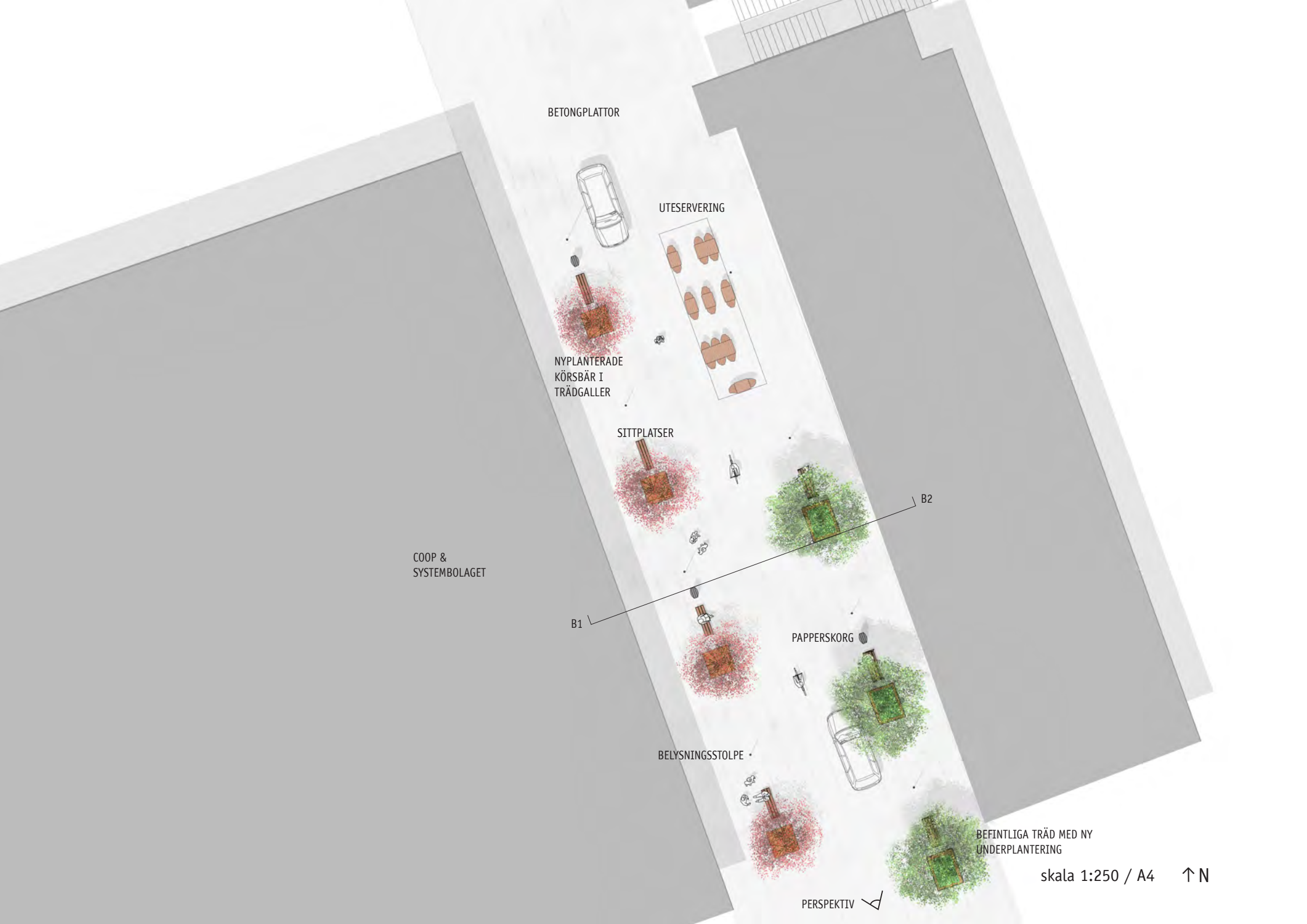
Violentorget

Sveaparken

Sveaparken

OPEN SUN
& GOOD

SOL

BETONGPLATTOR

UTESERVERING

NYPLANTERADE
KÖRSBÅR I
TRÄDGALLER

SITTPLATSER

COOP &
SYSTEMBOLAGET

B1

B2

PAPPERSKORG

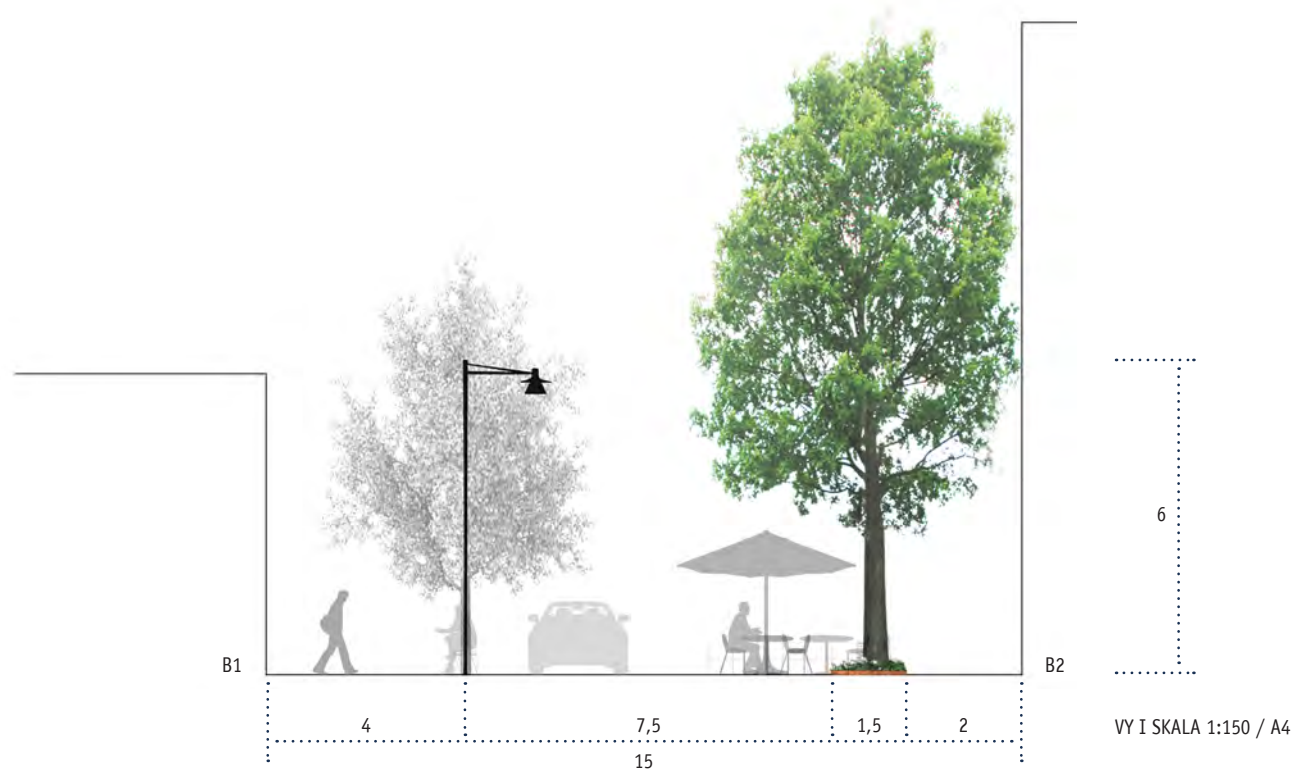
BELYSNINGSTOLPE

BEFINTLIGA TRÄD MED NY
UNDERPLANTERING

skala 1:250 / A4

↑ N

PERSPEKTIV

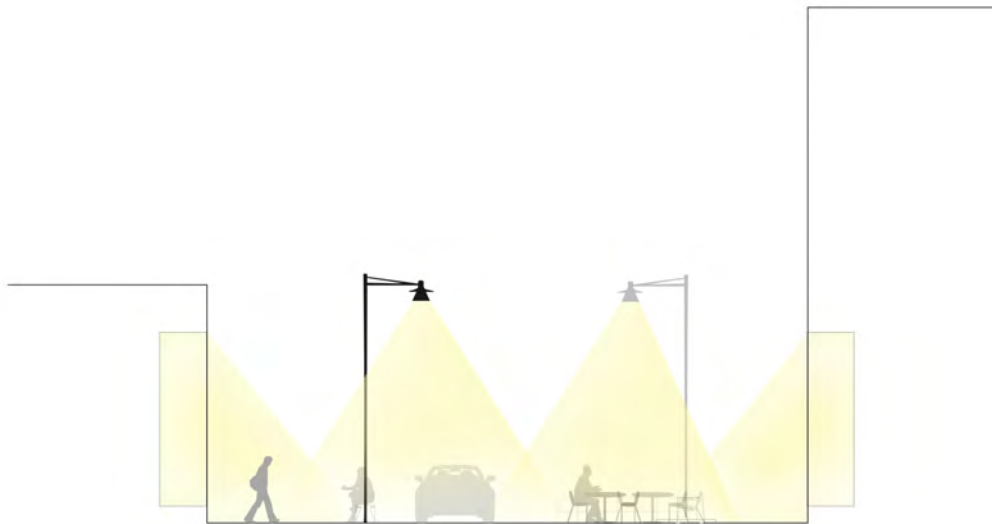
GÅFARTSGATA

Götgatan fyller en viktig funktion eftersom den binder samma flera av stadens målpunkter och mötesplatser. Det finns flera verksamheter längs gatan vilket möjliggör att gatan på sikt kan bli en gågata full av liv och rörelse. En gågata skulle dessutom öka attraktiviteten och möjliggöra för ytterligare etableringar. En gåfartsgata, där alla trafikslag samsas om gaturummet, ger gående och cyklister mer utrymme. Bilar kan bidra med liv och

rörelse i viss mån, men genom att deras framfart försvåras, kommer bilarna att minska i antal. I takt med denna minskning kommer fler gående att vistas i gaturummet och på sikt, när gatans funktion är etablerad bland Flens invånare, kan det finnas underlag för att vidareutveckla gatan till en gågata.

För att förmedla funktionen av att alla trafikslag samsas om Götgatan får ytan en enhetlig beläggning

av betongplattor i samma nivå. De befintliga träden bevaras utmed den östra fasaden och kompletteras med mindre accentträd utmed den västra. De lägre träden drar ned skalan på rummet samtidigt som de tillför andra karaktärer som vårblooming och höstfärg. För att stärka stråket mot Thuleparken och skapa en visuell koppling placeras vegetation, möbler och utrustning i längsgående riktning utmed gatan.

Belysningsprincip längs med Götgatan. Stockholmslyktan anpassas efter gång och cykeltrafikanter för en mänskligare skala. Upplysta skyltfönster bidrar med ljus längs husfasaderna.

Sittbänkar i två utföranden återfinns längs med hela gatan och erbjuder gott om sittmöjligheter för alla.

Blommande körsbärsträd livar upp gatan under tidig vår.

Götgatan erbjuder goda möjligheter till uteservering i trevligt solläge. Uteserveringar bidrar till ett levande gaturum i mänsklig skala.

ÖVRE VIOLENTORGET

BAGARGRÄND

CAFÉ

PERSPEKTIV

ENTRÉ BIBLIOTEK

GRANITHÄLLAR

C1

UTESERVERING

TRÄD PLANTERADE
I URNOR

SITTPUFFAR I STEN

BELYSNINGSMAST

D1

C2

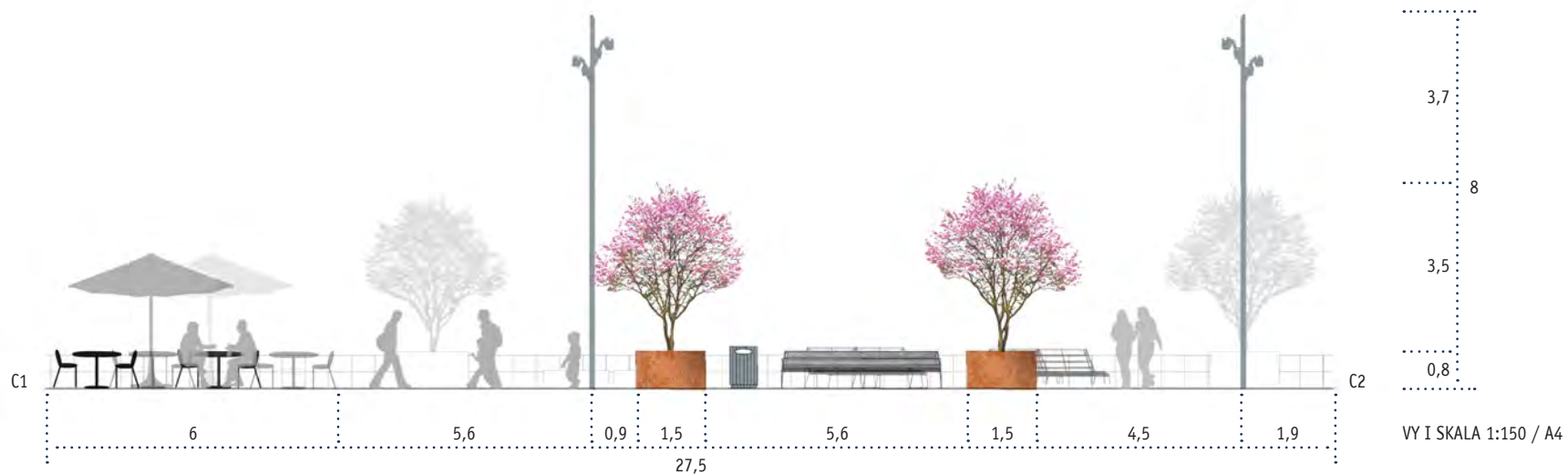
SOLSTOLAR

BÄNKAR MED
SITTMÖJLIGHET
ÅT TVÅ HÅLL

D2

skala 1:250 / A4

↑ N

MÖTESPLATS

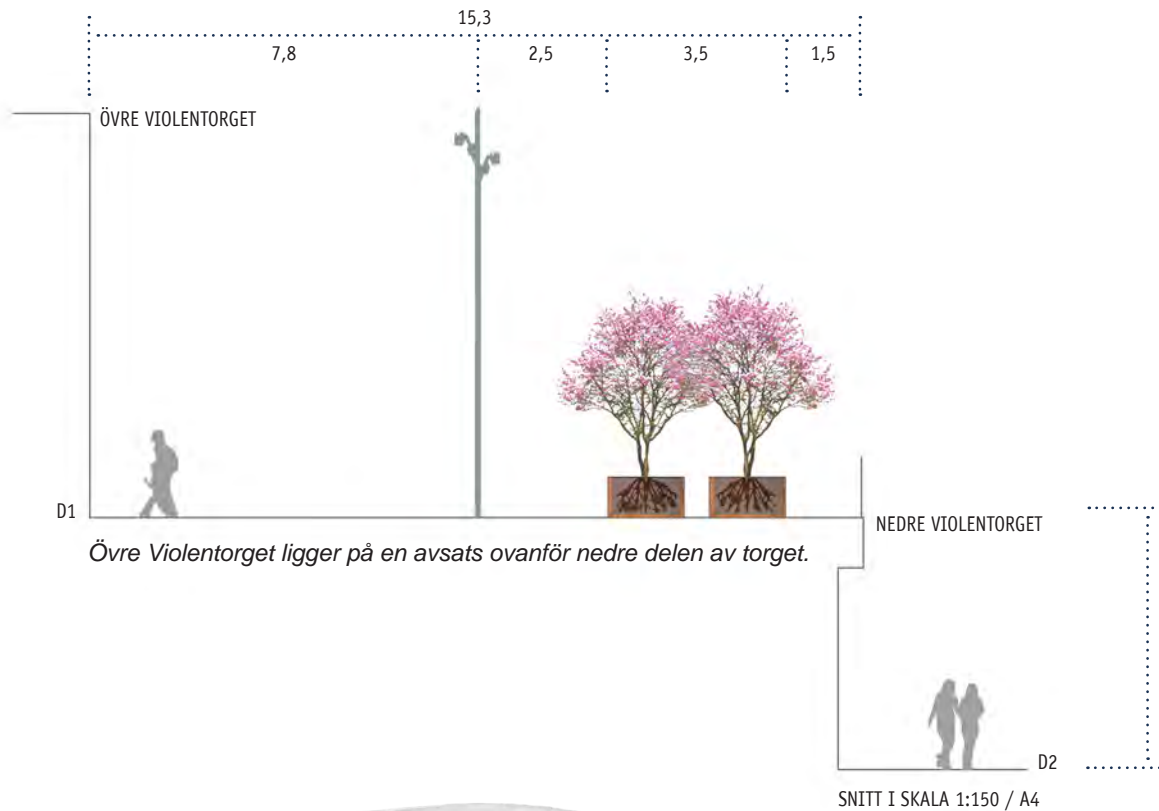
Violentorget är stadens mest centrala torg och en mötesplats med fler målpunkter. Den övre delen av Violentorget är idag en öppen plats med få sittmöjligheter. Av den anledningen är det viktigt att skapa rumslighet och erbjuda varierade sittplatser. Det skapar en inbjudande plats där människor vill vistas. Vegetation är ofta rumsskapande men eftersom den finns lokaler under Violentorget är det svårt att tillföra planteringsytor i marknivå. Planteringsurnor är då ett bra alternativ för att tillföra platsen grönska och samtidigt skapa

rum. Bänkar kompletteras med sittskulpturer och liggbänkar för att utmärka platsen. Att lämna utrymme för uteservering tillför liv på platsen vilket i sin tur lockar till sig fler människor.

Violentorget är en yta där många rör sig och uppehåller sig, därför bör golvet ges mer omtanke. Granithållar är beständiga och ger ett mer påkostat uttryck. Materialet binder dessutom samman torget till en helhet och särskiljer det från andra ytor i staden.

Solstolar i bästa solläge ger varierade sittmöjligheter.

Uta Jacobs stensulpturer fungerar både som utsmyckning och sittmöbel.

Med belysningsmaster lysas hela torget upp och gör torget till en säker och välmarkerad plats.

Genom att plantera mindre accentträd i planteringsurnor tillförs grönska på torget som dessutom bidrar till en starkare rumslighet.

